

არსენალი

№ 3 (20). მაგზი. 2006. „კვირის პალიცა“. სახელმძღვანელო-ინფორმაციული ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი

**როგორ ავაფეთქოთ გზის
და დავიცვათ საკუთარი
ჯავახანბეძენია**

**ანტიკური
სასროლი
მანქანები**

1425 / 2
2006 / 2

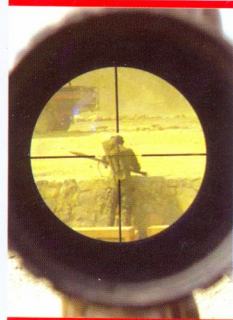
**სამსახურების
შეფარვა
საიდუმლო
დანაყოფები**

**ირლანდიელი
გგლისგზავნი
დედოფლის
სამსახურში**

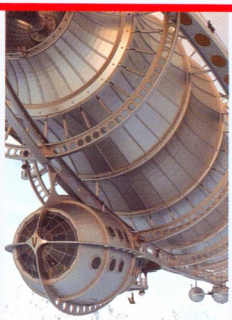
**ჯეიმს ზონდის
საყვარელი
პისბოლატი**

ავაფთოქოთ
გზის და
დავიცვათ
საქუთარი
ჯაფანგეჩიქა

10

ციური
გიგანგეჩის
დაგუნეა

7

გრაველგანჯული
გურინავი „ვეფსვი“

25

ანგიქური
სასროლი
მანქანები

38

გოლი
ვანსოთ
თსა...

50

იკლადილი
გგლისგუდავი
დოდოფლის
სამსახური

30

სარჩევი

- კათედროსკოპი
- 4 ვეტერანთა საყიბხის გარშემო
- 5 მოკლე ინფორმაციები
- კათედროსკოპი
- 6 უცხოეთის ამბები
- თვალსაზრისი
- 8 უანდასახევი გზა მოჭრილია
- თუ გსურს მშვიდობა...
- 10 როგორ უნდა ავადყოფოთ მტრის და დავიკვათ საყუთარი
ჯავშანტექნიკა
- სხეცამსახურები
- 14 სხეცამსახურების ყველაზე საიდუმლო დანაყოფები (ნან. II)
- სხეცოპერაცია
- 19 ტრავიკული შეცდომები „ზარმაცთა უნქულზე“
- ნადირობის მოყვარულთათვის
- 22 უსინათლო რეკორდსმენი
- იარაღი
- 25 მრავალტანჯული მფრინავი „ვეფხვი“
- კომპანიონი
- 30 ირლადიელი მგლისმგდავი დედოფლის სამსახურში
- კატასტროფები
- 34 XX საუკუნის ყველაზე საიდუმლო კატასტროფები
- კონსულტაცია
- 37 კვალიფიციური რჩევები
- საჭურველი
- 38 ანტიკური სასროლი მანქანები
- ქართული ავიაციის ისტორია
- 42 საფრენოსნო საქმისა და ავიაციის დასაწყისი საქართველოში
- კროსკორდი
- 47 არსენალკორდი
- სახალისო სტატისტიკა
- 48 ამბობებები, რომლებმაც მიხანს ვერ მიადნიეს
- სუპერმობილი
- 50 მოდი ვნახოთ თხა...
- „არსენალის“ იარაღის მატახია
- 54 ჯეიმს ბონდის საყვარული პისტოლეტი PPK

კელამორის სვაში

ომი თუ მშვიდობა? მშვიდობა თუ ომი?! – ეს, ერთმანეთის მონაცვლეობით წარმოთქმული სიტყვები დღეს მოსვენებას არ აძლევს ყველა იმ მოქალაქეს, ვისაც საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა და სამშობლოს კეთილდღეობა სურს.

14 სურს მწარე გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ ე. წ. სამშვიდობო გზა რუსეთის პრეზიდენტის ქვეშ კარგს არაფერს მოუტანს საქართველოს. პირიქით, რაც დრო გადის, სეპარატისტული მოძრაობები როგორც ცხინვალის რეგიონში, ისე აფხაზეთში ძალაუფლებას სულ უფრო იმყარებენ, რამდენადაც ე. წ. რუსული სამშვიდობო ძალები ეხმარებიან.

დეცადილობა საქართველოს ხელისუფლებამ რაღაც უნდა შეცვლის ამ „მაკეტელ წრეში“, მაგრამ როგორ მოხდება ეს – მშვიდობიანი მოლაპარაკებებით თუ ომით, ძნელი სათქმელია. ვერცერთობით სამშვიდობო გზა ძალზე სავუჭო ჩანს და სასწორი ოთქქის ომისკენ იხრება. არც იმის გარანტია არსებობს, რომ ამ გზის არჩევის შემთხვევაში ძალით დაკარგულს ძალითვე დაიბრუნებთ და რაც მოავარია, შევიანარუნებთ. ამიტომ აუცილებლად უნდა გამოიყენოთ სამშვიდობო მოლაპარაკებების ყველა შესაძლებლობა, ილინდ მათი არსი და მთხანი მხოლოდ საქართველოს გაერთიანება უნდა იყოს...

**ირაკლი ალბაძევილი
გიორგი შორაშოლიანი**

ყარულუბა!
ხშირია შემთხვევა, როდესაც ჩვენი მკითხველი სხვადასხვა მიზეზის გამო ვერ ასწრებს ჟურნალის ყიდვას პრესის ჯიხურებში. ამიტომ გირჩევთ, გამოიწეროთ „არსენალი“ და მიიღოთ შინ, ყოველი თვის დასაწყისში. ტელ: 42-43-40

რედაქციის დუკითხავად მასალების გადაბეჭდვა აკრძალულია

ჯურნალ „არსენალის“ ძველი ნომრების შეძენა შეგიძლიათ რედაქციამ

გახუთ „ჯიროს პალიტროს“ დამატება ©
რედაქციის მისამართთა: თბილისი, აკურის ქუჩა №8. (სპორტის სასახლის უკან)
ტელ: 42-43-46 ფაქსი: 98-74-44
email: arsenal@kvispalitra.com
ჯურნალი გამოდის თვეში ერთხელ

ჯარისკაცი დარწმუნებული უნდა იყოს, რომ სახელმწიფო გასწავლილი იქნება!

სამწუხაროდ, ბოლო დროს „ომის ვეტერანი“ საქართველოში გაცვეთილ, ყოველგვარ დაბრუნებას მოკლებულ სიტყვებზე იქცა. არადა, რამხელა ვაჟკაცობის, გმირობისა და თავდადების ისტორიაა თითოეული მათგანის უკან... ომის ვეტერანებს ყველა სახელმწიფოში საბანგებოდ უფროსილდებიან და ხელისგულზე ატარებენ. არ აქვს მნიშვნელობა, ის წაგებული ომის ვეტერანია თუ გამარჯვებულის. თვით ფაშისტური გერმანიის ჯარისკაცებზე, უკვე ვეტერანებზე, თანამედროვე გერმანია ზრუნავს და არ იფიქრებს, რადგან გერმანიაში იციან, რომ მათ თავის დროზე სამშობლომ უხმია... სამწუხაროდ, ქართველ ჩინოვნიკებს ეს ჯერ კიდევ არ ესმით...

ომის ვეტერანთა სოციალური გარანტიების დამსახურებული და სამართლიანი მოთხოვნები „გაბეზრებული“ ბევრი ჩინოვნიკი ვეტერანებს იქით აყვდრის, რა გინდობთ, ომში რომ მიდიდოდით(!). ერეკლე ნარსაიძე ვახტანგ გორგასლის ორდენით არის დაჯილდოებული. მან მერკულში მოწინააღმდეგის ტანკი აფეთქა და თავად მისი მუხლებების ქვეშ აღმოჩნდა. ნარსაიძე გადარჩა, მაგრამ უკვე თორმეტი წელია ლოგინს არის მიჯაჭვული – ტანკის მუხლებზე მარჯვ-მარცხი ვადაუქმტვია. ნარსაიძის ფეხზე დაყენება 35.000 ევრო სჭირდება, მაგრამ სახელმწიფოს მისთვის თანხა არ გააჩნია... გმირობა დედასამშობლომ მხოლოდ ორდენით დაუფასა...

სამწუხაროდ, საქართველოში ერეკლე ერთადერთი არ არის, ვინც სახელმწიფოს გულგრილობის მსხვერპლია. ქართველ ვეტერანთა ასოცილურები უმეტესობა 12 წელია სწორედ ამ სატკივრით ცხოვრობს. 2006 წლიდან კი ვეტერანებს წინა მთავრობის ხელში მინიჭებული მცირედი „სიკეთე“ ხელის ერთი მოსმით მიუსპეს.

ლალი ცერაძე, არასამთავრობო ორგანიზაცია „ვეტერანთა დაცვის კავშირი“:

– სამწუხაროდ, ვეტერანთა მღვდლარობა ჩვენს ქვეყანაში მეტად არასახარბიელოა. რჩება შთაბეჭდილება, რომ პატივით, რომელთაც თავი გასწირვის ქვეყნისთვის, და მათი ოჯახები ამ საზოგადოებაში ზედმეტი და უცხონი არიან. ვეტერანებისთვის წესიერი კანონიც კი სანატრელი გახდა.

ახლამა ხელისუფლებამ ვეტერანებს და მათ ოჯახებს კიდევ ერთი სიურპრიზი შესთავაზა და როგორც ამბობენ, საერთოდ „პერში“ დატოვა. 2006 წლის 1-ლი იანვრიდან ვეტერანებს თითქმის ყველა პრივილეგია გაუუქმდათ. ომი კანონიდან, რომელიც ვეტერანთა მფრთხილებას არეგულირებს, დარჩა მხოლოდ 3 პუნქტი და, ფაქტობრივად, ეს კანონი დამკრძალავი ბუროს წესდებას დაემატა. წინა ხელისუფლების დროს იმისთვის ებრძოდით, რომ დაღუპულ მოხალისეთა და მათი ოჯახის წევრთა რეაბილიტაცია მომხდარიყო, რაგან დაღუპულ მოხალისეთა შვილები და მეუღლეები ვერანაირი სახის დახმარების ვერ იღებენ, – დაღუპულები 16-17 წლის მოხალისეები არიან და ისინი არ იყვნენ სამსახურებრივად რომელიმე სტრუქტურასთან დაკავშირებული. გვევონა, ახლა მანც განისაზღვრებოდა დაღუპულ მოხალისეთა რაოდენობა და სტატუსი, მაგრამ 2006 წელს სამწუხარო ფაქტის წინაშე აღმოვჩნდით, – ათათ დაღუპული მოხალისეების ოჯახები (სოციალურ დახმარებაზე ლაპარაკი), არამედ შრიძის, ჯან-

მრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ მომზადებული კანონპროექტის წყალობით, რომელიც პარლამენტამ უპრობლემოდ მიიღო, ვეტერანთა კორპუსიც სოციალური დაცვის გარეშე დარჩა. ვეტერანთა სტატუსის შესახებ სულ ორი კანონი არსებობდა რეალურ ცამდე. ორივე უმჯობესი მისაღები იყო, მაგრამ გვეუბნებოდნენ, დაფინანსება არ გვაქვს, სახელმწიფოს უჭირს და კანონი ვერ გვეტანება სრულყოფილად ვერ ამოქმედდება. სხვათა შორის, ზოგიერთ ნაწილში ორივე კანონი საქმად იფუნქციონირებდა. თუკაც ესეც არ ყოფილა დამსახურების ტოლფასი დახმარება და ყურადღება სახელმწიფოს მხრიდან. რა ნახეს ამ ბიჭებმა, რომელსაც დღეს ვეტერანები ჰქვიათ? – ომი, სიკვდილი, სისასტიკე... უკან დაბრუნებულს კი დახვდათ გაუცხოებული საზოგადოება, რომლისთვისაც ეს ბიჭები ზედმეტი და უცხონი აღმოჩნდნენ. სამწუხაროდ, ის ორი კანონი ისე გააუქმეს, რომ აბსურდამდე დაიყვანეს. კანონის მუხლებიც კი ვერ მოიყვანეს შესაბამისობაში ერთი კანონის მუხლი წინააღმდეგობაში მფორესთან. რაც მთავარია, კანონიდან ამოღეს მუხლი, რომელიც ვეტერანებს იცავდა მინიჭებული პრივილეგიების გაუქმებისგან. ერთ-ერთ კანონში პირდაპირ ეწერა, რომ დაღუპულები იყო კანონის გაუარესება. მისმა ავტორებმა კონსტიტუციაც კი დაარღვიეს. კერძოდ, ძველ კანონში მითითებული იყო, რომ მკვლევარნი კარგულ ოჯახს სოციალური დახმარების უფლება ჰქონდა. ახალ კან-

რში კი ჩაწერეს, რომ მარჩენალდაკარგულად ითვლება შრომისუნარი ადამიანი გადის, ომში დაღუპულის მუდღვეს მხოლოდ 50-60 წლის ასაკის შემდეგ შეუძლია შედავათები სარგებლობა. კანონში მიღმა დარჩნენ ადამიანები, რომლებიც არ სარგებლობენ უახლოესი ნათესავის სტატუსით. ვიკეაი, თუ ომში დაღუპულის ქმარს ვიკეაი, ბაბუა და ამ მამა-ბებოები, ისინი ახალი კანონის შემოქმედების შედეგად აღმოჩნდნენ. კანონში დარჩა სამი ძირითადი მუხლი, რომელთაგან პირველი ვეტერანთა დაკრძალვას ეხება, მეორე – ვაჭის, შექისა და საფრენი ხომარების ნაგვის გადასახადზე შედავას, მესამე კი, ფაქტობრივად, უმოქმედო პუნქტია, რადგან იქ მითითებულია სხვა კანონები და ნორმატიული აქტები „რომლებიც დაარეგულირებს ვეტერანთა მგობრობას“. საინტერესო ის არის, რომ ასეთი სხვა კანონი და ნორმატიული აქტი არ არსებობს.

ჩავივლოთ, რომ კანონი ვეტერანთა

შესახებ აღარ არსებობს – ეს გახლავთ კანონი ვეტერანთა დაკრძალვის შესახებ. სამწუხაროდ, ვეტერანთა დეპარტამენტი ვანდალური სამინისტროს ისეთივე უუფლებო ქვეყნებს გახდა, როგორც თავად ვეტერანები არაა ამ ქვეყანაში. ვეტერანთათვის არ არსებობს გამოხატული, განსაზღვრული სახელმწიფო პოლიტიკა. როგორც ჩანს, ისინი არავის სჭირდება. ახალი კანონით სახელმწიფომ ვეტერანები მაქსიმალურად და ბოგანი ადამიანების ფუნდა აქცია. ბევრმა დაღუპული ვეტერანის ოჯახმა უარი თქვა საკუთარი თავის მათხოვრად აღიარებაზე და დამაციერებელი დახმარების მიღებაზე, რადგან ქვეყნის მთლიანობისთვის ომში დაღუპული ვეტერანის ოჯახი არ შეიძლება გაუთანაბრო რაღაც ვარემების გავლენაზე. უნდა ვინა, მაშინ როცა ამის საჭიროება არ არსებობდა და ვეტერანებს ცალკე კანონი იცავდა. სამწუხაროდ, რჩება შთაბეჭდილება, რომ პატრიუსტიზმი და ქვეყნისთვის თავგანწირვა ბევრი ჩინონიკისთვის არაფ-

რისმქმედი მცენებია. როცა პატრიოტიზმზე, სამშობლოს სიყვარულზე და დაღუპულთა ოჯახებზე იწყება ლაპარაკი, სამშინელი ცინიზმის მეტს ვერაფერს ვხედავთ. ვანდალური მინისტრის მოადგილემ მუერელიშვილმა მეორე მსოფლიო ომის მონაწილეს, მეტად პატივცემულ კაცს პირდაპირ უთხრა, რა ვინდობ, ომში რომ მიდიდიდი(!). ეს ხალხი მეორე მსოფლიო ომის მონაწილეებს იღებენ მასხრად და აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს ბრძოლებს ვეტერანებს რა თვალთ უყურებენ, ალბათ, ვასავება. ქვეყანა, რომელსაც დასაბრუნებელი აქვს სამაჩაბლო და აფხაზეთი, ამ საკითხზე ნამდვილად უნდა ფიქრობდეს, ვინდა მონიღობებს თავის გაწირვას მაშინ, როცა ხედავს, რომ სახელმწიფო მისი დაღუპულის ამ დაინერგების შემთხვევაში მას და მის ოჯახს ვეტერანი კი არ დაუღებება, არამედ მასხრად აიღებს.

ბათუმი პატივად

რუსთა სამხედროებმა ჩრდილოეთ ოსეთში დისანტი გადმოსხეს

18 თებერვალს ჩრდილოეთ ოსეთში დაიწყო რუსეთის 58-ე არმიის სწავლებები. მოტომორლეზმა პოლკმა შეიქმნა საბრძოლო მოქმედებების ჩვევები მთაში, ზამთრის პირობებში. მთავარი ამოცანა იყო, რაც შეიძლება სწრაფად დაეკავებინათ მნიშვნელოვანი სიმაღლეები და ძალიან სტრუქტურების სხვა ქვედაყოფებით – შეთანხმებული ურთიერთქმედება დაეწყო.

მანევრები გამოენიხის დაიწყო. მეტაურების შეფასებით, სწავლებებმა წარმატებითა და დაეკავილი სცენარით ჩაიარა. სცენარი ითვალისწინებდა ღესანტის გადასხმას მთაში და სამუტაბო გათვ-

ლების სიხუსტის შემოწმებას. სწავლებებში მონაწილეობდნენ სამხედრო დაზვერვა, ათუელობით ვავანტარანსპორტიორი, ავიაკია და არტილერია.

შეამაძლია, საბარმიველი სამართამორისიო სამხმვიდმობი ოპერაციიხეში უშრო აბტიურად ჩაბარმოს

„განხილვას საქართველოს საერთაშორისო სამხედრო ოპერაციებში უფრო აქტიური მონაწილეობის საკითხი“, – განაცხადა საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრმა გელა ბეჟუაშვილმა. მისი თქმით, საქართველო ალბათ შემოვიღებთ ჩართვას ავღანეთის სამხედრო ოპერაციებში. „ლაპარაკია სამოქალაქო და სამხედრო ოპერაციებზე, კერძოდ, ავღანეთის რეაქციონის პროგრამაში ჩართული მედიკოსების, ინჟინერებისა და სხვა სპეციალისტების ჩართვაზე, რომელთა უსაფრთხოებას ქართული ქვედამაყოფი უზრუნველყოფს“, – განაცხადა მინისტრმა.

უსაფრთხილად სამართამორისიო ფორუმის შიდეგებს სამართამველი უახლოეს მთმავალი იხილავს

„თბილისში 17-18 თებერვალს ჩატარებულ საქართველოს უსაფრთხოების საერ-

თაშორის ფორუმის შედეგებს ქვეყანა უახლოეს მომავალში იხილავს“, – განაცხადა უსაფრთხოების საკითხებში საქართველოს მრჩეველი საერთაშორისო საქმის თავმჯდომარე სერ გარი ჯონსონმა.

„თბილისში ჩატარებული ფორუმი მეტად წარმომადგენლობითი იყო და მსოფლიო თანამეგობრმა დარწმუნებდა, რომ საქართველოს ხელისუფლებას რეალური წარმატებები აქვს უკანასკნელ წლებში, რაც აისახება ინტერაციის პროცესზე“, – განაცხადა გარი ჯონსონმა.

საანავმვილი მთავის უხირველს მიხნად NATO-ში შესვლას სანხმს

მიხეილ სააკაშვილმა უსაფრთხოების საერთაშორისო ფორუმზე გამოხვლისას თავის მთავარ მიზნად საქართველოს NATO-ში შესვლა გამოაცხადა. „ჩემი მთავარი მიზანია ქვეყნის NATO-ში ინტეგრაცია. საქართველო ერთ-ერთი მთავარი სემენტია უსაფრთხოების რეგიონული სისტემისა, რომელსაც დიდი ადგილი უკავია უსაფრთხოების გლობალურ სისტემაში. საქართველოს სტაბილურობა მთელ რეგიონში სტაბილურობის შენარჩუნებისთვის არის მნიშვნელოვანი“, – განაცხადა პრეზიდენტმა.

მომხადდა სანიფორმაციო საბანტმომხადი დახრდნოში

თურქეთი ეროვნულ ტანკს ქმნის

თურქეთმა ოფიციალურად განაცხადა ეროვნული ძირითადი საბრძოლვე ტანკის შექმნის შესახებ. პროექტში მონაწილეობა შეუძლიათ მხოლოდ იმ ფირმებს, რომელთა აქციების 50%-ზე მეტი ცვეთუნის თურქეთის მოქალაქებს ან იმ კომპანიებს ან ფირმებს, რომელთა აქტივები რესპუბლიკის ტერიტორიაზეა განთავსებული. გარდა ამისა, პროექტში მონაწილეთუნდა ჰქონდეთ ქვეყნის შეიარაღებული ძალებისთვის უკვე მონტაჟებული ან მისი კომპონენტების წარმოების გამოცდილება.

2005 წლის დამლევს თურქეთი ამერიკული წარმოების M-60 ტანკების პარკის მოდერნიზაციის მასშტაბური პროგრამის განხორციელებას შეუდგა. პროგრამის ღირებულება 688 მლნ დოლარს შეადგენს. სულ 170 ტანკი იქნება მოდერნიზებული. M-60-ების მოდერნიზაცია სპეციალურად თურქეთისათვის კომპანია ISRAEL MILITARY INDUSTRIES-ისა და ELBIT SYSTEMS-ის ისრაელელმა ინჟინრებმა მოამზადეს.

მომავალი ტანკების ზოგიერთი კომპონენტის წარმოება 2006 წლის დამლევს დაიწყება, ახალი მანქანების გამოშვება კი 2007 წლის დამლევს. თურქული არმია 170 განახლებულ M-60-ებს 2009 წლამდე მიიღებს. თურქულ მანქანაში „მერკა-ვაღან“ ვადავა ცვეთუნის მართვის სისტემა, კომუკრის ბრუნვის მექანიზმი, კიდული ჯავშნის კომპლექტები, დანადგარი და 120-მილიმეტრიანი ქვეშეხი.

პაკისტანმა საშუალო სიშორის ბალისტიკური რაკეტა გამოსცადა

პაკისტანმა რაკეტა პატრი-II (მოლფიკაცია „აბდალი“) გამოცადეს. ქვეყნის შეიარაღებული ძალების წარმომადგენლების ინფორმაციაზე დაყრდნობით პაკისტანის წყაროები თუქვენბან, რომ რაკეტის გამოცდამ წარმატებით ჩაიარა, ყველა გაცხადებული პარამეტრი დადასტურდა. რაკეტა პატრი-II „აბდალი“ „მიწა-მიწა“ ტიპის ბალისტიკური რაკეტაა, მოქმედების დასრულებით 200-კილომეტრიანი რადიუსით, შეუძლია სხვადასხვა სახეობის ქობინების ტარება, მათ შორის ბირთვულიც. რაკეტის გამოცდას ესწრებოდნენ პაკისტანის პრეზიდენტი, გენერალი ფერევეზ მუმარაფი და პრემიერ-მინისტრი შუჟათ აზიზი.

ინდოეთი ნავსაფრინაო მდებარე თვითმფრინავ Ty-142-ის მოღარნიშებას იწყებს...

ქარხანა „მოტოსტროიტელი“ 2006 წლის მარტში ინდოეთისთვის ახალი ძრავების დამზადებას დაიწყებს. თითოეული Ty-142 ალტურვილია ოთხი ტურბოპროპანის ძრავით. ინდოეთის საჰაერო-საზღვაო ძალების შეიარაღებაში რვა ასეთი თვითმფრინავია. ისინი ალტურვილია ნავსაფრინაო მდებარე-დამიზნების სისტემა „Korshun-P“-ით, რომელიც შედგება ბუქსირებადი მაგნიტომეტრ MMC-106 „ლალოით“ და ჰიდროლოგიური სადაზვერეო აპარატურა „ნერჩინსკით“.

როგორც ცნობილი გახდა, ინდოეთმა უარი თქვა ორი ამერიკული საზღვაო თვითმფრინავი მშვერავის P3C ORION-ის ოჯარით აღებაზე. უარის მიზეზი ძალზე დიდი საოჯარო ფასი და ასევე 5 საბჭოთა წარმოების თვითმფრინავის Il-38-ის მოდერნიზაცია შეიქნა. როგორც ინდოეთის სამხედრო-საზღვაო ძალების წარმომადგენლებმა განაცხადეს, მომავალში კიდევ 8 საზღვაო მშვერავის შექმნა აქტი განზრახულია.

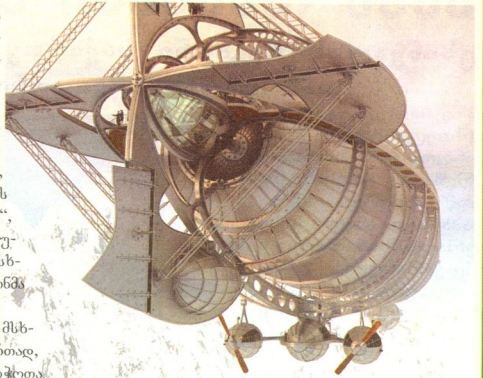

სიური გიგანტების დაბრუნება

დიდი ტვირთების შორ მანძილზე ტრანსპორტირების აუცილებლობამ ციურ გვიანტებს – დორიებალებს სიცოცხლე დაუბრუნა. ეს საპირო აპარატები სულ უფრო პიკულარული ხდებიან სარეკლამო ბიზნესში, პოლიციასა და სხვა სამსახურებში.

უცნაურია, მაგრამ ოდითგანვე პროგრესის მამოძრავებელი იმია. მას შემდეგ, რაც აშშ-ის სამხედრო-საზღვაო ძალების სატვირთო ხომალდებს უცნაური რამ შეემთხვათ, კერძოდ, რამდენიმე დღეშია საოკეანო ტრანსპორტების შეფერხების გამო ერთმანეთს საბრძოლო მოქმედებების დაწყებას „ვერ დესერო“, ამერიკის თავდაცვის უწყება სერიოზულად არის შემფოთებულ-ლი საბრძოლო მოქმედებების ზონაში ჯარების სწრაფი გადასხმის შესაძლებლობებით და რა უცნაურიც უნდა იყოს, პენტაგონმა არჩევანი ტრანსკონტინენტურ დორიებალებზე შეაჩერა.

მოულოდნელად 2004 წელს გამოცხადებულ კონკურსში, მსხვილ აეროკოსმოსურ კორპორაცია „ლოკაიდ მარტინთან“ ერთად, ფინალში გავიდა კომპანია „აეროსი“, რომელიც ყოფილმა საბჭოთა კავშირის მოქალაქემ, ლევკელმა ივორ პასტერნაკმა დააარსა. „ძველ დორიებალებს ბევრი ნაკლი ჰქონდა და მათი გადმოღება უაზრობა იქნებოდა. ჩვენ საფრენი აპარატის პრინციპულად ახალი კონსტრუქცია შევიბრუნეთ“. პასტერნაკმა მას აეროსკრაფტი უწოდა. ის საპირო ხომალდის ახალი სახეობა და თვითმფრინავი, ვერტმფრენისა და დორიებალის ფუნქციებს ერთდროულად ითავსებს. საოკეანო მომავალი ხომალდის ტვირთამწეობაც, როგორც ამბობენ, მას შეუძლია 400 ტ ტვირთის წაღება და მისი 250კმ/სთ სიჩქარით 10 ათას კმ-ის მანძილზე ტრანსპორტირება.

რუმინეთმა რატიფიცირება გაუკეთა სამხედრო ბაზებზე აშშ-სთან შეთანხმებას

რუმინეთის დეპუტატთა პალატამ მიიღო კანონპროექტი რუმინეთსა და აშშ-ს შორის ქვეყნის ტერიტორიაზე აშშ-ის სამხედრო ძალების საქმიანობის თაობაზე შეთანხმების რატიფიცირების შესახებ. დოკუმენტის მოქმედების პირველსაწყისი ვადა 10 წელიწადია. შეთანხმება ითვალისწინებს აშშ-ის ძალთა რუმინეთის სამხედრო ბაზებსა და ზონებში ყოფნას რუმინეთის კანონმდებლობის ყოველმხრივი დაცვის პირობებში და წვრილის, ტრანზიტის, სატრანსპორტო ძალების, გემებისა და თვითმფრინავების ერთობლივი მომარაგებისა და დროებითი შენახვის მიზნით.

რუმინეთი იტოვებს დოკუმენტებს, რომლებიც ადასტურებენ მის უფლებას სამხედრო ბაზებსა და ზონებზე, თავდაცვით მოწყობილობებზე, კომუნიკაციებსა და პერსონალის დაბინავებაზე. ფინანსურ-საბიუჯეტო სფეროში შეთანხმება ითვალისწინებს აშშ-ის ძალების განკარგულებაში (დაბინავებისა და სხვა მსგავსი გადასახადების გარეშე) შეთანხმებული სამხედრო ბაზებისა და საჯარო კუთვნილების ზონების გადაცემას.

თავის მხრივ, ამერიკული მხარე სამხედრო ოპერაციებისას მათი მოხმარების ხარჯებს გაიღებს.

რუსეთი „პარტინაეზო“ უარის თქმას არ აპირებს

„უახლოეს მომავალში რუსეთის არმია არ აპირებს უარის თქმას ფეხსაცმელებზე. ეს, უპირველეს ყოვლისა, გავრეულ სამხედრო მოსამსახურეებს შეეხება“, – განაცხადა რუსეთის თავდაცვის სამინისტროს საინფო სამმართველოს უფროსმა, გენერალ-ლეიტენანტმა სერგეი შლოაევმა.

„იმ პირობებში, როცა სამხედრო მოსამსახურეს არ შეუძლია პიეინის დაცვა, ფეხსაცმელების ხმარება ყველაზე მოსახერხებელია. ჩვენ მათ ცენტრალიზებულად ერეკვათ. გარდა ამისა, ფეხსაცმელები გაუპიროფნებულია, წინდები კი პირადი მოხმარების საგანია“, – ბრძანა გენერალმა.

გარდა ამისა, შლოაევის აზრით, რუსეთის კლიმატისთვის, სადაც ერთდროულად შეიძლება სიცხეც იყოს და სიციხეც, ფეხსაცმელები პირდაპირ შეუცვლელია. „სამხედრო სამსახურისას გაცილებით ეფექტიანია სწორედ ფეხსაცმელები. ზაფხულობათვის – საზაფხულო, ზამთრისათვის კი შალის“, – დასძინს სამმართველოს უფროსი.

უკანდასახევი გზა მოჭრილია

ცხინვალის რეგიონი საქართველოს იურისდიქციაში უნდა დაბრუნდეს მშვიდობიანი ან ომის გზით!

ქართულ-ოსური კონფლიქტის ზონაში ბოლო დროს ისე დაიძაბა სიტუაცია, რომ გახშირდა ომზე თაპარაკი. ახალი სისხლის ტვრა კი, სიმართლე ითქვას, არც ქართველ საზოგადოებასა და მით უმეტეს, არც ცხინვალელ ოსებს სურთ, თუმც ისიც ფაქტია, რომ უკან დასაბრუნებელი გზა უკვე მოჭრილია – ცხინვალე ველარ იცხოვრებს იმ ნესით, როგორც ბოლო 14 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა.

საქართველომ უნდა ადვანდოს თავისი იურისდიქცია კონფლიქტის ზონაში, მაგრამ როგორ მიხდება ეს – მშვიდობიანი თუ ომის გზით?

საბედნიეროდ, ჯერ კიდევ არ არის ამოწურული მშვიდობიანი მოლაპარაკებების პრაქტიკა. მით უმეტეს, რომ საქართველოს მეგობარი დასავლეთის ქვეყნების ხელისუფლებანი მშვიდობიანი მოლაპარაკებების მომხრენი არიან, კერძო საუბრებში კი დასავლელი პოლიტიკოსები ქართველ კოლეგებს ხშირად შეახსენებენ, რომ ფართომასშტაბიანი საბრძოლო მოქმედების განაღდების შემთხვევაში უპირველესად რუსეთი ისარგებლებს და ცეცხლის მუდმივად „შუნიტებს“ ომის კრახს, რათა სისხლის ღვრა უფრო მეტხანს გაგრძელდეს, ამით კი საქართველოს მოსახლეობა და ეკონომიკა დაზარალებას.

ერთი მხრივ, ანგარიშგასაწევა დასავლელი მეგობრების აზრი, მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ ძალით დაკარგულს ძალით იბრუნებენ. როცა დასჭირდა, გამინტონ-მაკ ზომ ერაყზე გალაშქრებაზე ხელი არ აიღო და არც ევროპის სახელმწიფოები ასევე ბედნიერად იდგნანს ყოფილ იუგოსლავიას.

გასაგებია, რომ საქართველო არც საფრანგეთი, არც დიდი ბრიტანეთი თუ გერმანია და მით უმეტეს, არც აშშ, მაგრამ ვერც სეპარატისტული ცხინვალე გაუტყდებოდა ერასა თუ ყოფილ იუგოსლავიას.

„არსუნალს“, ისევე როგორ საქართველოს ყველა პატრიოტს, სურს ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობა უსისხლოდ, მშვიდობიანი მოლაპარაკებების გზით აღდგეს, მაგრამ თუკი დიპლომატიის ნაცვლად ქვეყნები „ალაპარაკდნენ“, როგორ შეიძლება წარმართის მოკლენა?

ძირითადად, ეს ორი სახით შეიძლება დაიწვოს – ანტიკრიმინალური ან წმინდა საბრძოლო ოპერაციების სახით. ანტიკრიმინალური სპეციპრაცია სეპარატისტთა თავაკციების განეიტრალებასა და მნიშვნელოვან ობიექტებზე კონტროლის დაწესებას ითვალისწინებს. სეპარატისტთა ლიდერი კოკითი საჯაროდ ლაპარაკობს იმის შესახებ, რომ ქართული სპეცსამსურები მისი და მისი თანამაზრების ლიკვიდაციას აპირებენ და ამიტომაც გააძლიერა პირად და ცეცხლად.

სეპარატისტთა ლიდერის ეს გამოსვლა იმაზე მიანიშნებს, რომ სპეციპრაცია დაგეგმილია რომ ჰქონილიათ თბილისში, ამის შემდეგ მოულოდნელობის ეფექტს კარგავს, რაც მნიშვნელოვნად აწელებს ანტიკრიმინალური ოპერაციის წარმატებით განხორციელების შესაძლებლობას. ის ქვეყნები, რომლებიც ანტიკრიმინალური ოპერაციები იწყებდნენ, ადრე თუ გვიან, მაინც ერთვებოდნენ შედარებით ფართო-

მასშტაბიან და გაკვირებულ საბრძოლო მოქმედებებში, ძირითადად, ანტიპარტიზანული ომის სახით. ასე მოხდა 1999 წლის დამდეგს ჩეჩნეთში, როდესაც რუსეთის ფედერალურმა ძალებმა მეორე ომი დაიწყეს და ასე გრძელდება დღესაც ერასში, სადაც აქტიური საშხედრობები ჯერ კიდევ 2003 წლის მარტში გამოჩნდნენ.

გვინდა თუ არა, პარტიზანულ ომს მწელად თუ ავარიდებით თავს და ამიტომაც გაკვირვებას იწვევს საქართველოს ხელისუფლების ზოგიერთი წარმომადგენლის ქაღილი, რომ ცხინვალეზე საქართველოს დროშას რამდენიმე დღეში ააფრიალებენ და ამით პრობლემას გადაწყვეტენ.

თუკი საქმე მაინც მივიდა ომამდე, ქართულ მხარეს სასწრაფოდ გასანეტრალელები ეყოლება სეპარატისტების „გრძელი ხელი“ – შორსმსროლელი არტილერია. თუკი ვენდობით საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს მონაცემებს, ცხინვალის რეგიონში სეპარატისტებს სხვა ჯავშანტექნიკის გარდა, შეიარაღებაში აქვთ 8 ერთეული თვითმავალი საარტილერიო დანადგარი 2C1 ГВЗДИკა, სამი Д-44 ტიპის, სამი МТ-12 ტიპის ქვემეხი, სამი Д-30 ტიპის პუბიცა და რაც მთავარია, 26

ერთული ზალბური ცეცხლის რეაქტიული სისტემა **BM-21 Grad**-ი.

ამ არსენალიდან ვველაზე სამიში სწორედ „გრადაებსა“, რომლის უმარათავი რაკეტების მაქსიმალური ფერწის სიშორე თითქმის 21 კმ-ს აღწევს. ამ რადიუსში კი რეგიონის ათობით ქართული სოფენი ხვდება. თუკი სინამდვილეს შეეფერება ინფორმაცია, რომ სეპარატისტებს ზალბური ცეცხლის რეაქტიული სისტემა „ურაგანიც“ შეიძლება ჰქონდეთ, მაშინ საარტილერიო დაბომბვის საფრთხის ქვეშ უკვე ქალაქი გორის მცხოვრებნიც აღმოჩნდებიან. ჯერჯერობით მხოლოდ იმით შეიძლება თავის დამშვიდება, რომ სეპარატისტებს „ურაგანი“ არ აქვთ (თუმცა მისი როკი ვაგრაბით დამით მალულად შემობრუნა და ჯავის რაიონში გადაამალვა რამდენიმე საათის საშუალება და „გრადაების“ რიცხვიც გაზეიდებოდა.

მიუხედავად ამისა, ქართველ სამხედროებს და უპირველესად დაზვერვას აუცილებლად დასჭირდებათ სეპარატისტთა საარტილერიო ბატარეების პოზიციების (როგორც ძირითადი, ისე სათადარიგო) ზედმიწევნით ზუსტად დადგენა, რათა ისინი საპასუხო საარტილერიო ცეცხლითა და საჰაერო იერიშებით გაანადგურონ.

მეორე სამიშროება ნაღმური ომია. საზოგადო, შეტევაზე გადასულების შესაკავებლად (როგორც ჯავშანტექნიკის, ისე ქვეითების) ნაღმების გამოყენება ძალზე ეფექტიანია, მათ შორის ფსიქოლოგიური ზემოქმედების თვალსაზრისითაც. ჩვენად სამწუხაროდ, ცხინვალში საბჭოთა პერიოდში საინჟინრო-შენაღმეთა პოლიკი იყო დისლოცირებული, საიდანაც სეპარატისტებს ათა-

სობით სხვადასხვა ტიპის ნაღმი და რაკეტა მთავარია, მათი გამოყენების კარგი გამოცდილება ღარჩათ. ამიტომაც ქართულმა მხარემ დიდი ყურადღება უნდა მიაქციოს შენაღმეთა მოშაადებასა და მათ სათანადო ღონეზე აღჭურვას, ასევე ტანკებზე განაღმველი ტრალებების დაყენებას.

რავით მესამე სამიშროებს წარმოადგენს ქალაქის პირობებში ბრძოლის თავისებურებები, განსაკუთრებით ჯავშანტექნიკის გამოყენების თვალსაზრისით, მაგრამ ამ თემას „არსენალის“ ამავე ნომერში მთელი სტატია მიუძღვნით და სიტყვას აღარ გაეავრძელებით.

არც ერთი ბრძოლა მიწაზე წარმატებული არ იქნება, თუკი ჰაერში გაბატონებული არ ხარ. ჩვენად საბედნიეროდ, სეპარატისტებს არც მიიერიშე თვითმფრინავები აკავთ და არც დამრტყმელი შეუღუმფრენები (თუმცა ზოგიერთი მონაცემით, თითქოსდა ქედის რაიონში 2-3 ცალი **მი-8** და **მი-24** ტიპის შეუღუმფრენი უნდა იყოს გაბატონებული), მაგრამ ამ მხრივ სეპარატისტებს უკვე რუსეთიდან გველოდება, რომლის მე-4 საჰაერო არმიის მიიერიშე **სუ-25**-ებსა და დამრტყმელ **მი-24**-ებს არავითხელ დაურღვევათ საქართველოს საჰაერო სივრცე (ამის მომსწერ ბოლო დღეებში ვიკითხე). **სუ-25**-ისთვის სულ რაღაც 3-5 წუთია საჭირო რუსეთის მხრიდან შემოსაფრენად, ქართული პოზიციის დასაბომბავად ცხინვალის მიხედვით და უკან გასაფრენად. ეს ძალიან მცირე დროა, რომ საქართველოს ჰაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემაში ჯერ აღმოაჩინოს, შემდეგ მონაცემები მეზენიტებს გადასცეს და საზენიტო ცეცხლი თავდასმსხმელთა მიმართულებით გახსნას.

„არსენალს“ დიდი ხანია აქვს ინფორმაცია იმ ახალი (ჩვენთვის) რადიოლოკაციური სისტემის შესახებ, რომელიც გასული წლის ბოლოსთვის საქართველოში ერთ-ერთი მეგობარი ქვეყნიდან იქნა შემობრუნებული, მაგრამ საიდუმლოების შენარჩუნების მიზნით ჯერჯერობით ვერც მის სახელს, ვერც რადიონომის და მით უფროს, ვერც განიავების ადგილებს ვერ ვაუწყებთ (თუმცა იმას კი აღვნიშნავთ, რომ ეს ძალზე მჭიდროდ ღირებული სისტემა თავდაცვის უწყებამ ბევრად უფრო მჭიდროდ შეიძინა, ვიდრე ეს შეიძლება, რადგან ფასი ხელნაწერად კიდევ რამდენიმე მილიონით იქნა გაზრდილი).

სწორად გამოყენების შემთხვევაში, ამ რადიოლოკაციურ სისტემას (შეიძლება ჯერ კიდევ ჩრდილო კავკასიაში განთავსებული სამხედრო აეროდრომები აფრენისთანავე) შეუძლია ცხინვალის რეგიონისკენ წამოსული რუსული სამხედრო თვითმფრინავებისა და შეუღუმფრენების აღმოჩენა. დანარჩენი ქართული მეზენიტების სიმარჯვეზე და მოკიდებულება.

ქართულ საბრძოლო ავიაციას კი სამიშროება სეპარატისტებისა და რუსეთიდან ჩამოსული მეზენიტ-ინსტრუქტორების სახით დაემუქურება. ქართველი სამხედროების მტკიცებით, სეპარატისტებს ამაჟამად გადასატანი საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსების „იგლასა“ და „სტრელას“ 19 ერთეული აქვთ. ასევე მათ განკარგულებაშია **სუ-23-2** ტიპის საზენიტო ქვემეხებიც. ეს კი ანგარიშსასაწევი ძალაა.

ერთ სტატიაში ძნელია დაწვრილებით შეეხო ვველა იმ ნიუანსს, რაც საბრძოლო მოქმედების დაწყებას ახლავს თან. ერთ რამეს კი აღვნიშნავთ – სამწუხაროდ, არც მშვერავების (ვინც სეპარატისტების არტილერიის საცეცხლელ წერტილებს უნდა აღმოაჩინონ), არც შენაღმების (ვინც შეტევაზე გადასულებს მიმართულებები უნდა გაუნადმონ) და არც მეზენიტების (ვინც საჰაერო იერიშები უნდა მოეგვირონ) აღჭურვა და მოშაადება სათანადო ღონეზე არ დგას. ცალკე პრობლემა (ბევრად უფრო მნიშვნელოვანი), რამდენად შაადა გენერალური შტაბი, რომ ზედმიწევნით ზუსტად დაამუშაოს სხვადასხვა მიმართულებით მოქმედების გეგმები, რათა რაც შეიძლება შემცირდეს შესაძლო მსხვერპლი შეტევაზე გადასულთა რიცხვი.

როგორ უნდა

კავშირთა გზის და

დაიხვას საკუთარი

ჯავახანბეჟინიკა

გროზნოს ქუჩებში მიღებული საბრძოლო გამოცდილება

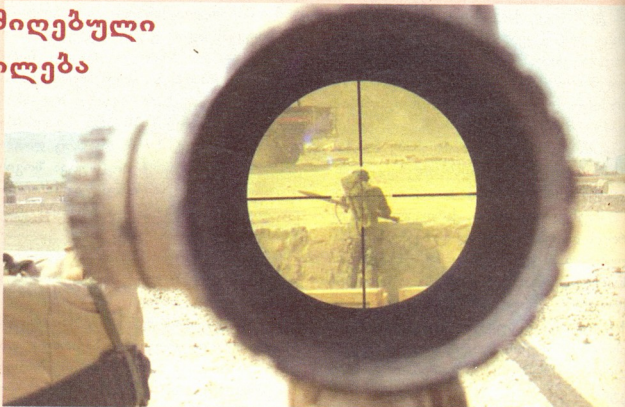
სამაჩაბლოში სიტუაცია თითქმის ყოველდღიურად იძებნა და სამწუხაროდ, გამორიცხული არ არის შეიარაღებული კონფლიქტის განახლება, რომლის დროსაც ბრძოლები დასასრულელ პუნქტებშიც შეიძლება გაიმართოს.

ჟურნალი „არსენალს“ ტყუილად როდი აქვს სამხედრო-ანალიტიკური გამოცემის პრეტენზია. ჩვენი მიზანია მისმა მკითხველმა (რომელთა შორის ბევრი მოქმედი სამხედროა, რომლებიც თავად ყოფილები არ არიან, რადგან ე.წ. „მწარე ენისთვის“ თავდაცვის უწყების მესვეურები, რბილად რომ ვთქვათ, არ გვეწყალობენ) მიიღოს ის გამოცდილება, რომელიც მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში მომდინარე საბრძოლო მოქმედებების დროს დაგროვდა.

ამჯერად ჯავშანტექნიკის – ტანკების, ქვეითთა საბრძოლო მანქანებისა და ჯავშანტრანსპორტიორების ქალაქში ბრძოლებისა გამოყენების დადებით და უარყოფით მხარეებს განვიხილავთ.

რაღა დასამალია და, თუ შეიარაღებული დაპირისპირება განახლდა ცხინვალის ქუჩებში, ასეთი ბრძოლები შეიძლება რეალობად იქცეს. ამიტომაც ქართველი ტანკისტებისთვის ურიფო არ იქნება იმ ნიუანსების ცოდნა, რაც რუსული ჯავშანტექნიკის გროზნოში შეყვანას მოჰყვა. ეს იმიტომაცაა აუცილებელი, რომ ქართულ არმიას ჯავშანტექნიკა და ტანკსაწინააღმდეგო საშუალებები თითქმის იმავე სახის აქვს, რაც რუსმა გენერლებმა ჩეჩნეთის ორივე ომის დროს გამოიყენეს.

გარდა ამისა, თუკი დაუფიქრებთ პარლამენტში გაკეთებულ საქართველოს თავდაცვის მინისტრის განცხადებას, ოსი სეპარატისტების შეიარაღებაში საბრძოლო ჯავშანტექნიკიდან ამ დროისთვის უნდა იყოს – 26 ერთეული T-55 ტიპის ტანკი, 57 ცალი ქვეითთა საბრძოლო

გროზნოში აფეთქებული რუსული T-80 და T-72

მანქანა БМП, 36 ჯავშანტრანსპორტიორი БТР, 17 სადაზვერუო მანქანა БРДМ-2 და 8 თვითმავალი საარტილერიო დანაჯარი 2С1 Гвоздика.

თუ ეს მონაცემები რეალურად არის შეესაბამება (არადა „არსებული“ ინფორმაციით არანაკლებ 6 ცალი Т-72 ტინკის ტანკიც უნდა იყოს ჯავის რაიონში გადამალული), მაშინ ქართველი მებრძოლებისთვის და უპირველესად კონფლიქტის ზონის ქართული სოფლების იმ მოსახლეობისთვის, ვისაც არაადის ხელში აღება შეუძლია, უნეტერესო არ უნდა იყოს იმის გაგება, რა უსუსტი წერტილები აქვს საბჭოთა წარმოების ჯავშანტექნიკას და როგორ უნდა აავთოქონ იმინი.

ჩეჩნეთის პირველი ომის პირველივე თვის რუსეთის არმიას ჩეჩენთში 255 ერთეული ჯავშანტექნიკა იძენიდა დაუზანდა, რომ აღდგენას აღარ ექვემდებარებოდა, აქედან 62 ტანკი იყო.

ამ დანაკარგის ღირის წილი ახალი წლის დამეს (1994 წლის 31 დეკემბერს) მდის, როდესაც რუსეთის იმერიონლმა თავდაცვის მინისტრმა ჰაველ გრანოვმა (ეტყობა, თავისთვის საჩუქრის მიძღვის მზინთი — 31 დეკემბერი მისი დაბადების დღეა) გროზნოს ქუჩებში საბრძოლო ტექნიკა გაუთვლელად შეყრა და თანაც იმუქრებოდა, გროზნოს ორი საპარამუტო-სადესანტო პოლკით ორიოდ დღეში ავიღებო. რა მიიღეს ამით რუსმა სამხედროებმა, ყველამ იცის. ეს კარგი მაგალითი უნდა იყოს იმ თავდაჯერებულ მმართველი პოლიტიკოსისთვის თუ სამხედროსათვის, რომლებიც ცხინვალში ქართული დროშის აღმართვას ერთ დღეში აპირებენ.

რეალურად კი ქალაქის ქუჩებში ბრძოლა ძალზე რთულია და მას თავისი სპეციფიკა აქვს. მარტო ტანკებსა და ჯავშანმანქანებს, თუკი მათ არ იცავენ ქვეითთ, ქალაქის ქუჩებში არაფერი ესაქმებათ.

გროზნოს ბრძოლების ანალიზმა ცხადყო, რომ თითოეულ ავთქებულ ტანკს არანაკლებ 5-6 ტანკსაწინააღმდეგო კუმულაციურ-ქობინიანი რაკეტა მოხვდა. ჩეჩნების 3-4-კაციანი ჯგუფები წინასწარ იკავებდნენ პოზიციებს შენობის პირველ, მეორე, მესამე საოთლებზე. ასევე საოთლებში. 4-კაციანი ჯგუფებიდან თითო-თითო მეტყვიათმფრქვევე და სნიპერი იყო, რომლებიც ჯავშანტექნიკას უკან მოყოლილ ქვეითებს ანადგურებდნენ. ჯგუფის დანარჩენი ორი წევრიდან ერთი ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარსატყორცნით (მრავალჯერადი გამოყენების РПГ-7-ით,

ერთჯერადი РПГ-18 Муха-თი ან РПГ-26 Агнел-ით) იყო შეიარაღებული, მეორეს კი სათადარიგო რაკეტები ჰქონდა ზურგზე მოედებული.

ჯგუფები ცდილობდნენ ქუჩაში გამოჩენილი ჯავშანტექნიკის კოლონის წინა და ბოლო მანქანების ავთქებას, რათა კოლონის მოძრაობა ჩაკეტილიყო, შემდეგ კი აუჭკარებლად ანადგურებდნენ უმოძრაოდ დარჩენილ ტექნიკას.

როგორც გროზნოს ბრძოლებმა აჩვენა, თითქმის უშუდღეა ჯავშანმანქანებისთვის (განსაკუთრებით კი ტანკებისთვის) კუმულაციურ-ქობინიანი ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტების სროლა წინა, შუბლა ნაწილში, რადგან საფორნტო ბრძოლებისთვის გათვლილი ჯავშანტექნიკა წინა მხრიდან კარგადაა შეჯავშნული.

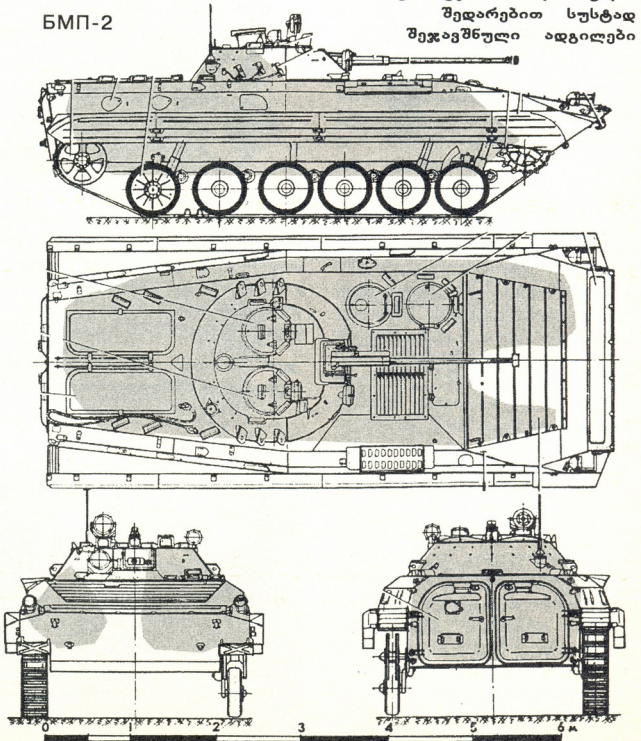
ამიტომაც ჩეჩენი მებრძოლები სახლების სხვადასხვა საოთლიდან რაკეტებს რუსების ტანკებსა და ჯავშანმანქანებს კორპუსის გვერდითა ბორტებზე ან ზედა ნაწილში ესროდნენ. ჩეჩნები განსაკუთრე-

ბით დახელოვნდნენ რუსული ტანკების ძრავებსა და საწვავის ავზებში რაკეტების მოხვედრებამო.

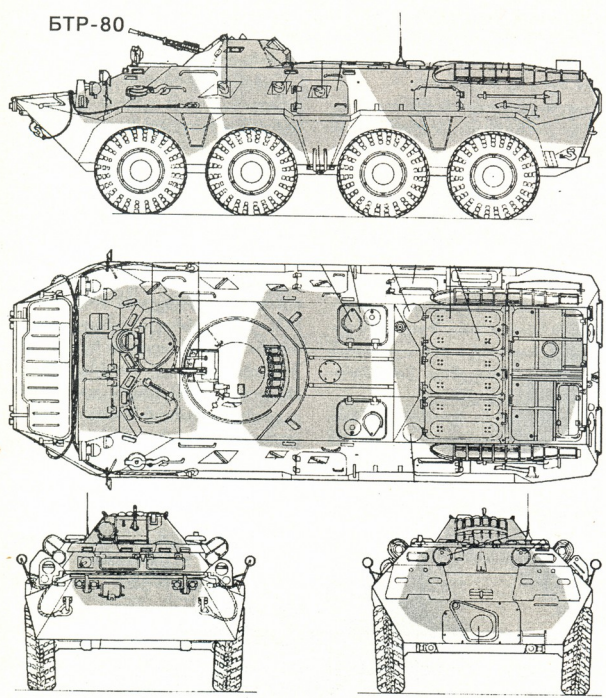
საბჭოთა წარმოების ყველა ტანკი, რომლებსაც დღეს დს-თის ფარგლებში იყენებენ, კლასიკური მეთოდიტაა ავებოლი — მძლელი-შეკნისკოსი ტანკის წინა ნაწილში ზის, დამზინებელი და მეთაური კი კომპურაში სხედან. ტანკის უკანა ნაწილში ძრავაა განთავსებული. თუ ტანკი დინამიკური დაცვის კონტეინერებითაა აღჭურვილი, მაშინ მის ეკიპაჟს გადარჩენის მცირე შანსი მაინც აქვს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მოძველებული РПГ-7-დან ნასროლი კუმულაციურ-ქობინიანი რაკეტაც ადვილად ხვერტს იმევე Т-72-ის გვერდითა ბორტს, რომელიც მხოლოდ 5-7 სმ სისქის ჯავშნისგანაა გაკეთებული. ზემოდან ნასროლი რაკეტით უფრო ადვილად ასაფეთქებელია ტანკის ძრავა, რომელსაც ზემოდან ასევე თხელი ჯავშანი იცავს.

ტანკებთან შედარებით ქვეითთა სა-

ნაცრისფერით აღნიშნულია შედარებით სუსტად შეჯავშნული ადგილები

ბრძოლო მანქანებს, გინდა БМП-1-ს და გინდა БМП-2-ს, უფრო ნაკლებყარი შეგავუნა აქეთ და მათ გვერდითა ბორტებს არათუ ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტა, მსხვილკალიბრანი (12,7მმ) ჯავშანგამტანი ტყვიაც ადვილად ზერტებს. БМП-სვან განსხვავებით უფრო ნაკლები შეგავუნა აქეთ ჯავშანტრანსპორტიორებას (БТР-60ПБ; БТР-70; БТР-80) და БРДМ-2 ტიპის სადაზვერვო მანქანებს. იგივე შეიძლება ითქვას თვითმავალ საარტილერიო დანადგარზე 2С1ГВО-ЗДИКА-ზე, რომლის ჯავშანი ეკიპაჟს მხოლოდ ჭურვის ნამსხვრევებისგან იცავს.

ტანკის დაცვის გაძლიერება ქალაქში ბრძოლის პირობებში მათი დინამიკური დაცვის კონტინენტებით აღჭურვის შემოსხვებაში შეიძლება, მაგრამ ქვეითთა საბრძოლო მანქანასა და ჯავშანტრანსპორტიორს აზგვარ კონტინენტებს ვერ დაუყენებენ. ამიტომაც მათ კორპუსის ყველაზე დაუცველ ადგილებში გარდნად აღულებენ რკინის კონსტრუქციებს, რათა მათ მოხვდეს გამოშვებული რაკეტა და მისი კუმულაციური ქობინი უფრო ადვილად აფეთქდეს,

ვიდრე უშუალოდ ჯავშანძლე მაღაწვებს. ქალაქის ქუჩებში ჯავშანტექნიკას კიდევ ერთი საშიშროება ელის, რომლისგანაც მას ვერც დინამიკური დაცვის კონტინენტები და ვერც მიღებული „დეკანტები“ დაიცვენ. ეს ე. წ. „მოლოტოვის კოქტილია“. მინის ბოთლში ასხ-

ჯერ მანქანა იცავს ჯარისკაცს, შემდეგ ჯარისკაცი იცავს მანქანას, ან პირიქით...

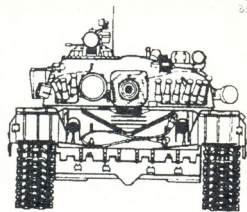
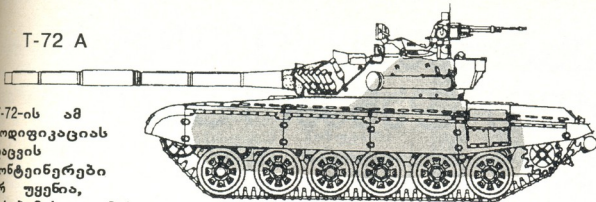
ამენ ბენზინისა და სხვა ქიმიური ნივთიერებების ნარევს. ტანკის კორპუსზე მოხვედრისას ბოთლი ტყდება, ქიმიური ნარევი გახურებულ კორპუსზე ივრება და ალდება. ტანკის ეკიპაჟისთვის უფრო საგაფრთხოა, თუ „მოლოტოვის კოქტილი“ ჯავშანმანქანის ძრავის ნაცვეთურს ზე მოდნ მოხვდება, რადგან ის ძრავას მუშაობის გამო ძალზე გადახურებული და შესაბამისად ხანძრის კერაც უფრო დიდი იქნება. ყოველივე ზემოხსენებულიან გამოძიარზე, „არსენალის“ აზრით, ქალაქში შეტევათი ოპერაციის დამგეგმვას შტაბმა მაქსიმალურად უნდა შეიკავოს თავი ქუჩებში დიდი რაოდენობით ჯავშანტექნიკის შეგვისისგან, მაგრამ თუკი მაინც ამის აუცილებლობა შეიქნება, ჯერ ქვეითთა მცირერიცხოვანმა ჯგუფებმა უნდა დაზვერონ ჯავშანტექნიკის კოლონიის გადაადგილების მარშრუტი მოწინააღმდეგვის ჩასაფრებების წინასწარ გამოულების მიზნით. გარდა ამისა, ჯავშანტექნიკას აუცილებლად უნდა იცავდეს ქვეითთა გაძლიერებული ოცეული ან სულაც ასეული, რომლებიც კოლონიის გადაადგილების პარალელურად მიზანში ამოიღებენ შერბების ფანჯრებს და საჭიროების შემთხვევაში ინტენსიური დამხრებით ცვეხლს გაუხსნიან, რათა მოწინააღმდეგვის ყუმბარტმორცნელებსა და „მოლოტოვის კოქტილის“ გადმოგვლებებს დამიზნების საშუალება არ მისცენ.

კარგაა, თუ კოლონაში ერთი-ორი ЗУ-23-2 საზრნო ქვეშეხებით აღჭურვილი ჯავშანგაწვეი МТ-ЛБ-ც იქნება. მათ შეუძლიათ ჩაახშონ მოწინააღმდეგის ცვეხლები შერბის მორე და მესამე სართულზე (ტანკის ქვეშეხებს ამის საშუალება არ აქეთ, რადგან ახლო მანძილზე მათი გრძელი ლულა „მკედარ ზონაში“ ხვდება).

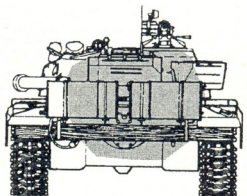
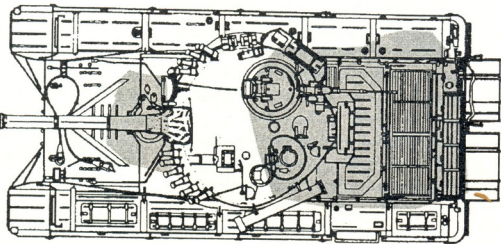

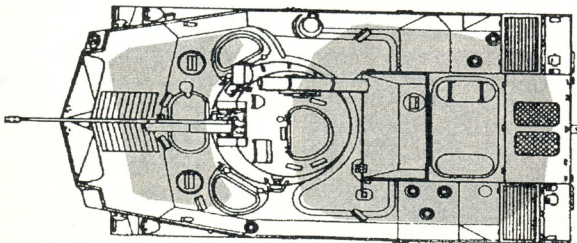
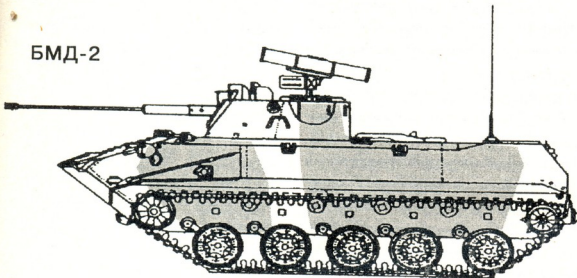
T-72 A

T-72-ის ამ მოდიფიკაციას დაცვის კონტინენტები არ უყენია, შესაბამისად მისი აფეთქება გააფრთხილებულია

БМД-2

მოწინააღმდეგის ყუმბარტყორცნელების აღმოჩენა შედარებით ადვილად შეიძლება პირველი გასროლისთანავე, რადგან გაშვებული რაკეტა დიდ კვამლს ტოვებს, რომლის შეჩჩვევაც შერბობის ფანჯრებში არცთუ ისე ძეულია. კვამლის მიმართულებით სასწრაფოდ უნდა გაიხსნას ცეცხლი ყველა საშტატო იარაღიდან, რაც მოწინააღმდეგეს ხელს შეუშლის ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტის ხელმეორე გაშვებაში.

რეალური ბრძოლა, რა თქმა უნდა, სულ სხვაა, ვიდრე სტატის წერა, თუმცა „არსენალი“ თავის მისიას შესრულებულად ჩათვლის, თუკი მომავალში ერთ ქართველ მებრძოლს მაინც გამოადგება ჩვენი რჩევები. აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ზემოთ მოყვანილი, ჯავანტყეიის სუსტი წერტილებით აუცილებლად უნდა დირტრუდნენ ქართველი ქვეითები, რადგან ჩვენს სავარაუდო მოწინააღმდეგეებს სწორედ იგივე შეიარაღება გააჩნია. რა გვიშლის ხელს, რომ ჩვენური გამოცდილება, ქართველებზე გამოვიყენოთ?!

„არსენალი“ იმედოვნებს, რომ ყველა უთანხმოება სულ მალე, მშვიდობიანი გზით მოგვარდება და ეს ჩვენი სტატიაც მხოლოდ თეორიული ცოდნის გასამყარებლად გამოადგებათ ჩვენს სამხედროებს, მაგრამ როგორც ბრძენებს უთქვამთ – Si dem pacem parabelum. ამას ჩვენებურ გამოხატვაშიაც დავუმატებთ: „ჩვენ ომი არ გვინდა, მაგრამ უნდა ვიცოდეთ როგორ ვიძლიოთ“.

მშვიდობას ვისურვებთ!
ირაკლი პლადაშვილი

საქართველოს პარლამენტის ყვარულში საინფორმაციო დანახარჯები

გაგრძელება
დასაწყისი იხ. „არსენალი“ №2 (19)

„არსენალის“ გასულ ნომერში საბჭოთა სამხედრო სპეცდანიშნულების რაზმზე ვიამბო. ახლა კი საბჭოთა უშიშროების სამსახურების („ნკვდ“-„კგბ“) სპეციალურ სადაზვერუო-დოკუმენტურ და სალიკვიდაციო დანახარჯებზე ვისაუბრებთ.

სპეცსამსახურების კლასიკური ოპერატიული საქმიანობა სამ ძირითად, ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულ მიმართულებას მოიცავს, ესაა:

1. ინფორმაციის მოპოვება;
2. მისი ანალიზი და შესაბამისი მოქმედებების დაგეგმვა;
3. რეალიზაცია.

ზემოაღნიშნული თითოეული ეტაპი უნიშვნელოვანესია დასახული ამოცანის შესასრულებლად. ავტენტურული მუშაობითა და ტექნიკური საშუალებებით მოპოვებულ საიდუმლო ინფორმაციას მაღალი დონის ობიექტური ანალიზი სჭირდება, რის საფუძველზეც გეგმავდება ოპერატიული მოქმედებათა ეტაპი.

ბოლო, მესამე ეტაპზე კი ქალაქზე დასახული ღონისძიებები პრაქტიკულად უნდა განხორციელდეს.

დღეს მოვითხოვთ სპეცსამსახურების საქმიანობის ერთ-ერთ ყველაზე ფარულ და გასაიდუმლოებულ მიმართულებებზე — რეალიზაციასზე.

სპეცსამსახურების ორგანიზაციული სტრუქტურა ზემოაღნიშნული სამი ძირითადი მიმართულების შესაბამისადაა აგებული.

ყველა ქვეყნის სპეცსამსახურს საიდუმლო ინფორმაციის მოპოვებასა და დოკუმენტურ ინფორმაციის ღონისძიებების ჩატარებასთან ერთად, ე. წ. ბინძური და სისხლიანი ოპერაციების (პოლიტიკური მკვლელობა, ტერაქტი, ოპერატიული დანიშნულების ობიექტის დროებით მწყობრიდან გამოყვანა და ა.შ.) ორგანიზებაც უხდება. სამისოდ მათ სტრუქტურებში შექმნილია სპეციალური დანაყოფები, რომლებიც რამე ნეიტრალურ სახელს აკრიბებდნენ, რაგან სპეცოპერაციების მომზადება და ჩატარება მაქსიმალურად ფარულად უწყობ. გარდა ამისა, თითო შედეგიც (მაგ. რობოტი „ჩეკოლარი“ ქვეყნის პოლიტიკური მოღვაწის მოულოდნელი გარდაცვალება „გულის შეტ-

ევით“, „შემოხვევითი ავტოგრაფით“ ან „გაზით გაგულებით“ — რეალურად კი მათი ლიკვიდაცია, ან თუნდაც მუხობილი ქვეყნის პრეზიდენტობის რეალური კანდიდატის მოწამვლა და საარჩევნო კამპანიისგან დროებით ჩამოცილება) ისე უნდა იყოს შენიღბული და ფარავდეს რეალურ კვალს, რომ სიმართლის დადგენა შეუძლებელი იყოს. არც ერთ სპეცსამსახურს არ სურს გაამყვანოს უშუალო კავშირი პირის ლიკვიდაციასთან, დივერსიებსა და ტერაქტებთან, რადგან ანალოგიური სიტუაცია შეიძლება თავადვე მიუბრუნდეს უკან.

პოლიტიკური მოწინააღმდეგეების ფიზიკური განადგურების უახლესი ხერხებისა და საშუალებების გამოყენებაში სხვადასხვა ქვეყნის სპეცსამსახურებს შორის ყოველთვის იყო და არის ფარული შეჯიბრება.

პოლიტიკური მკვლელობებისა და სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე დივერსიებისა და ტერაქტების ორგანიზებით საბჭოთა სპეცსამსახურები ყოველთვის ლიდერობდნენ და „ნოვატორები“ იდებოდათ და შემსრულებლების სიმრავლით გამოირჩეოდნენ. განსაკუთრებულ სისასტიკეს იჩენდნენ ემიგრანტული ორგანიზაციების ლიდერებისა და მოწინააღმდეგეების მხარეზე გადასული ყოფილი თანამშრომლების ლიკვიდაციის დროს.

„ნათელი ტერორი“ 1918-29 წლებში

რუსეთში „წითელი ტერორის“ დამწყობი და ხელმძღვანელი, „ჩეკას“ პირველი

ლი შვეფი ფელიქს ტერეინსკი იყო. საბჭოთა „რევრუსიების მანქანის“ ძირითადი ამოცანას ის ამგვარად აყალიბებდა: „ჩეკას“ მუშაკები რევოლუციის ჯარისკაცები არიან და ისინი გაუშვების ძეგნს ვერ დაიწყებენ. ისეთ მებრძოლ ორგანოს, როგორც „ჩეკას“, არ შეიძლება პოლიციის ფუნქციები დაეკისროს. „ჩეკასისთვის“ ყველაზე მთავარი დახვედრის უფლებაა“.

„ჩეკამ“ დავალება მიიღო გასამართლების გაგრეფ დახვედრით ბოლშევიკების პოლიტიკური მოწინააღმდეგეები (მონარქისტები, კალეტი, მემარჯვენე ესერები და მენშევიკები), „ცნობილი და აშკარა კონტრრევოლუციონერები“ და აღიკვეთა „ბურჟუაზიული და ბულვარული“ პრესის გაგვრცელება. დავალების შემსრულებლები მრავლად იყვნენ ბოლშევიკთა რიგებში. ზოგიერთი მონაცემით, მხოლოდ 1918-22 წლებში 300 ათასზე მეტი კაცი დახვრტეს. მათ შორის ბევრი უცხოეთის მოქალაქე იყო. „წითელი ტერორი“ ოდნავ შესუსტდა ტერეინსკის გარდაცვალების შემდეგ. „ნების“ პერიოდში საბჭოთა სპეცსამსახურების სტალინის პოლიტიკური მოწინააღმდეგეების ლიკვიდაციისგან დროებით თავს იკავებდნენ და ძირითადად უცხოეთში იძულებით ემიგრაციაში აგზავნიდნენ. ეს გრძელდებოდა სამ-ოთხ წელიწადს, სანამ საბჭოთა ბელადი ნოვიკოვის გამაყარება და ერთ-ერთი კარგის მნიშვნელოვან პოსტებზე დასმნავდა.

საბჭოთა უშიშროების „აქტიური ღონისძიებები“ 1930-41 წლებში

1930 წლამდე პოლიტიკური მკვლელობებისა და რევრუსიების ჩასატარებლად ცალკე სპეცდანიშნულება არ არსებობდა და ოპერაციებს „ჭეკოგპუ“-ს ოპერატიული თანამშრომლები ატარებდნენ. ინდოქვალური ტერორის ოპერაციები ტარდებოდა როგორც საბჭოთა კავშირის შიგნით, ასევე ევროპის, აზიისა და ამერიკის ქვეყნებში. საზღვარგარეთ პოლიტიკური მკვლელობებისა და დივერსიული ოპერაციების ჩატარებას გაერთიანებული სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველოს

„არკინის ფილიქსი“
„ნათელი ტერორის“
სულისჩამდგმელი იყო...

(ოგუზ-ს) საგარეო დაზვერვის განყოფილების (ინო-ს) არალეგალური დაზვერვის ქვეანოფილება ხელმძღვანელობდა. დანაყოფი ველაზე გასაიდუმლოებული იყო და საზღვარგარეთ სხვადასხვა საფარქვეშ მჭიფი არალეგალური საბჭოთა აგენტურის კურიერებს „კარგად უთავსებდა“ საბჭოთა რეჟიმისათვის არასასურველი პირების ლიკვიდაციას. იმ პერიოდში ეს ორი პროფესია – სადაზვერვო-აგენტურული მუშაობა და კილერობა – საბჭოთა დაზვერვაში ფაქტობრივად იდენტური იყო. 20-40-იან წლებში არალეგალურ დაზვერვაში მსახურობდნენ კარგად მოზადებული და დაუნდობელი საბჭოთა მშვერავი-კილერები: ლუშქინი, სერგერბანსკი, ოლოვი, ვიტინგოლი, სუდოლატოვი, კორტკოვი და სხვ.

მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში დივერსიული და ტერორისტული ოპერაციების ჩატარებაში საბჭოთა დაზვერვის აქტიურად ეხმარებოდნენ კომუნისტური ინტერნაციონალის (კომინტერნის) წევრები – სხვადასხვა ქვეყნის კომუნისტები.

სანამ დიდი საბჭოთა დიქტატორი სტალინი ცოცხალი იყო, სპეცსამსახურების რეორგანიზაცია მხოლოდ მისი გვერდით ხორციელდებოდა და ყველა მნიშვნელოვანი სალიკვიდაციო ოპერაციებისა და ტერაქტების ოპერატიულ საკითხებს აუცილებლად მასთან ათანებდნენ. სტალინის შესწორებები და შენიშვნები შექმნიდა გვეგებში. 1930 წლის 30 იანვარს გამართულ პოლიტბიუროს სხდომაზე განხილულ იქნა საბჭოთა დაზვერვის რეორგანიზაციის საკითხები და სტალინის მოთხოვნით, მოლაღატებისა და ემიგრაციის ლიდერების სალიკვიდაციო, საზღვარგარეთ დივერსიებისა და ტერაქტების ჩასატარებლად შეიქმნა სპეციალური ჯგუფი, რომლის ხელმძღვანელოდ ცნობილი მშვერავი-კილერი იაკობ სერგერბანსკი დანიშნა. „იამას ჯგუფი“, როგორც მას უწოდეს, შიშაგან საქეთის სახალხო კომისარს ექვემდებარებოდა. სულ რაღაც ორ-სამ წელსაღმში სპეცჯგუფის ვერობის, აზიისა და ამერიკის ქვეყნებში 12 დამოუკიდებელი რეზიდენტურა ჰყავდა. „იამას ჯგუფმა“ იმ წლებში მრავალი, ძალზე რეზონანსული „აქტიური ღონისძიება“ ჩაატარა, კერძოდ: პარიზიდან მოიტაცეს რუსი ემიგრანტი-აგენტო რალი კუტკოვი; პარიზში მოკლეს თურქეთში საბჭოთა დაზვერვის ყოფილი რეზიდენტი ავაბკევი; მოიპარეს ტროცკის არქივი და გადაგზავნეს მოსკოვში; ლიკვიდირებულ იქნენ ცნობილი ტროცკისტები – ანდრე ნინი და რუდოლფ კლე-

სუდოლატოვის (მარჯვნივ) მიერ ნაწუქარი შოკოლადი უკრაინელი ნაციონალისტისთვის, ევგენი კონოვალეცისთვის „ზედმეტად გამოდგა

კალორიული“

მენტე; მოკლეს უცხოეთში დარჩენილი საბჭოთა მშვერავი პირები და ა.შ. სპეცჯგუფის წევრების – სუდოლატოვისა და ვიტინგონის ხელმძღვანელობით შემუშავებული ოპერაციის შედეგად საბჭოთა აგენტმა რამონ მერკურმა 1940 წლის 20 აგვისტოს სასიკვდილოდ დაჭრა ლევ ტროცკი, რომელიც მთელ დღეს გარდაიცვალა. „სტალინის ლიკვიდატორებმა“ 1941 წლის თებერვალში ვაშინგტონში მოკლეს აშშ-ში გაქცეული ყოფილი საბჭოთა სამხედრო მშვერავი ვალტერ კრივიციკი.

ზემოაღნიშნული დაგალებები პირადად სტალინისგან მოდიოდა, რომელიც ხშირად თვითონ სთავაზობდა ლიკვიდაციის და ტერაქტების მოწყობის ორიგინალურ იდეებს. მაგალითად, მას ეკუთვნოდა უკრაინის ნაციონალური ორგანიზაციის ლიდერის, ევგენი კონოვალეცის ლიკვიდაციის იდეა. ცნობილი იყო, რომ კონოვალეცს შოკოლადი უყვარდა და სტალინმა სუდოლატოვს, საბჭოთა სპეცოპერაციების დიდოსტატს, ამ „ტკიბილი სისუსტის“ გამოყენება ურჩია. დანარჩენი უკვე მინისაკომისი ოპერატიულ-ტექნიკური განყოფილების „ჯაღოქრებ“ იყო დამოკიდებული და სულ მალე შოკოლადის ყუთის ფორმის ასაფეთქებელი მოწყობილობა მზად იყო. პარიზშიწარმოადგენი მარკოპოლის ავტომატურად მოდიოდა მოქმედებაში. სუდოლატოვმა 1938 წლის 23 მაისს ორტვირდამში, რესპობრან „სტლანტაში“ კონოვალეცს დამწვინობებისა და მადღაზე დაუტოვა „სტალინის საწყქარი“ და რამდენიმე წუთში ოპერაცია დამთავრებული იყო.

**საბჭოთა უშიშროების
სპეცდანიშნულების რაზმი
1941-53 წლებში**

სტალინმა სუდოლატოვს მონდომება დაუფასა და 1941 წლის 5 ივლისს სადაზ-

ვერვო-დივერსიული სპეცჯგუფის მეთაურად დანიშნა. სამი თვის შემდეგ სპეცჯგუფი განყოფილებად გადაკეთდა და მის დაქვემდებარებაში საბჭოთა უშიშროების ორგანოებში პირველი საბრძოლო, სპეცოპერაციებისა და სადაზვერვო-დივერსიული დანაყოფი – განსაკუთრებული დანიშნულების ცალკეული მოქმედებების ბრიგადა შევიდა. ცნობილია, რომ მთელი მსოფლიო ომში საბჭოთა კავშირის გამარჯვებაში დიდი წვლილი პარტიზანულმა მოძრაობამ და სადაზვერვო-დივერსიულმა დანაყოფებმა შეიტანეს. ოცნე სტალინი ომის დასაწყისშივე მიხვდა პარტიზანული და დივერსიული ოპერაციების მნიშვნელობას, რაზეც ის ფაქტიც მეტყველებს, რომ ომის ყველაზე მძიმე და გააძაწყვეტ ფაზაში მან სპეციალური დანიშნულების დანაყოფები კიდევ უფრო გააძლიერა. 1942 წლის 18 იანვარს სუდოლატოვის განყოფილების ბაზაზე შეიქმნა ნკვდ-ს მე-4 სამმართველო, რომლის ფუნქციები იყო: მოწინააღმდეგის ზურგში დაზვერვის, ტერიორისა და დივერსიების ორგანიზება და რაც მთავარია – პარტიზანული მოძრაობის ხელმძღვანელობა. სუდოლატოვის ერთ-ერთი მოადგილე დაინიშნა უშიშროების მთავარი ვარლამ კაკუჩაია (1905-82 წწ.), ლავრენტ ბერიას ერთ-ერთი ყველაზე ერთგული კადრი.

მთავრე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ ყოფილ მოკავშირეებს შორის ახალი, ამჯერად ფარული დაპირისპირება – „ცივი ომი“ დაიწყო. საბჭოთა დიქტატორმა მისთვის დამახასიათებელი უშმაკობითა და შორსმჭვრეტელობით გათვალა, რომ ატომური იარაღის ხანაში სპეცდანიშნულების მობილური სადაზ-

სიკვდილის შემდგომ პათანატომიურ გაკეთის ადამიანის ბუნებრივი სიკვდილი დაეფიქსირებინას. ვალენტიერის ლიკვიდაციის ფაქტს ადრე საბჭოთა, ამჟამად კი რუსეთის ხელისუფლება კვლავ უარყოფს.

საქვანაყოფები პირნათლად ასრულებდნენ პარტიის, მთავრობისა და პარლად სტალინის დავალებებს. ბელადს ახალგაზრდობაში პროლეტარიატის რევოლუციისათვის კამოსთან ერთად მრავალი ექსი (ტურთ მარტივად - ყანაღობა და ტერაქტი) ჰქონდა დიდი წარმატებით ჩატარებული, მაგრამ ისტორია გვიჩვენებს, რომ სტალინი არანაკლები წარმატებით ხელმძღვანელობდა ტერორისტული, დივიზიონული და უბრალოდ არასასურველ პირთა სალიკვიდაციო ოპერაციების დავგეგმვასა და შესრულებას.

ბელადი განსაკუთრებით „ზრუნავდა“ კულტურის მოღვაწეებზეც. ამგვარი სახეისწერო „ყურადღების“ ერთერთი მსხვერპლი გახდა ცნობილი მსახიობი, თეატრის დირექტორი და ებრაელთა ანტიმარქსტური კომიტეტის თავმჯდომარე სოლომონ მიხეილისი (წმინდავილი გვარი - ვოესი). ის იყო ყირიმში ებრაელთა რესპუბლიკის (ე. წ. „ყირიმის კალიფორნიის“) შექმნის იდეის ავტორი, რასაც მრავალი მხარდამჭერი გამოუჩნდა ევროპასა და აშშ-ში.

ომის შემდეგ მიხეილისი იმდენად ცნობილი იყო მოფილმის მაღალ წრეებში, რომ საბჭოთა ბელადი იძულებული შეიქმნა მისი თავიდან მოცილების რთული გზა აეჩიოა. მისმა ლიკვიდატორებმა მინსკში, 1948 წლის იანვარში, სასიკვდილო ინექცია გაუკეთეს ცნობილ ებრაელ რეჟისორს, სოლომონ მიხეილს და თეატრალურ კრიტიკოსს (იან შუთავაშვიტი უშიშროების აგენტს) გოლუბოვს, რომელმაც მიხეილისი ბულარუსიის უშიშროების მინისტრის, ლავრენტის ცანავას ავარაკზე შეიტყუა. გარდაცვლადღობა, უფლებრივი შემთხვევის ინსცენირების მიზნით, მინსკის გარეუბანში ბულარუსიის უშიშროების სამინისტროს კუთვნილი სატვირთო ავტომობილ „სტუდენტის“ საბურავებზე დასველდა. ეს სცენარო ტრაგედია მადრიდში ხნით ადრე შემუშავდა, მაგრამ მიხეილისის სიკვდილის „ოფიციალური ვერსიის“ მოფიქრება და დამტკიცება მხოლოდ ბელადის პრეროგატივა იყო.

სტალინის ქალიშვილის სვეტლანა აღილუევას მოვინებებში ვკითხულობთ:

„1948 წლის დასაწყისში შემთხვევით გავხვდი წინასწარგანზარბული მკვლელობის უნებლიე მოწმეს... მამას ოთხ-მოცამინ შევედი, როცა ის ტელეფონით ვიდაცასთან საუბრობდა. მას რაღაცას მოასწავებდნენ, ის კი უსმენდა. ბოლოს კი, როგორც რეზიუმი, თქვა: „НУ, АВТОМОБИЛЬНАЯ КАТАСТРОФА“. მე ძალზე კარგად მახსოვს ეს ინტონაცია - ეს იყო არა შეკითხვა, არამედ პასუხი. ის კი არ ეკითხებოდა, არამედ თვითონ სთავაზობდა საავტომობილო კატასტროფას. საუბარს რომ ძორნა, მომეხალა და მითხრა: „ამხორელი საავტომობილო კატასტროფაში დადილუა“.

საბჭოთა ხელისუფლების გასაცარი ცინიზმზე მიუთითებს ის ფაქტი, რომ მიხეილისი და გოთოლუვი ოფიციალურად „ნინანგის ცრემლებით“ დაიჭირა და გულისამაჩუყებელი ნეკროლოგები გამოაქვეყნეს მოწინავე პარტიულ გაზეთებში: „პრავდასა“ და „იზვესტიაში“.

ბუნებრივია, მიხეილისის მკვლელობის შესახებ რაიმე დოკუმენტი ან განაღდებულებულია, ან ჯერ კიდევ რუსეთის საგვარსამხურების საიდუმლო არქივებში ინახება.

ამიტომ ოფიციალური ვერსია, რომ ნასკამი მიხეილისი სატვირთო ავტომობილის უჯროდ მთვრალი მძღოლის მსხვერპლი გახდა, ორმუცდაათ წელზე მეტი ძალაშია.

1945 წლის შემოდგომაზე საბჭოთა ბელადმა სტეკლასხურების საბჭოთა სერიოზული რეორგანიზაცია დაგანორციელა, რომელიც უპირველესად სპეციალური დანიშნულების დანაყოფებს შეეხო. სტალინმა გადაწყვიტა უშიშროების სამინისტროს სტრუქტურაში არსებული „დრ“ განყოფილების (დივერსიების, ინფილტრაციის ტერორისა და აგენტურულ-სადაზარალო ღონისძიებების ჩატარება საზღვარგარეთ და ქვეყნის შიგნით) ბაზაზე ორი დამოუკიდებელი დანაყოფი შეექმნა.

პოლიტბიუროს 1950 წლის 9 სექტემბრის სრულიად საიდუმლო დავგინილების თანახმად, უშიშროების სამინისტროს სტრუქტურაში შეიქმნა: ბიურო №1 (საზღვარგარეთ, უპირველესად აშშ-სა და NATO-ს სხვა წევრ ქვეყნებში დივერსიებისა და ტერორის ორგანიზება, უფროსად დაინიშნა გენერალ-ლეიტენანტი სულოლატოვი) და ბიურო №2 (საბჭოთა კავშირის შიგნით მკვლელობების, მოტაცებებისა და ტერორის ორგანიზება) გენერალ-ლეიტენანტი ვიქტორ დროზდოვის ხელმძღვანელობით. ორივე

ბიუროს დამოუკიდებელი სამმართველოს სტატუსი ჰქონდა და უშუალოდ მინისტრს ექვემდებარებოდა. 1952 წელს №1 ბიუროს, სტალინის გადაწყვეტილებით, დედალა 1917 წელს რუსეთის დროებით მთავრობის ყოფილი მეთაურის, უკვე საკმაოდ მოხუცი კერენსკის, უკრაინის ციონალური მოძრაობის ლიდერის, სტეფან ბანდერასა და ოუგოსლავიის ლიდერის, ტიტოს საიდუმლო ლიკვიდაციის ვეგებების მომზადება. ოპერაციები უნდა ჩატარებინათ საზღვარგარეთ ღრმა იატაკვეშეთში მოქმედ საბჭოთა დაზვერვის ბიუიე-ტერორისტების მოძიებური ჯგუფებს. თუმცა სტალინის გადაცვალების შემდეგ საკმაოდ მოძლიერებულმა შინაგან საქმეთა (სადაც უშიშროების სამინისტროც გაერთიანდა) ახალმა მინისტრმა ლავრენტი ბერია ამ ტერორისტული ოპერაციების დავგეგმა შეწერა. ბერიას დიდი გეგმები ჰქონდა, როგორც საგარეო-პოლიტიკური, ასევე საშინაო სოციალურ-ეკონომიკური, საკმაოდ რადიკალური რეფორმების ჩასატარებლად. რეორგანიზაცია შეეხო უშიშროების სამინისტროს სპეციალურ ოპერაციათა დანაყოფებსაც.

შს მინისტრის 1953 წლის 30 მაისის ბრძანებით, ბიურო №1 და ბიურო №2 ბაზაზე შეიქმნა სსრკ შს-ს მე-9 განყოფილება (ინფილტრაციის ტერორისა და დივერსიების ორგანიზება). უფროსად დაინიშნა ბერიას ერთგული კადრი, გენერალ-ლეიტენანტი პავლე სულოლატოვი. ოპერაციების ჩასატარებლად განყოფილების განკარგულებაში იყო განსაკუთრებული დანიშნულების სპეციალური ოპერაციული ბრიგადა. ბერიას დავალებით სულოლატოვმა მოამზადა ევროპაში განლაგებულ აშშ-ის სამხედრო ბაზებში და სხვა სტრატეგიულ (დაახლოებით 150) ობიექტზე დივერსიებისა და ტერაქტების მოწყობის დეტალური გეგმა, რომელიც ომის შემთხვევაში უნდა ამოქმედებულიყო. სულოლატოვმა განყოფილებაში მაღალ თანამდებობებზე დააბრუნა უშიშროებიდან ადრე დათხოვნილი გამოცდილი მხვერვალი-სპეციალური კადრები: ვიტინოვი, სერგანისკი, ვასილევსკი, ცილ-ქმარი ზარუბინი, სემიონოვი, ტაუტმანი და სხვები.

1953 წლის 26 ივნისს ლავრენტი ბერია, ოფიციალური ვერსიით, დააპატიმრეს, სინამდვილეში კი - მოკლეს. ამას ბერიას ერთგული კადრების დაპატიმრება მოჰყვა. მე-9 განყოფილება კი 1953 წლის 31 ივლისს გააუქმეს.

გისიკ ალადაშვილი

ნოემბრის ერთ ჩვეულებრივ საღამოს ათენის აერო-პორტიდან ეგვიპტის ავიანაზების 648-ე რეისის „ბონგ 737“ აფრინდა და კურსი კაიროსკენ აიღო. თვითმფრინავი 98 მგზავრი და ეკიპაჟს 10 წვერი იყო. თავიდან ვეღაფერი წესისა და რეგისამებრ წარიმართა: მგზავრებმა სალონში თავ-თავიანთი ადგილები დაიჭირეს და მალე თვითმფრინავი ტკბილი აიჭრა. აფრინდიდან ოცდაორი წუთი გავიდა და სალონში ერთ-ერთი მგზავრი წამოადგა, ირგვლივ მიმოიხედა, რამდენიმე წამში შუა სალონიდან მას კიდევ ოთხი მგზავრი შეუერთდა და ხუთივე მფრინავთა კაბინისკენ გაეშურა. იარაღმოარჯვებულენი პილოტებთან შეცვივდნენ და კურსის მალტიკენ შეცვლა მოითხოვეს. ეკიპაჟმა მათი მოთხოვნა შეასრულა და ისინი ისევ სალონში დაბრუნდნენ. თვითმფრინავის ამბატებლები მგზავრთა დახარისხებას შეუდგნენ. სალონის წინა ნაწილში, კართან, საიდანაც მათი აზრით შეტივა იყო მოსალოდნელი, ისრაელის, აშშ-ის, კანადის, ავსტრალიისა და სფრანგეთის მოქალაქეები გადასხეს. სალონის შუაგულში „ნეიტრალური“ ქვეყნების მოქალაქეები — ბერძნები და ფილიპინელები მოხვდნენ. სალონის ბოლოში კი (მათი აზრით, ყველაზე უსაფრთხო ადგილას), არაბები და ბავშვები განათავსეს.

ტრაგიკული შეხდომები „ზარბათია კუნძულზე“

დრამა მგზავრების გადაადგილების-თანავე გათამაშდა. ეგვიპტე თავისი თვითმფრინავების უსაფრთხოებას უშიშროების თანაშრომელთა მუშეობით იცავს, ამიტომ ფრენისას ისინი ბორტზე აუცილებლად არიან. გატაცებულ თვითმფრინავში იმჯერად დავალებას ოთხი სამოქალაქოსამოსიანი უშიშროების მუშაკი ასრულებდა. როცა ტერორისტებმა თვითმფრინავს კურსი შეაცვლივნეს, ოთხივე ინსტრუქციის შესაბამისად მოიქცა და

მომხდარზე რეაქცია არ მოუხდენიათ. მგზავრების სიცოცხლე რომ საფრთხეში არ ჩაეღლით. გარდა ამისა, ტერორისტთა სიმრავლე და შეიარაღებაში მათი უპირატესობა აქტიური მოქმედების შემთხვევაში წარმატების გაანატრას ვერ იძლეოდა. მიუხედავად ამისა, ერთ-ერთმა კანონის დამცველმა მგზავრების დახარისხების დროს ამტყდარი არეულობით ისარგებლა და ერთ-ერთ ტერორისტს ესროლა. გამტაცებლებმა აგენტს საპასუხოდ რამდენიმე მჭიდი დააცალეს. აგენტის სხეულში თერაპეტი ტყვია ჩარჩა, დანარჩენებმა კი 900 კილომეტრი სიჩქარით მიმავალი ლაინერის კორპუსი გაზვიტეს.

ასეთი სიჩქარით მიმავალი და რამდენიმე ათას მტრ სიმაღლეზე მყოფი თვითმფრინავის კორპუსში გაჩენილ ნახვრეტს სალონში დეკომპრესიის გამოწვევა შეუძლია. „ბონგის“ პილოტმა სალონის შიგნითა და ატმოსფეროს წნევის გასაწონასწორებლად მკეეთრი დაშვება დაიწყო და თვითმფრინავი ორი ათას მტრ სიმაღლეზე გაასწორა.

უშიშროების თანაშრომლის წინდოუსწავებს საქციელმა ის გამოიწვია, რომ ერთ-ერთი ტერორისტი მსუბუქად დაი-

სამხედრო ლექსიკონი

მოუტყენებთ, ხშირია შემთხვევები, როდესაც ქართველი სამხედრო თუ სამოქალაქო პირები რუსულ სამხედრო ტერმინოლოგიას იყენებენ. ეს იმიტომ ხდება, რომ მათ ამ სიტყვების ქართული შესატყვისი არ იციან. ამ ხარვეზის გამოსასწორებლად „არსენალი“ აგრძელებს რუსული სამხედრო ტერმინების ქართული შესატყვისების გამოქვეყნებას.

- Задание – დავალება
- Задание боевое – საბრძოლო დავალება
- Задание учебное – სასწავლო დავალება
- Заданный – მოცემული
- Задача – ამოცანა
- Задача общая – საერთო ამოცანა
- Задача огневая – საცეცხლო ამოცანა
- Задача стратегическая – სტრატეგიული ამოცანა
- Задача тактическая – ტაქტიკური ამოცანა
- Задущий – მავალბელი
- Задвижка – საკვალთი
- Задержка¹ – შეფერხება
- Задержка² – საკავი
- Задержка затвора – საკეტის საკავი
- Задержка курка – ჩახმახის საკავი
- Задержка при стрельбе – შეფერხება სროლისას
- Задумления – გაკავშირება
- Зажигательный – ცეცხლგამქვიანი, ამთები
- Заземление – დამიწება
- Зазор – ღრეჩო
- Закон – კანონი
- Закрилок – ფრთუკანი
- Залив – ყურე
- Зализ – ნასლეკი
- Заложник – მძევალი
- Залп – ბათქი, ზალპი
- Заманивать – შეტყუება
- Замер – გაზომვა, აზომვა
- Заместитель – მოადგილე
- Замковый – შესაკეტე
- Замок – საკეტი
- Замысел боя – ბრძოლის ჩანაფიქრი
- Знание¹ – დაკავება
- Знание² – შეცადინობა

ჭრა, მისი თანამოაზრენი კი სიტუაციის სრული ბატონ-პატრონები გახდნენ.

არასტუმართმოყვარე მალტა

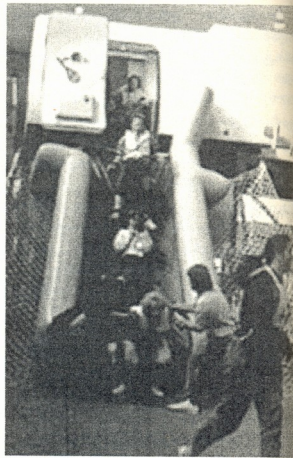
20 საათსა 05 წუთზე „ბოინის“ მეთაურმა ლა ვალეტარს ახლო მდებარე აეროპორტის დისპეტჩერს დაუუბნა: „ნარტვა სთხოვა, მაგრამ უარი მიიღეს. მეტიც, დასაშვებ ზოლზე მანიშნებელი სინათლები ჩააქრეს. პილოტებს სხვა გამოსავალი არ დარჩენილათ, არასაშტატო პირობების მუხედვად, მანქნ დაჯდომამ გადაწყვიტეს და წყვედიან უკუნებლად დასვეს „ბოინგი“.

რამდენიმე წუთში ტერორისტებმა სისხლიანი ანგარიშსწორება დაიწყეს. პირველი წარბილი იცდათიხი ხელის ებრავლი ქალი აღმოჩნდა, რომელსაც „ბოინის“ ღია კართან დამოქება უბრძანეს, დახვრიტეს და ბოლოდან გადააგდეს. მეორე ებრავლი მამაკაცი გახდა – მას თავში დაახალეს ტყვია. ერთ გამხეტრენელ ტურისტს კი ხელები შეუკრეს, თვითმფრინავიდან გადააგდეს და სანამ მსხვერპლი მიწაზე დაეცემოდა, რამდენიმე ტყვია დაახალეს. შემდეგ ირი ებრავლი წარმოშობის ამერიკელი დახვრიტეს და საფრენ ბილიკზე გადაყარეს. ეს ყველაფერი სატანისტურ რიტუალს წააგავდა, ყოველი მგზავრის მკვლელობას ტერორისტთა აღტყინებული შეხალბილები და სიძღერა მოჰყვებოდა ხილმე. საშინელებამ აპოგეას მიადწია.

„ზარმაციების კუნძულზე“ წოდებულ მალტის ხელისუფლებას ამ საშინელ სიტუაციაში ჩარევა არ სურდა, მაგრამ არც დაუპატრონებელი სტუმრებისგან თავის დაღწევა შეეძლო. ამიტომაც ნება დართეს, აეროპორტში ორი „პორტულან-С-130“ დაშტუფიყო, რომლებმაც ტერორისტთან მებრძოლი დევიპტელი სპეციალისტები ჩამოიყვანეს.

დევიპტის სპეცსამსახურების, „საკაკას“ („ეკლ“) მებრძოლები მანძინე შეუღღენ ოპრაციისთვის მზადებას, რადგან სიტუაცია თანდათან მძაფრებოდა.

„საკაკას“ მებრძოლები შტურმის დაწყების სიგნალის მოლოდინში „ბოინის“ ქვეშ განლაგდნენ. თუმცა მოხდა სამწუნდრო გაუგებრობა – შტურმის მოულხედრობის ეფექტი დაიკავდა. ვიაცამ ისედაც ჩანებლებულ აეროპორტში ტერმინალის ნათურები ჩააქრო. ტერორისტებმა ეს შტურმის დაწყების ნიშნად მიიღეს და საბრძოლველად გაეშადნენ (მოვგანებთ ამ ინიციენტს მალტელები და დევიპტელები ერთმანეთს აბრალბდნენ, საბოლოოდ კი მანქნ ვერ ვარკვეეს.

ვისი განკარგულებით გამოირთო განათებული ობიექტი). ტერორისტები თვითმფრინავში გადნაწილდნენ და თავდაცვითი პოზიციები დაიკავეს.

ამ დროს დევიპტელთა პირველი ჯგუფი ნახვერად სატვირთო სალონში საბარკო სადრმიდნე შეიჭრა. მეორე ფრთის ზემოთა საავარი კარის აფეთქების შედეგად მოახერხა თვითმფრინავში შეღწევა. დაიწყო სროლა, ტერორისტებმა სამი ხელყუმბარის აფეთქება მოასწრეს. თვითმფრინავის ეკიპაჟიც ჩართო ბრძოლაში. სროლის დაწყებისთანავე, პილოტთა კაბინის კართან მდგომი ტერორისტები მეორე პილოტის, ემედა მონიბას მოსაყლაგად შებრუნდა. ხომალდის მეთაურმა გალაღმა ხელი წამოავლო საავარი ხელცეკვლს და მთელი ძალით ჩაარტყა ტერორისტს თავში, რის შედეგადაც პილოტებმა მინა ჩამსხვრევის და საფრენ ბილიკზე გადმოხტნენ. სროლის შედეგად დაიღუპა სამი ტერორისტი, მათი მეთაური კი დაიჭრა.

მისი უდიდებულესობა შემთხვევითობა

შტურმის დაწყებისთანავე, თვითმფრინავის კულს ცეცხლი მოედო, რომელიც სწრაფად გაერკვლა მიუღ სალონი. ტერორისტების სახით სამშორება ლეკვიდრებული იყო, მაგრამ ახლა ცეცხლთან ბრძოლა გახდა საჭირო. აღმოცენებული თვითმფრინავიდან უთავბოლოდ ხტებოდნენ კომანდოსები, შემინებული მგზავრები და ეკიპაჟის წევრები.

ზანძირთ გამოწვეული პანიკისა და სპეცსამსახურების არარეგანისებულ

მოქმედების გამო ცეცხლმა იმსხვერპლა ორმოცდაცხრამეტი კაცი. ხანძარს, ეკიპაჟის წევრების ჩათვლით, მხოლოდ ოცდაჩვიდმეტი კაცი გაუშვარია. სიკვდილანობის უშვარესი მიზეზი ტოქსიკური კვამლი მოწამულა იყო. შემთხვევითობის საბედისწერო როლზე კი ის ფაქტი მანიშნებს, რომ ტერორისტების ხელით მხოლოდ ორი კაცი დაიღუპა, დანარჩენები კი, მათ შორის დაცხრილული ევკიპაჟის უმისრობების ავტოტიც, გადარჩნენ.

არც ერთ ტერორისტულ ორგანიზაციას დღემდე პასუხისმგებლობა არ აუღია ამ ტერაქტზე. ტყვედ აყვანილი 20 წლის მეთაური ომარ მორზუკი დაკითხვებზე დუმდა.

დღემდე მას თავისი თანამებრძოლების ვინაობაც კი არ გაუშვარია. ყოველზე უმთავრესი მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, „ელვის“ ტერორები და მათი მეთაურები არცთუ სერიოზულად მიუღწერნ მათ წინაშე დასმულ ამოცანას. შეცდომა, უპირველეს ყოვლისა, სიტუაციის შეფასებისას იქნა დაშვებული. მათ ვერცოდნად ვერ შეფასეს მოწინააღმდეგეთ ტერორისტების მეთაური ოცი წლის იყო (ოპერაციის დაწყებამდე ეს ცნობილი იყო), რა ასაკისანი უნდა ყოფილიყვნენ მისი თანამზრახველები? ტერორისტების ახალგაზრდობა, უიარაღო ადამიანების ხოცვით მათი აღფრთოვანება (მხიარული შემახილები და სიმღერა ყოველი მკვლელობის შემდეგ) მეტი ყურადღებისა და სიფრთხილის საგანი უნდა გამხდარიყო. გარდა ამისა, თავდასხმე ნათელი შეიქნა, რომ საქმე ვიღაც სუსტ-ნერვებიან ყმაწვილებთან არ ჰქონდათ, თუნდაც იმ ფაქტობიან გამოძიებანერ, როგორი რეაქციაზე მოჰყავდათ მხრი-

დან უმისრობის თანამშრომლის მოქმედებას. ფსიქიატრების აზრით, მათი მოქმედება არ შეიძლება ადეკვატურად ჩათვალოს, მაგრამ ხომ სწორედ ამით არის საშიში მოწინააღმდეგე? ასაღვაწიებელი, რომლებიც ისეთ რისკზე მიდიან, როგორიც სამეზავრო ლაინერის გატაცებაა, თავსაც ადევიდად გასწავრივენ და არც მძევლებს დაინდობენ.

სიტუაციის შეფასებაში დაშვებული შეცდომები

მოიერიშეებს უნდა გათვალისწინებინათ, რომ თვითმფრინავი ჰაერში ატეხილი სროლებითსანავე დაზიანდა, ამ დროს შეიძლება დაზიანებულიყო ელექტროგაყვანილობა, საწვავის მიწოდების სისტემა და ა.შ. ამასთან, დაზიანებები გაცილებით მსუბუქი იქნებოდა, თუკი სროლა საღონში კი არა, ხმელეთზე ატყვებოდა. თვითმფრინავის დაუღობისას დაზიანებამ უფრო მომიმატა, მაგრამ ამის თვალით დაინახა იმ მომენტში შეუძლებელი იყო.

ასე რომ, შტურმის წინ მოსალოდნელი შედეგების გათვალისწინება აუცილებელია, თუნდაც იმისთვის, რომ ჯარისკაცმა იცოდეს, რისი დაშვება შეიძლება შეტყვისას და რისი – არა.

აეროპორტის პერსონალის შეფასებაში დაშვებული შეცდომები

ის, რომ ყველაზე პასუხსავე მომენტში აეროპორტის ტერმინალის თავზე ანთებული ნათურა ჩაქრა, მეტყველებს იმაზე, რომ ტერმინალის თანამშრომლებისთვის არასდროს არავის ჩაუტარებია ინსტრუქტაჟი, ან ინსტრუქტაჟი ზერეულ იყო. შეიძლება საპეცრაზმელები უფიქრობდნენ, აეროპორტის თანამშრომლები ისედაც წვეწის მხარეზე არიან და მათი მოქმედების გაკონტროლება ზედმეტიაო. ასე რომ, ორი მხარეცალ-ცალკე მოქმედება. არავინ იცოდა, რისი გაკეთება იყო ნებადართული და რისი – არა. გამოირაცხული არ არის, რომ მას, ვინც სინათლე ჩაქრო, ევონა, სპეცრაზმელებს ევმხარობი. მოვლანებით დატრიალებულმა ურთიერთობალებების კორიანტელმა კი, ბუნებრივია, საქმეს ვერაფრით უშველა.

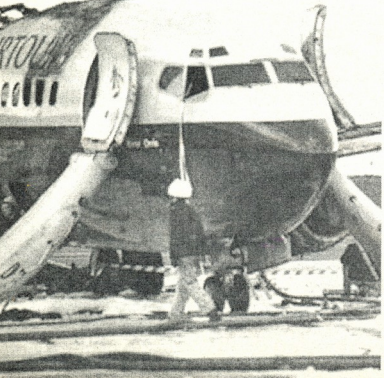
ოპერაციის ხელმძღვანელებმა მის დაგეგმვაშიც დაშვებს შეცდომები. ლაინერის ტექნიკური მდგომარეობიდან გა-

მოძინარე, საღონში მანათობელმხიანი ხელყუმბარის გამოყენება არ შეიძლებოდა. გამოირცხული არ არის, სწორედ მათ გააჩინეს ბოინების საღონში ხანძარი, რომლებიც საწვავის ანაროქულ გაზს ცეცხლი მოუკიდა. შტურმის დაწყებისას არავის მოსვლია აზრად, ტერორისტების ყურადღება მოედურებინა, მიუხედავად იმისა, რომ ყველა კარგად იცის, რაოდენ ეფექტანია ეს მეთოდი. მაგალითად, 1977 წელს მოვადიშოში GSG-მ თვითმფრინავის მახლობლად მოულოდნელი და მკვეთრი აღის მქონე აფეთქება გამოიყენა, ხოლო პოლანდიაში, შტურმის დაწყებამდე საწვავის „ძირაჟის“ მიერ ბევრითი ბარიერის გადაღაზვის ხმა გამოიფენეს.

შტურმს ყოველთვის თან ახლავს სროლა, გარდა ამისა, თვითმფრინავის გამტაცებლები, როგორც წესი, ასავთუქველ საშუალებებს იყენებენ და თვითმფრინავის ბორტზე ხანძრის გაჩენის ალბათობა ძველი გამოცდილებით არ უნდა ყოფილიყო. ამიტომაც უნდა შემუშავებულიყო ხანძრის შემთხვევაში მეზავრების გადაარჩენის სამოქმედო აეროპორტის თანამშრომლებთან ერთად ამ ხანძრის ლიკვიდაციის გეგმები. ოპერაციის მონაწილეთა აროორგანიზებულმა მოქმედებამ მეზავრთა უმარტელები დაღუპება გამოიწვია. ეტყობა, ეს გამოცილილება გაითვალისწინა GIGN-მა, როცა 1994 წელს, მარსელში, მძევლებს ათავისუფლებდა. ფრანკმა ალომბელები თვითმფრინავთან მძევლების ევაკუაციის შეტყვის დაწყებისთანავე შეუდგნენ, რის შედეგად არც ერთი მძევალი არ დაღუპულა, მიუხედავად იმისა, რომ ორმხრივი ინტენსიური სროლა მიმდინარეობდა. მაშინ მარტო ტერორისტებმა ათას ხუთასამდე ტყვია ისროლეს.

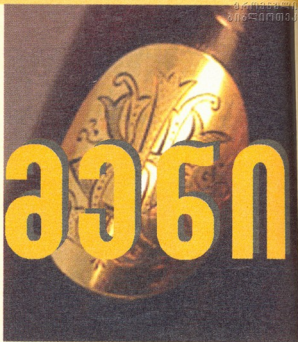
მიუხედავად იმისა, რომ ოპერაციის დაგეგმვას და მის ჩატარებასთან პირდაპირი კავშირი არ აქვს, უმისრობის სამსახურის მოქმედების შეფასებაც შეიძლება. გამოძიებანერ იქიდან, რომ ოთხი თანამშრომლიდან მხოლოდ ერთმა გაუსწა მოძალადეებს წინააღმდეგობა, უნდა ვივარაუდოთ, რომ იგი თავისი რისკის ფასად მოქმედებდა, ხოლო ჯგუფის მოქმედება ტერორისტული აქტის დროს დაშვებული არ ჰქონდათ. არ იცოდნენ, კონკრეტულ შემთხვევაში, როგორ მოქმედებდნენ.

მისი უღიგებულებობა შემთხვევითობა საქმეში მაშინ ჩაერევა ხოლმე, როცა საგანგებო ოპერაციის დამგეგმავები და შემსრულებლები შეცდომას უშვებენ შექნილი სიტუაციის შეფასებას და შტურმის დაგეგმვაში.

პსინატილო რეპორტაჟი

სანადირო იარაღის მოყვარულებმა კარგად იციან, რა არის ჩოკი. საგულისხმოა, რომ მეიარაღე ოსტატები ლულის ჩოკური გაბურღვის მეთოდს 200 წლის წინ იყენებდნენ. ამ მოწყობილობის გამომოგონებლად ერთნი ამერიკელ მონადირეს, ფრედ კომლს ასახელებენ, მეორენი – ნიუკასლელ უილიამ პეიპლს. როგორც უნდა ყოფილიყო, მსოფლიო პრაქტიკაში ლულის ტუ-

ჩის შევიწროებული გაბურღვის წესი უილიამ ველინგტონ გრინერმა დანერგა.

მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში ნიუკასლში მრეწველობა აღმავლობას განიცდიდა. სწორედ აქ, ინგლისის ჩრდილო-აღმოსავლეთში, გემომშენებელთა და მღარაოელთა ქალაქში, ქვანახშირის საბადოთა მფლობელებმა არისტოკრატიული ცხოვრების წესის დანერგვა მიიჩნიეს, რაც მათი აზრით ნადირობითა და სროლაში შეჯიბრებით გამოიხატებოდა. სამწუხაროდ, ქვანახშირის რეწვამ გარემო ისე დააბინძურა, რომ გარეული ფრინველის ბინადრობისთვის უვარგისი გახადა, ამიტომ ახალგაამოცხვარი პროცენტიული ბომონდი შინაურ მჭრელებზე ნადირობით იკლავდა ფრის. ამჭრელებს-სასტენდო სროლები იმდენად პოპულარული გახდა, რომ ფრინველზე მოთხოვნილებამ ბევრად გადააჭარბა მიწოდებას, ამიტომ განსაკუთრებულად ახარტული მსროლელები მჭრელებიდან ბელურების ზოცვაზე გადავიდნენ. ამასთან,

თოფებს, რომლებსაც ისინი იყენებდნენ, არ ჰქონდათ საფანტის შორ მანძილზე მჭვიროდ მიტანის უნარი.

„შავი ოქროს“ არისტოკრატები დაღონდნენ, მაგრამ მალე მათ მხსნელად ბირმინგემელი ფაბრიკანტი, ნიუკასლელი გამომოგონებელი და მწერალი უ. უ. გრინერი მოველინათ.

ველინგტონის ძნელი ბედნიერება

მეიარაღის შულის ბუღი გადაწყვეტილი იყო – ისიც მეიარაღე უნდა გამზადარიყო უ. უ. გრინერი 1834 წლის 16 სექტემბერს ნიუკასლში დაიბადა. მამამისი მეიარაღე ოსტატი იყო და სამხედრო თოფებსა და პისტოლეტებს აკეთებდა, რომლებიც ლუიდან იტყნებოდა. უილიამს სწრაფად ათიუ-

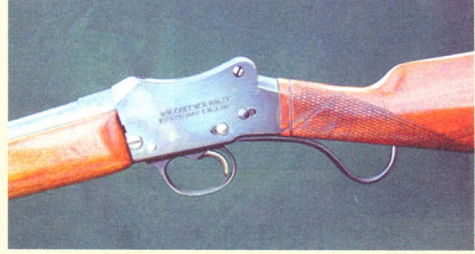
1874 წელს გონერმა პირველმა შექმნა ისეთი ლულა (ჩოკი), რომელსაც ფორმა უკავ 130 წელია არ შეუცვლია

გამოგონებათა რაოდენობით ვერტ ვრთ მეიარაღეთა დინასტია ვერ შეედრება გრინერების ოჯახს — მხოლოდ სამმა თაობამ 50 სხვადასხვა პატენტი დაარეგისტრირეს

ნანარმის მსგავსი ნაირფეროვნებით დღესაც ვერ დაიკვივნიან ნამყვანი სიარაღო კომპანიები

სა სვეარეული ხელობა. თავისი მეორე სახელი — ველინგტონი კი ყმსწვილმა თავისი მამის ერთ-ერთი წიწის, „არკინის პრეტოვის“ მთავარი გმირის, ნაპოლეონის დამმარცხებელი მხედართმთავრის პატესაცემად დაირქვა. უფროსი გრინერის არადის ფაბრიკაში სამუშაო ოჯახის ყველა წვერისთვის მოიძებნებოდა. გრინერის დედა საბორღავე ბრძოლისთვის განკუთვნილი ტყეების დამზადების მეთვალყურეობდა. ბირმინგემიდან უწყვეტ ნაკადად მოედინებოდა შამშანებისა და პისტოლეტების დეტალებით სავსე ყუთები, რომლებსაც მხრებით ეხილებოდა ფაბრიკის მთელი პერსონალი, მათ შორის, ყმსწვილი გრინერიც.

1844 წელს გრინერების ოჯახი ბირმინგემში გადასახლდა. აქ მამის ახალ ფაბრიკაში ახალგაზრდა გრინერი ლულების განარხვის სწავლობდა და მათ ხარისხზე ავტბა პასუხს. 24 წლისას წითელა შეყვარდა და ითიქის მილიანად დაკარგა მხედველობა. გრინერების საქმე კი ამ დროს აყვავებას განიცდიდა. 1858 წელს კომპანიამ ერთობ ხელსაყრელი საბითუმო შეკვეთა მიიღო სამხრეთ აფრიკიდან. აფრიკელები საშუალო ხარისხის ხრანხულელებიანი

არადის დამზადებას ითხოვდნენ. უფროსი გრინერი მეორესხარისხოვანი პრილეუციის წარმოების კატეგორიული წინააღმდეგე იყო, რადგან მხოლოდ მდელხარისხოვან ნაწარმს ცნობდა (ჯონ მენტონის ლონდონური სკოლის გავლენით). ზუსტად ეს შეკვეთა გახდა მისთვის საბედისწერო. სამხრეთაფრიკული შეკვეთით მოგებული თანხით მამამ ახალი ფაბრიკა გახსნა. შეიღმა კი 1861 წელს სენტ-მერი როულზე, ბირმინგემის მეიარაღეთა უზნის ცენტრში იფიდა სახლი. მამა-შვილი ძალიან განიცდიდა დამორბებას, მაგრამ ასე იყო თუ ისე, მათი გზები გაყარა.

ასე დაიწყო პროვინციული მეიარაღეთა ბრწყინვალე კარიერა.

ვინ იყო მამა

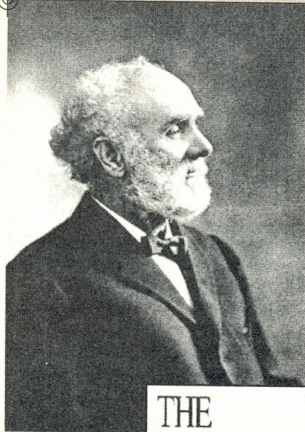
კომპანიის დამარსებული უილიამ გრინერი-უფროსი 1806 წელს, ნიუკასლის გარეუბანში დაიბადა. საქმის შესწავლა მეიარაღე რიჩარდ ბერნარდთან დაიწყო, მოგვიანებით კი მუშაობა ლონდონელ მეიარაღე ვინ მენტონთან გააგრძელა. შემდეგ ბრიტანულ მეიარაღეთა მფედ წოდებული

მენტონის უმცროსის ძმასთან, ჯონზეთან მუშაობდა. 23 წლისა დაქორწინდა, ნიუკასლში დაბრუნდა და საარაღო ფაბრიკა გახსნა.

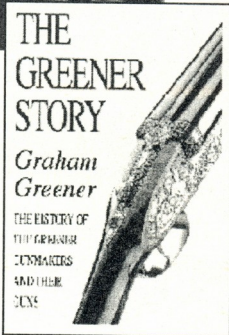
ასალგაზრდა მუწარმე საქმეს შემოქმედებითად უფლებოდა და თან წიგნებს წერდა. მისი გამოთონებებიდან შედარებით მნიშვნელოვანია ხრანხულელებიანი თოფებისთვის განკუთვნილი გამოუართბელი ტყვია, რომელიც მან ინგლისის ხელისუფლებას 1835 წელს შესთავაზა. მუხედვად გამოცდის დროს მიღებული საუკეთესო შედეგებისა, მთავრობამ გამოთონების დანერგვა უარყო. თუმცა 13 წლის შემდეგ ფრანგ მეიარაღე მინიეს იმევე პრინციპით მოქმედ ტყვიის გამოთონებაში უზარმაზარი პრემია მისცეს. გრინერის თავმოყვარეობის დასაკმაყოფილებლად და თავისი უბრაუტესობის ნაწილობრივ დასამტკიცებლად მრავალწლიანი ბრძოლა დასჭირდა.

საარაღო საქმისა და არადის შესახებ დაწერილი შრომების გამოცემა ხელს უწყობდა უფროსი გრინერის პოპულარობას და მისი საქმის აყვავებას. მოგვიანებით იფივე სარეკლამო პრაქტიკა გადართეს ვერ შეღმა, მერე კი შვილიშვილი

სულ გრინერ-
ბის ოთხმა
წარმომად-
გენელმა:
უილიამ-მამამ,
უილიამ-შვილმა,
უილიამ-ოლივერ
შვილიშვილმა
და ჩარლზ-
ედუარდ
შვილიშვილმა
27 წიგნი
გამოაქვეყნეს...

ეკალიბრიან მშპსანებს, აფრიკულ შტუ-
ერებსა და ვაჭრდითა დაფაზე საეკეტებით
აღჭურვილ სამტრედე თოფებს. და მანც,
ფინანს ფურადლება საშუალო ხარისხის
არაღზე ჰქინდა გამახვილებული, რომლებ-
საც რამდენიმე გრადაციით აწარმოებდა.
უ უ გრინერი ამის შესახებ წერდა: „საკუთ-
სო თოფების წარმოება აუცილებლად ხე-
ლით მუშაობს მოთხოვს, რასაც საუკეთესო
ოსტატებს ვანდობთ. თანამედროვე ტექნი-
კის მიღწევებმა კი ეგი გააუმჯობესა ნაწარ-
მის ხარისხი, რომ ახლა ადამიანს კარგი
სანადირო თოფის შექმნა იმ ფასად შეუ-
ძლია, რა ფასდაც ჰაპამის ვეფლაზე დაბა-
ლი ფასის უზარისხო იარაღს შეიძინდა“.

გამოგონებათა რაოდენობითაც ვერც
ერთი მეიარაღეთა ინჟინტია ვერ
შეედრება გრინერების ოჯახს –
მხოლოდ სამს თაობამ (მამამ, შვილმა
და შვილიშვილმა) 50 სხვადას-
ხვა პატენტს დაარეგისტრირეს.

თუ იმასაც გაითვალისწინებთ,
რომ ბრიტანული კანონმდებლობა
ერთ საპატენტო წარდგინებაში ტე-
ქნიკური გაღწევების შეუზღუდავ
რაოდენობას ითვალისწინებს (ერთი
განაკლადი საშუალოდ 4-5 ნასახსა,
ახალი კონსტრუქციის აღწერასა და
მისი დამზადების მეთოდს შეიცავ-
და), გამოდის, რომ გრინერების გა-
მოგონებათა რიცხვი ირასს უახ-

ლოვდება. დასასრულ, ნახევრად ბრმა უო-
ლამ ველინტონ გრინერმა მსოფლიო რეკორ-
დი დაამყარა წიგნების გამოცემაში. მან
დაწერა თერთმეტი წიგნი, რომლებშიც
მოთხრობილია იარაღის ისტორიაზე, სა-
არალო ტექნიკასა და სროლების თავისებ-
ურებებზე გარდა ამისა. ფი ასეულობით სტატე-
ის ავტორია, რომლებიც სპორტულ-სამონა-

ღირო პერიოდიკაში იბეჭდებოდა. სულ
გრინერების ოთხმა წარმომადგენელმა (უ-
ლამ-მამამ 1806-1869), უილიამ-შვილმა (1834-
1921) უილიამ-ოლივერ შვილიშვილმა (1862-
1935) და ჩარლზ-ედუარდ შვილიშვილმა
(1853-1950) 27 წიგნი გამოაქვეყნეს. სწორედ
იმდენი, რამდენიც ერთად ადებულ მსო-
ლიოს მოწინავე მეიარაღებს არ გამოუყვე-
ნებიათ.

თოფის შექმნისას გაიხსენე გრინერი

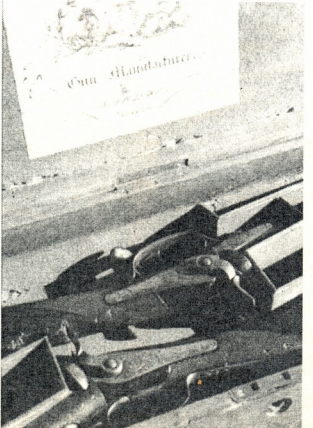
XIX საუკუნის მოწინავე ინგლისელ
მეიარაღეთაგან ვ. ვ. გრინერი, რა თქმ-
უნდა პირველი არ ყოფილია, რომელმაც
უილიამ ჰეიპის გამოგონება სათანადოდ
შეაფასა (შეგახსენებთ, რომ 1866 წელს
უილიამ როჩესტერ ჰეიპმა პატენტის აიღო
ლულის ტურის შეფერილობა გაჩარხ-
ვის გამოგონებაზე, რასაც მოგვიანებით ჩოკ-
ქოლა), მაგრამ იგი ჩოკური გაჩარხვის
აქტიური მიმდევარი გახდა. მისი სტატე-
ბი ქება-ღიღებს ასახავდა ჩოკის მეოღის,
როგორც საფანტის შორ მანძილზე გრი-
ვად მიტანის ერთადერთ საშუალებას. გრი-
ნერმა საბოლოოდ დაუმტკიცა ცილინდრე-
ლი ფორმის ლულათა მომხრებებს ჩოკის
უპირატესობა.

1874 წელს გრინერმა გააუმჯობესა
სხვადასხვა სიგრძისა და კონფიგურაციის
მქონე ჩოკები. მან პირველმა შექმნა ისეთი
ლულა, რომელსაც ფორმა უკვე 130 წე-
ლია არ შეუცვლია. მისი სტატებით მონა-
ღირეთა და სპორტსმენთა შორის აზრთა
სხვადასხვაობას იწყვედა. ერთ მშვენიერ
ღღეს კი ვ. გრინერმა ოპონენტების დარწ-
მუნება სასტენდო სროლაში გამარჯვებით
შემოღო, რის შემდეგაც ჩოკების უპირატე-
სობაზე კამათმა აზრი დაკარგა. ნიუკასლელ-
ლი მღაროელები ოვაციას უმართავდნენ
თანამოქალაქს, ის კი მორავ წიგნებ მუშაობ-
და, რომელიც 1876 წელს გამოვიდა სათაუ-
რით: „ჩოკური გაჩარხვის მეოღილი დამზა-
დებელი თოფები და მათი შეკვებებებზე
ღღტენვის წესები“. ასეთი გრძელი სათაუ-
რი ომან განაპრობა, რომ სპორტსმენთა
კონსერვატოული ნაწილი ლულიდან და-
სატენ თოფებს ანიჭებდა უპირატესობას,
რომლებშიც მხოლოდ ერთი სახალე-
ლულის ღარის შეფერიობა, ანუ ჩოკი იგი
ვაითვალისწინებულა. ასე რომ, როცა სანა-
ღირო თოფის ყიდვას გადაწყვეტთ, მაღ-
ლიერებით მოისწავიეთ ნახევრად ბრმა
მოხუცი უილიამ ველინტონ გრინერი,
რომლის წყალობითაც 130 წლის წინ
შესაძლებელი გახდა ფრინველის შორი
მანძილიდან მონადირება.

ვილებმაც. მამა გრინერი პრინციპულად
ენინაღმდეგებოდა გადასახსნილი თოფე-
ბის წარმოებას. მთელი სიცოცხლე იგი
შეიძობოდა, ანუ ზუმბით დასატენ თოფებს
აკეთებდა. სიველიამდე ცოტა ხნით ადრე,
1869 წელს, მან თავისი უკანასკნელი გა-
მოგონების რეგისტრირება მოასწრო. რა
თქმა უნდა, გამოგონება ლულიდან დასატე-
ნი თოფისთვის იგი განკუთვნილია.

რეკორდები

გრინერების ოჯახმა რამდენიმე რეკორ-
დი დაამყარა, რომელთა მოხსენაც დღემდე
ვერავინ შეძლო. მეოცე საუკუნეში გრი-
ნერების საიარაღო წარმოება პრატანეში
ვეფლაზე დიდი რომ იყო, ბევრ იარაღის
მოფარულს მოეხსენება, მაგრამ ცოტამ თუ
იცის, რომ პრილეუკეის ასოტრეიტის
სიძრავლით პირმინეკულ კომპანიას მსოფ-
ლიოში მაღალი არ ჰყავს. გრინერები ვეფ-
ლავერს აკეთებდნენ: სამხედრო იარაღს,
მიზნობრივ მშპსანებსა და ვეფლაზიანი
სისტემისა და კალიბრის სანადირო კარა-
ბინებს, იაფფასიან, ზუმბით დასატენ ერთ-
ლულიან, და ძვირფას სასაშუალო ლული-
დან დასატენ ორლულიან თოფებს, მკერ-

გრაველბანჯული

გერმანული „ვეფხვი“

ვეროვული საბრძოლო ჰელიკოპტერი

Tiger-ი – პირა და პირ ჩაღბა მწყობრში

ერთია, როცა სტატიის წერისას სხვადასხვა საინფორმაციო წყაროთი სარგებლობ და სულ სხვაა, როდესაც პუბლიკაციის მთავარ „გმირს“ თავად იცნობ.

2001 წლის ზაფხულში, თუ ბურჟეს 44-ე საერთაშორისო ავიაციის ფორუმზე ამ სტატიის ავტორს საშუალება ჰქონდა არა მარტო ეხილა Tiger-ის ძალზე მთაბეჭდავი საჰაერო მანევრები, არამედ ახლოს გაცნობოდა მის კონსტრუქციასაც.

საბოლოო საბრძოლო შეუღლებვერე მი-24-თან და შეიძლება უფრო თანამდებრევი მი-28-სა და Ka-50, Черная акуლა-სთან შედარებრევი კი (სტატიის ავტორს ეს საბოლოო და რუსული შეუღლებვერევი რამდენიმე წლით უფრო ადრე ჰქონდა შესწავლილი) დასავლეთევროპული „ვეფხვი“ ერთი სავებრევით მაღლა დგას თუნდაც იმტომ, რომ „ვეფხვის“ ფოუნჯლავი მბოლიანად კომპოზიციური მასალებრევისა და მბოლიანად დებული და რეოლოგი მისი შემქნელები ირწმუნებრევიან, საბოლოო (რუსული) საბრძოლო პერსონალიზაციული საშუალებრევის – ავტომატიური საზენიტო ქვერევის 3Y-23-2-ისა და თვითმავალი საზენიტო დანადგარის 3СУ-23-4 ШИЛКА-ს 23 მმ-იანი კალიბრის ჭურვერევის მბოხედრევის უქლებს.

საითარებში სიტყვა „მრავალტანჯული“ იმტომ გამბოვიტანეთ, რომ მფრინავი „ვეფხვის“ ბდი დღესაც ბოლომდე არ არის გარკვეული, რის გამტაც დასავლეთ ევროპის ცაში მათი სბმრავლე ნამდებლად არ შეიქნევა.

ერთობლები ძალებით წმინდა საბრძოლო შეუღლებვერევის შექნის იდეა იტალი-

Tiger-ი
 ლე ბურჟეს
 ავიაციის ფორუმზე
 2001 წელი

ჩინო დოსო: Tiger-ის ეკიპაჟი ორი კაცისგან შედგება — წინა კაბინაში პილოტი ზის, მის უკან კი შვიარადების ოპერატორი (ამერიკულ „აპაჩში“ და რუსულ „კოროდილში“ კი პირიქითაა). შევეულმფრენს ორი, თითოეული 1285 ც.ძ-ის სიმძლავრის ტურბოიხახინიანი ძრავა აქვს, რომლებიც მაქსიმალურ — 295 კმ/სთ სიჩქარის განვითარების საშუალებას აძლევენ. შევეულმფრენის მაქსიმალური ახალრენი მასა 6 ტონაა.

ურ Augusta-სა და დასველივიერმანულ Messerschmitt-Bolkow-Blohm-ს ვერ კიდევ 1973 წელს დებადათ. ეს ის დროა, როდესაც პირველი სამუთია საბრძოლო-სატრანსპორტო შევეულმფრენი Ми-24А ორი წელიწადი შეიარადებაში მიღებული, ხოლო ამერიკელი საბრძოლო AH-1G Huey Cobra 1967 წლიდან იბრძოდა ვიეტნამის ვუენ-გლების თავზე.

გასაგება, რომ ვიეტნამელ გენრლებს ამბიენტი ამბიარებათ და ამბორმაც ცდილობდნენ ამერიკელი „კობრისთვის“ და სამუთია „კოროდილისთვის“ თავისი პარმში დავიპირისპირებნათ. თუმცა, როგორც მოსალოდნელი იყო, იტალიელებისა და გერმანელების წამოწევისგან არაფერი გამოვიდა და 1976 წლისთვის „აუგუსტამ“ ერთობლივი პროგრამა დტოვა. იტალიელებს თავიანთ პროექტზე A-129 Mangusta-ზე გაგრძელებს მუშაობა, რაც წარმატებით დამთორდა, რადგან 1989 წელს 60 „ანგუსტი“ ვერ იტალიის არმბა შეიბნა, შუმდე კი რიგში ნიდერლანდის გაერთიანებული სამეუო ჩავდა.

სამავერიოლ მიმავალი „ვეფხვის“ პროექტი

მფრენზე „ვეფხვის“ თანაბარი წარმატებით შეუძლია, როგორც მარტავადი, ისე უმარტავი რავეტების გამოყენება

Augusta A-129 Mangusta

ფრანგებს არ დაიწუნეს და 1977 წლიდან ფრანგულმა საავიაციო ფირმამ Aerospaiale-მა გერმანულ კოლეგებთან ერთად გაართლა ერთობლივი კვლევათი. თუმცა გერმანულ და ფრანგ ინჟინრებსა და სამხედროებს შორის თავდაწვე წარმოიშვა უთანხმოება — საფრანგეთისთვის წლის მეტ პერიოდში უღრუბლო და კარგი ამინდა დამასასავე ბელი, მაშინ, როდესაც გერმანიას ხშირად ფარავს ნისლი და ღრუბლები. შესაბამისად, ფრანგებს უფრო მარტავი ხელსაწყოებით აღჭურვილი შევეულმფრენის შექმნა სურდათ, რომელსაც საფრანგეთის ცაში კარგ ამინდში ფრანგ არ გაუჭირდებოდა. გერმანელები კი ყოველგვარ ამინდში მტერი, რთული სანავიაციო ხელსაწყოებით დახუნწული დაბრტყელი შევეულმფრენის კონსტრუირებას მოითხოვდნენ, რომელიც ნებისმერ ამინდში გაანადგურებდა სამუთია სატანკო არმბდას, რომელიც „ცივი ომის“ „ვალნობის“ შუბის

**Taiger-ის პილოტისა და შეიარ-
აღების ოპერატორის კაბინები**

ვერს აუცილებლად შეუტყვედა დასავლეთ ევროპის ვარშავის ხელშეკრულების წევრი ქვეყნიდან, აღმოსავლეთ გერმანიიდან და ჩეხოსლოვაკიიდან. ისიც საგულისხმოა, რომ ფრანგებს უფრო ათვი საბრძოლო შევლემფრენის ექსპორტისა და, შესაბამისად, მოგების იმედვე ჰქონდათ, რადგან ძვირად ღირებული ამერიკული AH-64A Apache-ის (რომლის წარმოება ის-ის იყო დაწყებული) შეტყვის თავი უკვე ევრობულ ქვეყნას არ ჰქონდა.

საბოლოოდ ფრანგები და გერმანელები შეთანხმდნენ, რომ ერთი კონსტრუქციის ბაზაზე სამი მოდიფიკაციის სხვადასხვა შევლემფრენი შეეყვანათ: ასე დასადა Tiger-ის სამი დამატებითი სახელი: PAH – ტანკსაწინააღმდეგო შევლემფრენი გერმანიისთვის; HAC – ფიგურა ოლბინ ფრანგებისთვის და HAP – საცეცხლე მხარდაჭერის შევლემფრენი.

ბედმა „ფეფხეს“ კიდევ ერთი გამოცდა მოუწყო – დამალვა საბჭოთა კავშირი და ბუნებრივად, შეტყვიდა (ან სულ გაქრა) საბ-

ჭოთა სატანკო არმიის შეტყვის შესაძლებლობა. ადეკვატურად იმოქმედა უკვე დამზოვლებულმა ბუნდესვერის ხელმძღვანელობამ და წინასწარ შეკვეთილი 212 „ფეფხის“ რაიონებზე გაერ 138-მდე, შემდეგ კი 78-მდევე კი შეამცირა. ამან დიდი დარტყმა მიაყენა Tiger-ის ერთობლივ პროგრამას, თუმცა ფრანგებმა, რომლებსაც 75 ცალი HAP-ის და 140 ცალი HAC-ის მოდიფიკაციის „ფეფხევი“ ჰქონდათ შეკვეთილი, მის სოფლსაყოფად მუშაობა გააგრძელეს და წარმარებასაც მაღლეს. ამის შესურვე გერმანელებმა აზრი ნაწილობრივ შეიცვალეს და Tiger-ის პროექტით კვლავ დაინტერესდნენ.

დასავლეთევროპული Tiger-ი, მოუხდავად იმისა, რომ პირველი გაფრენა გაერ კოდე 1991 წელს განახორციელა, ევროპული ქვეყნების შეარაღებაში ვერც არ არის დიდი რაოდენობით. თუმცა ეს გასაკვირი არც არის, რადგან ითქმის ფიგურა ბუდი ექვია საბჭოთა Ka-50-სა და Mi-28-ებს, რომ-

ლებიც პერეში პირველად გაერ კოდე 1982 წელს აფრინდნენ. ამაში „დამნაშავე“ „კვირი იმის“ დასასრულია, რომელსაც შეამცირა შესაძლო მსოფლიო იმის დაწყების ალბათობა, ნაკლებტექნოლოგიური გახდა ულტრათანამედროვე საბრძოლო ტექნიკის შექმნა და მით უმეტეს, მათი დიდი რაოდენობით დამზადება. მცირე მასშტაბის კონფლიქტებში კი მამკველული შეარაღებაც წარმატებით გამოიყენება.

ასეა თუ ისე, შეიძლება Tiger-ის ბედმა მიიღო ეგრ გაუღიმა, მაგრამ ვისაც ერთხელ მაინც უხილავს ამ საბრძოლო შევლემფრენის სასკერო პირუტყბები და მით უმეტეს, მისი შესრულებული „მკვლარი მარეფევი“ (თუ არ ვცდებით, „ფეფხევი“ პირველი საბრძოლო შევლემფრენი იყო, რომელსაც პერეში გადამრეზებულმა წრე შეკრა), დარწმუნდება, რომ რომ „ტენდინერი მომავალი“ წინ აქვს.

ირაკლი ალაბაშვილი

ჩ3060 დონი: Tiger-ი აღჭურვილია თანამედროვე რადიოელექტრონიული სანავიგაციო და დასამიზნებელი მონაცობილობებით. შევლემფრენი შეარაღებულია მოძრავი 3088 კალიბრისი საავიაციო ქვემეხით. ორ პატარა ფრთაზე კი შეიძლება ჩამოვიდოს როგორც უბრალო რაკეტები, ისე „პაერი-პაერი“ და „პაერი-მინა“ ტიპის მარტოვად რაკეტები.

Taiger-ის რედუქტორის თავზე რადიოლოკაციური ანტენაა დაყენებული

ირლანდიელი მგლისმგულავი დედოფლის სამსახურში

მე-17 საუკუნის დამლევამდე ირლანდიაში ნაგაზებს მგლებსა და ირმებზე სანადიროდ იყენებდნენ. ევროპის უზარმაზარ სივრცეებში კი, სადაც უზარმაზარი ტყის მასივები იყო გაჩეხილი, მგლებზე ანადირებდნენ.

ირლანდიური ნაგაზი ირლანდიის ნაციონალური, მსოფლიოში ერთ-ერთი უძველესი ძაღლის ჯიშია. ბრიტანეთის კუნძულებზე კელტებთან ერთად დაახლოებით ჩვ. წ. აღ-მდე 300 წელს მოხვდა. თავისი იშვიათი ღირსებების წყალობით ბევრჯერ გამხდარა ლეგენდებისა და თქმულებების გმირი. ირლანდიელი მებრძოლი რაინდები ნაგაზის გამო-

სახულებას საჭურველზე ატარებდნენ წარწერით: „ნაზი – აღერსის, საშინელი – გამოწვევის პასუხად“.
როგორც ყველა დიდი ძაღლი, ირლანდიური ნაგაზი ძალიან გვიან მწიფდება და ორ წლამდე ლეკვად ითვლება. აღერსიანი და კეთილი გოლიათია, მხოლოდ მაშინ განრისხდება, როცა თავს ესხმან. ძალზე ჭკვიანი და თავდაჯერებულიცაა.

ეროვნული
აგენცია

ირლანდიური ნაგაზი

როგორი უნდა იყოს ირლანდიური ნაბაზი

- ტიპურობა: ირლანდიური ნაგაზი არ უნდა იყოს გერმანული დოგით მიმე ან მასიური, მაგრამ დირჰაუნდზე, რომელსაც საერთოდ უნდა ჰგავდეს, უფრო მიმე და მასიური უნდა იყოს;
- დიდი ზომისა და დიდებული იერი;
- თავისუფალი და ენერგიული მოძრაობებით;
- თავი გრძელი და თანაბარი, მაღლა უჭირავს;
- წინა კიდურები ძლიანი, საკმაოდ სწორი; იდაყვები მკვრივად ქვემოთ ღრმად აქვს ჩამჯდარო.
- თეძოები გრძელი და დაკუნთული; მუხლები დაკუნთული, მუხლის სახსრების კუთხეები კარგად აქვს გამოკეთილი;
- ბალანი უზემი და ხეშმე, განსაკუთრებით მავთულისმაგვარი თვალზეზომით და ქვედა ყბის ქვეშ;
- სქელი გრძელი აქვს, განვითარებული, გამოღუნული ნეკნებითა და საკმაოდ ფართო გავის არეში;
- წელი ამოღუნული, მუცელი კარგად დაჭიმული;
- წურები პატარი, გრეიპუნდით აქვს ატვირთილი (ვარდისებური);
- თათები ზომიერად დიდი და მომრგვალებული; თითები ერთმანეთს მიტყუებული, კარგად გასწორებული;
- კისერი გრძელი, კარგად აღწერილი და ძლიანი ძლიერი;
- გულმკერდი ძალიან ღრმა, ზომიერად ფართო;
- მრები დაკუნთული, დაქნეული;
- კუდი გრძელი და ოდნავ მოხრილი;
- მუჭი თვალები.
დასაშვებია შეფერილობა — რუხი, ვეფხვისებური, წითელი, შავი, წინადა თეთრი, მკვეთრი-თეთრი-წითელი ან ნებისმიერი სხვა შეფერილობა, რაც დირჰაუნდთან გვხვდება.
სასურველი ზომა (სიმაღლე და წონა): ხეადებში — მ-დან 86 სმ-მდე.
ქვევა და ტემპერამენტი:
„შინ — კრავი, ორთაბრძოლაში — ლობი“.

ირლანდიელი დამჯარი რომ არ იყოს, ამ ქალბატონს მინიმუმ ხუთ ნაწილად გააღებოდა არ ასცდებოდა...

დიდი ფიზიკური ძალა აქვს და იოლად გასწვრთნელია. ლეკვს გაწვრთნისას პატარის მტკიცე, მაგრამ ალერსიანი ხელი სჭირდება, რადგან ირლანდიური ნაგაზი ძალიან განიცდის უხეშ და სასტიკ მოპრობას. კარგი სამუშაო თვისებით აქვს, თუმცა ჯობია, თავდასხმა არ აძლიოთ.

მუხუდვად დიდი ზომებისა, ირლანდიური ნაგაზი საკმაოდ კარგად ეგუება ბინაში ცხოვრებას, ოღონდ იმ პირობით, თუ ყოველდღე ასეირნებთ. ძალზე ძლიერი და ამტანი ძაღლია, კარგად გრძობს თავს ვოლიერშიც, სუფთა პარზე. უფროს ბავშვს, მათთან თამაშისას ძალზე ნაზი და ფრთხილია. კარგად ეგუება სხვა შინაურ ცხოველებსაც.

ძაღლების ირლანდიური ჯიშებისაგან ნაგაზი უფრო მეტ ყურადღებას იმით იმსახურებს, რომ ის ირლანდიური კულტურის ცოცხალი სიმბოლოა. ამ ჯიშის ისტორია ძალზე ძველია. საბედნიეროდ, უმარავი წყარო არსებობს, რომ მის წარმოშობას თვალადავსწოთ.

ირლანდიური ნაგაზი დასახელებით 2000 წელია, რაც არსებობს და მისი ისტორია ვანუგულად არის დაკუმრებული ირლანდიისთან. უზანაზარი, გრძელბალიანი მწვერები ერთიან ჯერ კიდევ რომაელებს გაჰყავდათ ცირკის არენებზე ცხოველებზე სანადიროდ. რომელი იმპერატორი კონტუს აურელიუსის წერილში, რომელიც ჩვ. წ-ლ-ის 391 წლით თარიღდება, ირლანდიურ ნაგაზს პირველად იხსენიებს და აღწერს, როგორ ჩამოჰყავდათ რკინის გალიებით ირლანდიური ძაღლები რომში.

კონტინენტური კელტები უმეტესად

გრეიპუნდებს ამრავლებდნენ. ისინი, ჩანს, მწვერების შთამომავლები იყვნენ, მათი გამოსახულებები მრავალ გვხვდება ევოპტის კლდის ფერწერაში. ისტორიული წყაროების თანახმად, კელტები ამ ძაღლებში უფრო დიდ ზომებს და სისწრაფეს აფასებდნენ. ამიტომაც გასაკვირი არ არის, რომ უკვე ჩვ. წ. აღ-ის მე-3 საუკუნეში ირლანდიური ძაღლები დიდებულებისთვის ძვირფას საჩუქრად ითვლებოდნენ.

ძველად ძაღლების მოძვების საქმეში მთავარი იყო არა მათი სილამაზე, არამედ სამუშაო თვისებები, ზომა და სისწრაფე. ამიტომაც ირლანდიურ ნაგაზს უნდა ჰქონოდა ღია ან მუქი შეფერილობის რბილი ან უხეში ბალანი. მოგვიანებით უფრო უხეში ბალანი დომინირება, შესაძლოა, ირლანდიური მკარი კომიტის გამო. ძველად მომშენებლები ნაგულე ყურადღებას აქცევდნენ სტანდარტული გარეგნობის ძაღლების გამოყვანას, ძალი იმენდა იყო ლამაზი, რამდენადაც კარგი სამუშაო თვისებით ჰქონდა.

მე-16-17 საუკუნეებიდან ისტორიული წყაროები უფრო ბევრ ცნობას გვაწვდიან ირლანდიურ ნაგაზებზე. მაგალითად, 1641 წელს ნაგაზი საჩუქრად გავუზავნიათ საფრანგეთში კარდინალ რიმულისათვის, 1646 წელს კი იტალიაში, ტოსკანის ჰერცოგისთვის. იმ დროს ნაგაზი სხვადასხვა ქვეყნის მონარქებისთვის საუკეთესო და ძვირფას საჩუქრად ითვლებოდა.

16-17 საუკუნეებში, ირლანდიაში ინგლისური კანონებისა და კულტურის გავრცელების დროს, ირლანდიური ნაგაზი ძალზე ფასობდა. 1652 წელს კრომ-

ელმა აგრძალა ნავაზების ქვეყნის გარე გავანა, მაგრამ 1780 წელს ბრიტანეთის კომპლექსებზე უკანასკნელი მეფე მოკლეს და ლეგენდარული ძველი ჯიშის ძირითადი ამპლუა დაიკარგა. მუხღვავე ამისა, ნავაზებით ნადირობენ ირემზე, დათვებსა და სხვა დიდი ცხოველებზე. იყვებდნენ საბრძოლო დანიშნულებითაც: ამ ძაღლს იოლად შეეძლო მგერის ცხენიდან გადმოვება.

1841 წელს რ. დ. რიჩარდსონმა გამოაქვეყნა სტატია, რომელშიც კვლავ აღბრა ინტერესი ირლანდიური ნავაზისადმი. მან ეს ჯიში გადასწერისაგან იხსნა. რიჩარდსონს ძუ ნავაზი, სახელად ბრანი ჰყავდა, რომელიც ლამის უკანასკნელ ირლანდიურ ნავაზად ითვლებოდა. ბრანის შთამომავლობა ჯიშის აღორძინების დასაწყისი იყო.

კაპიტან გეორგ აგუსტუს გრეპემი ირლანდიური ნავაზის ერთ-ერთ „ამორძინებლად“ ითვლება. 1885 წელს კაპიტანმა გრეპემმა ირლანდიაში შექმნა აფილირივი ნავაზის მოყვარულთა კლუბი, რომლის დანიშნულება ამ ჯიშის აღორძინება და მისი გადასწერისაგან გადარჩენა იყო. ამავე წელს დამტკიცდა ნავაზის ოფიციალური სტანდარტი. გრეპემი ძირითადად ირლანდიური ნავაზის უწყვეტური დანიშნულებით ხელმძღვანელობდა, ე. ი. მგლის მონადირებისა და მოკვლის უნარი.

1886 წელს გრეპემმა დააწესა ყოველწლიური პრემია, სახელწოდებით „გრეპემის გარდამავალი ფარი“, რომელიც ირლანდიური ნავაზის კლუბის ოფიციალური პრიზი გახდა და ყოველ წელს

გადაეცემა ჯიშის საუკეთესო წარმომადგენლის პატრონს.

ირლანდიელები ძალზე ამაჟობენ თავიანთი ეროვნული ჯიშით, მისი გამოსახულები ქვეყნის სიმბოლოდ იქცა. როგორც ამბობენ, ნავაზის თვისებები მისი შემქმნელი ხალხის ხასიათის გამოხატავს.

ტრადიციის თანახმად, 1908 წლიდან ლონდონში, ირლანდიურ გვარდიაში სახელწოდებით „სამყურას ფითილი“ ხვადან ირლანდიური ნავაზები მსახურობენ. ისინი ჯარისკაცებთან ერთად გამოდიან ალუმებზე, სარკურტო გასწვევებზე, საზოგადოებრივ თავყრილობებზე, სადავშო დღესასწაულებსა და სხვა ზეიმებზე. ამ სამსახურისთვის საჭირო უნარ-ჩვევები, დისციპლინა და გამძლეობა ირლანდიურ ნავაზს ლეკვობიდანვე სისტემატური წვრთნით უშუშავდება. ეს ნიშნავს ხანგრძლივ რეპეტიციებს სამხედრო კაცელსთან ერთად და სამწყობრო ვარჯიშებს პლაცზე, სადაც ზოგჯერ ხმაური და სინესტა მერე გვერვინოსანთა, ოფიცერთა და სხვა სახელოვან პირთა ლაღობი, შუქვდ მათთან ერთად საპატიო ბილიკზე გავლად.

სამსახურებზე ირლანდიურ ნავაზს აქვს უნიფორმა, კვება და საცხოვრებელი, ჰყავს მუდმივი პატრონი, რომლის ოჯახშიც ცხოვრობს და რომელთან ერთადვე მონაწილეობს სხვადასხვა ღონისძიებაში. მისმა უდიდებულესმა ელასობად დედოფალმა ვეკლაფერი იცის თავისი ირლანდიული ნავაზის შესახებ და, ბუნებრივად, მონაწილეობს მის კარიერულ აღმასვლაში.

ძაღლის ზომებზე ნაორი წარმოდგენა რამატი შინათ...

მაცნე არის ირლანდიური ნავაზის მომხიბვლელობის საიდუმლო, რამაც ასე პოპულარული გახადა ის მსოფლიოში? დიას, ის ზორბაა (ყველაზე მაღალი ძაღლი მსოფლიოში, შეტანილია გინესის რეკორდების წიგნში), მაგრამ ხომ არიან დღევანდელი და მასტეფებიც, არანაკლებ ზორბა ძაღლები. დიას, ლამაზია, მაგრამ ბალნის სილამაზით ჩამორჩება ავლანურ თუ რუსულ მწყვას სწრაფა სარბილისას, მაგრამ გრეიპუნდს ვერ შეედრება. და მაინც, ვერ ნახავთ სხვა ჯიშს, რომელშიც ერთდროულად იყოს შერწყმული გარეგნობის დიდებულება, დიდი ძალა, სისწრაფე, მაღალი ინტელექტი და პატრონის ერთგულება.

ირლანდიულ ნავაზს შინაგანი, ფარული სილამაზე აქვს, ერთბაშად რომ ვერ დაინახავ, ისეთი. ირლანდიული ნავაზი კლასიკურ მუსიკას ჰკავებს: ნებისმიერ შემთხვევაში მოეწონოს მელოდია, მისი მისმენა სასიამოვნოა, მაგრამ კლასიკური ნაწარმოების შესრულების ოსტატობა და სილამაზე რომ შეაფასოს, საეცილისტი უნდა იყოს. ასეა ირლანდიური ნავაზიც – ყველას მაშინვე როდი აჩვენებს თავის დიდ პოტენციალს, რომელიც ათასწლეულის წინ აქვს ჩანერგილი.

ნავაზი იოლად გვუბნის ვეკლა საცხიფრებელ პირობას, – იქნება ეს ღია სივრცე, სადაც თავისუფლად ნავარდი და ნადირობა შეუძლია, ან ქალაქის ბინა, სადაც ნებისმიერს და ბავშვებს ეთამაშება. მიუხედავად დიდი სიმაღლისა, ნავაზი ხელკრად „კომპაქტურია“, თავს არ გაბუნჩებს, არ არის ზედმეტად აქტიური, ფაციფუცა. ნაკლებ სასიცოცხლო სივრცეს იკავებს სახლში.

თმის გაღანერგვის კლინიკა «თალიზი»

თმის გაღანერგვის პირველი საესპალიოზაზალი კლინიკა ამიერკავკასიაში

მკაველნიანი გამოსწილება, ხარისხი, გარანტირებული შედეგები უახლესი აპარატურა მიიღობაი – მხოლოდ ჩვენთან! ფოლიკულური ბატიონიზაზიის მასშტაბური ტრანსპლანტაციაი, სტარომიკროსკოპიაი ტექნოლოგიაი, EOX-პროცესორები

თმის გაღანერგვა ხორცილდება 2-3 საათში შემტკიპველად გაღანერგვილი თვა ზუნგაკივად იზრდება და არ ხშიოა, კონსერვაციული უზანსო და ანოლიპური.

გულაბაგმის ქ. 22, მისაღობრკავების მოსმიბანი, III სართული
ტელ.: 25-37-39; 37-50-89; 899-53-07-10 www.talizi.ge

XX საუკუნის ყველაზე იდეალური

კატასტროფები

გასულ წელს ორ საემაოდ გახმაურებულ კატასტროფას მრგვალი თარიღი შეესრულდა, – 1945 წელს ბერმუდის სამკუთხედში ამერიკის სამხედრო-საზღვაო ავიაციის მე-19 რგოლის 5 თვითმფრინავი უკვალოდ დაიკარგა, ხოლო 1955 წელს სევასტოპოლში სახაზო ხომალდი „ნოვოროსისკი“ გაურკვეველ ვითარებაში აფეთქდა და ჩაიძირა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ შემთხვევიდან რამდენიმე ათწლეული გავიდა, ბევრი რამ ჯერ კიდევ ბურუსით არის მოვლილი.

ბერმუდის სამკუთხედის ყველაზე ცნობილი ტრაგედია

2005 წლის 17 ნოემბერს ამერიკის კონგრესმა რეზოლუცია მიიღო და პატივი მიაგო 1945 წლის 5 დეკემბერს ბერმუდის სამკუთხედში უზო-უკვლოდ დაკარგული მე-19 რგოლის 14 მფრინავის სსუნვას.

ამერიკის საზღვაო ავიაციის 5 ტორპედოზიდი „ვენჯერის“ გაქრობა დღემდე რჩება ბერმუდის სამკუთხედის ყველაზე ხმაირანი და ილუმბლბთი მთკულ კატასტროფად, რომლის ნამწვილი მიზეზს, ალბათ, ვერც ვერასოდეს გავიგებთ.

1945 წლის 5 დეკემბერს სამხედრო-საზღვაო ძალების ავიაბაზა ფორტ-ლოდრდილიდან (ფლორიდა) მე-19 რგოლის სასწავლო ფრნა დაიგვბა. დაავლბა აღმოსავლეთით 160 მილის, შემდეგ ჩრდილოეთის მიმართულებით 40 მილის გავლბა და ამის მერე უკან, ბაზაში დაბრუნებას თბვალისწინებდა. მფრინავებს პარკში ერთგვარი სამკუთხედის შესაკრავად დახლოლებთ 2 საათი ეძლეოდათ.

„ვენჯერის“ ეკიპაჟი 3 კაცივხან შედგებოდა, მაგრამ იმ დღეს ერთი მტურნალი ბაზაში დარჩა. თვითმფრინავი სამიედო კონსტრუქციითა და ხარისხით გამთორწოვდა. მისი წარმოება 1941 წლის 1-ულ აგვისტოს დაიწყო და სამხედრო-საზღვაო ავიაციის შეიარაღებიდან 1954 წელს მოიხსნა.

14 სთ-სა და 10 წთ-ზე მე-19 რგოლის თვითმფრინავები პარკში ავიდნენ, ხელსაწყოები გამართული, ხოლო ამინდი შესანიშნავი იყო.

15 სთ-სა და 45 წთ-ზე, როცა თვითმფრინავები ბაზის საახლოებს უნდა ყო-

„ვენჯერი“, რომელიც ბერმუდის სამკუთხედის ყველაზე იდეალური კატასტროფის მსხვერპლი გახდა

ფლივცნენ, დისკეტრქრმა შეტკობინბა მიიღო, რომ „ვენჯერები“ ავართულ მდგომარეობაში არიან. რგოლის უფროსი ილიტენანტი ტეილორი გადმოსცვბა, რომ მფრინავები მიწას ვეღარ ხედავდნენ და კოორდინატების გადმოცემა შეუძლებელი იყო, რადგან გზა დაბნდა.

სამოთაურო პუნქტმა დასავლეთისკენ ფრნა ბრძანბა. ტეილორმა უბახსუბა, რომ პილოტები ვეღარ არეკვენ, სად არის დასავლეთი, რადგან ხელსაწყოებმა მუშაობა შეწყვიტეს და საერთოდ, „ოკებზე რატომ-ღაც უწვეულიოდ გამოიფურბოდა“.

16 სთ-ზე, როგორც ჩანს, ტეილორმა რგოლის მეთაურობბა სხვა პილოტს გადასცა.

16 სთ-სა და 25 წთ-ზე ახალმა მეთაურმა ბაზა გამოიბახბა და გადასცა, რომ ბაზიდან ჩრდილო-აღმოსავლეთით 220 მილში იმყოფებიან. მოულოდნელად პილოტის ხმა მიწყნარდა და შემდეგ საერთოდ გაქრა.

17 სთ-სა და 50 წთ-ზე სანაპიროზე ტეილორის გადმოცემული სუსტი სიგნალი მიიღეს, რომლითაც „ვენჯერების“

ყოფნის ადგილი ფლორიდის აღმოსავლეთით, ნოუ-სმირნს-ბაის რაიონში დადგინდა. ტექნიკური მიზეზების გამო კავშირის საშუალებებმა ამ ინფორმაციის რგოლისათვის გადაცემა ვერ მოახერხეს.

დაკარგული ტორპედოზიდების მოსაძებნად სასწრაფოდ გაიგზავნა მამული „მარტინ მარინერი“. თვითმფრინავი დახმარების გასაწვეი ვეღლანარი საშუალებით იყო აღჭურვილი და წყალზე დაფლობა შეეძლო. „მარინერმა“ გადმოსცა, რომ ძებნის რაიონს უახლოვებოდა და ამის შემდეგ მასთან კავშირი შეწყდა, რამდენიმე ხნის შემდეგ მეორე „მარინერი“ გაიგზავნა, რომელმაც ოკებნის ზედაპირზე ჩამოვარდნილი თვითმფრინავების კვლი ვერ აღმოაჩინბა.

მეორე დღიდან დაიწყო სამაშველო ოპერაცია 300 თვითმფრინავისა და 21 ხომალდის მონაწილეობით, მაგრამ რამდენიმეკვირიანამ ძებნამ შედეგი არ მოიტანბა.

კატასტროფის მიზეზების დასადგენად სპეციალური კომისია შეიქმნბა. მისი მუშაობის პროცესში ცნობილი გახდა,

რომ იმ დღეს კარგი ამინდი არ იყო და ოკეანეში დიდი ტალღები შეიძნეოდა. წყალში ცველაზე გამოცდილი მერიონი ტელიორი იყო, რომელსაც 5 დეკემბრს ფრენა საერთოდ არ სურდა. სხვა კურსანტები იყვნენ. ფრენის რაიონს დეტალურად არც ერთი მაიფანი არ ერება.

1945 წელს თვითმფრინავების სანავიგაციო კავშირის საშუალებები სრულყოფილებისაგან შორს იდგა და ოკეანის თავზე ფრენა მფრინავისაგან დიდი კარცობის მითხივდა. მას ზუსტად უნდა სცოდნოდა გამოფრენის ადგილის მდებარეობა, ფრენის დრო, სიჩქარე და მიმართულება. ერთ-ერთ მაქვენებელში შედიოდა აუცილებლად გზის დაბნევის საფრთხეს ქნოდა.

ეტყობა, ტელიორი ერთ მომენტში დაინდა და იფიქრა, რომ ფრენა არასწორად, სამხრეთის მიმართულებით დაიწყო და შემდეგ კურსი აღმოსავლეთისაკენ ადო. რაც შორს მიფრინავდა ოკეანის თავზე, მაზას მით უფრო და უფრო შორსდებოდა. საწვავის გათავება ოკეანეში თვითმფრინავების ჩამოვარდნით დასრულდა. ხოლო მძიმე 6200-7200 კგ-იანი „ფენჯერები“ სიდრმისაკენ მომენტალურად ჩაფლდნენ. ატლანტის ოკეანის ტალღებმა კი ტრაგედიის კვალი საგულგულად წაშალა.

დასკვნაში კომისიამ კატასტროფის მიზეზად ტელიორის დაბნეულობა ჩაწერა, მაგრამ ღღამისის დაუთრებული მოთხრობით, „დაბნეულობა“ „გაურკვეველი მიზეზით“ შეიცვალა.

1991 წელს გაგრცვლდა ინფორმაცია, რომ ფლორიდის სანაპიროები 200 მეტრში მფრინავებმა „ეკენჯერები“ იპოვეს, მაგრამ სპეციალისტთა დასკვნით, ეს მე-19 რგოლი არ იყო.

რატომ დაიღუპა „ნოვოროსისკი“

გასული საუკუნის ერთ-ერთი დიდი საზღვაო კატასტროფა საბჭოთა კავშირში სეკასტოპოლის რეიდზე, 1955 წლის 29 ოქტომბერს მოხდა. დაიღუპა შავი ზღვის ფლოტის ესკადრის ფლავმანი, საზაზო ხომალდი „ნოვოროსისკი“. ტრაგედიას 611 კაცის სიცოცხლე შეეწირა. საბჭოთა ფლოტის ცველაზე მასშტაბურ კატასტროფაზე ინფორმაცია 1988 წლის მაისამდე გასაიდუმლოებული იყო, თუმცა ბევრი რამ ახლაც გაურკვეველია.

29 ოქტომბერს „ნოვოროსისკის“ ცხვირკვეშ I სი-სა და 30 წი-ზე ძლიერი აფეთქება მოხდა, რომელსაც მალე მორე აფეთქება მოჰყვა. ნაპირთან რადიო-სატელეფონი კავშირი არ მუშაობდა, ამიტომ სამედიცინო და საავარიო-სამაშველო საშუალებებით დახმარების გაწევნის მოთხოვნა სემფორით გადაიცა. „ნოვოროსისკი“ ერთ-ერთი პირველი მაშველი გემი „ყარაბაზი“ მიადგა, ადგილი მარცხენა ბორტთან დაიკავა და დაზიანებების დასადგენად წყალში მფრინავი ჩაუშვა. მფრინავის ინფორმაციით ხომალდის წყალქვეშა ნახერტი იღვანდ დიდი იყო, რომ მასში „ყარაბაზი“ თავისუფლად შეეტეოდა. მოვიაგებით გაირკვა, რომ აფეთქებამ

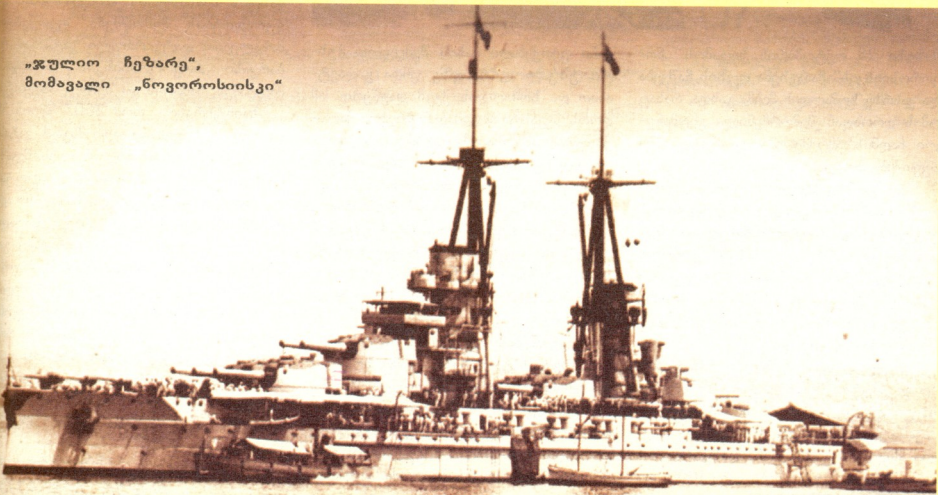
ფსკერიდან ბოლო გემმანამდე უზარმაზარი 150 კვადრატული მეტრის ფართობის ნახერტი წარმოქმნა, რომლის დაგმანვა შეუძლებელი იყო.

გადარჩეული ხომალდის ზოგიერთ ნაკეთურში დარჩენილ ჰაერის ბალიშებში ცოცხალი მუზღაურები აღმოჩნდნენ. ისინი მაშველებს თავიანთი არსებობის შესახებ კორპუსზე კაცუნით აგებინებდნენ. სიბნელე, სიცოცხე, უპაირობა და შიშნული გადარჩენისათვის მცირე დროს ტოვებდა. მაშველებმა ხომალდის გარსში პირველი ზერული მორე დღის 10 საათისათვის გაკურეს და 7 ადამიანის გამოყვანა შეძლეს. ცველას ევონა, რომ ისინი აუცილებლად ჭკუიდან გადასულებით იქნებოდნენ. გადარჩენილმა მუზღაურებმა იხილეს თუ არა დღის სინათლე, თვალზე მოიფმენიტეს და პირველი რაც თქვეს: „პიჭუბო მოსაწევი მოკვეცი“. ჩაძირული ხომალდიდან 50 საათიანი ტყვეობის შემდეგ იზოლირებული არწინადის გამოყენებით კიდევ 2 მუზღაურის გამოხსნა მოხერხდა.

ზერელების სხვა ადგილებში გაკრამ კი შედეგი არ გამოიღო. ჭრის ადგილებზე კესონების დაყენება დაავიწყდათ(!) და ნაკეთურებში დარჩენილი ჰაერი წყალში მომენტალურად ატმოსფეროში გამოდგნა. მაშველთა უყრადღებო მოქმედებას კიდევ რამდენიმე ათეული ადამიანის სიცოცხლე ემსხვერპლა. შევარდნილი წყლისაგან „ნოვოროსისკმა“ ცურვადობა დაკარგა, 4სი-სა და 15 წი-ზე გადბრუნდა და 17 მეტრ სიდრმეზე ჩაიძირა.

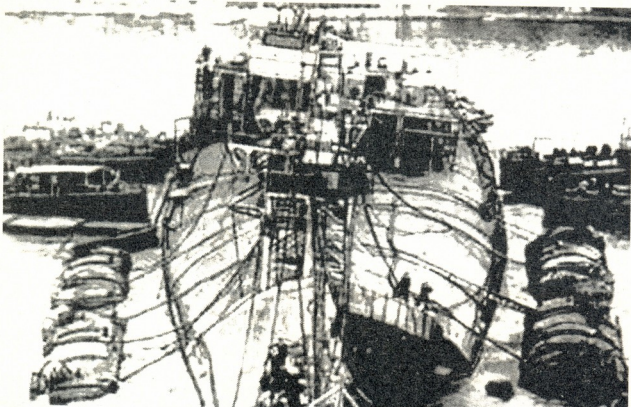
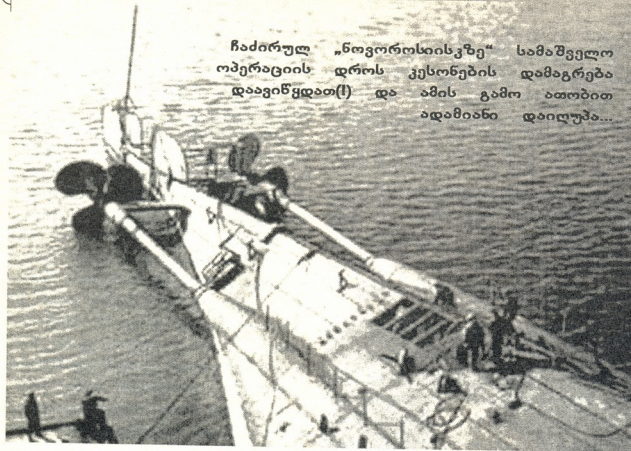
კატასტროფის შემსწავლელი კომისიის დასკვნით, კატასტროფის გამოძუქევი

„ჯულიო ჩეზარე“, მომაგვალი „ნოვოროსისკი“

ჩაძირულ „ნოვოროსისკზე“ სამაშველო
ოპერაციის დროს კესონების დამაგრება
დაავიწმადო(1) და ამის გამო ბლობით
დაძინა დიდი...

მიზეზი 28 ოქტომბრის საღამოს „ნოვოროსისკის“ მარცხენა ღუზის ჩაშვება და კასრზე ხომალდის მიბმა გახდა, რასაც ომის დროიდან შემორჩენილი ვერმანული ნაღმის ამოქმედება და შემდგომში აფეთქება მოჰყვა.

იყო განსხვავებული ვერსიაც, რომლის თანახმად, აფეთქება იტალიელი წყალქვეშა დივერსანტების ნახელავი უნდა ყოფილიყო. „ნოვოროსისკი“ ყოფილი იტალიური სახაზო ხომალდი „ჯულიო ჩეზარე“ გახლდათ, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ საბჭოთა კავშირს რეპარაციით გადაეცა.

იტალიელებს ოპერაციის ჩასატარებლად ხმელთაშუა ზღვიდან შავ ზღვაში სპეციალური გემით 2 მიწიწყალქვეშა ნავისა და წყალქვეშა მეცინიათა მიეული ასეულის გადმოყვანა დასჭირდებოდათ. შემდეგ მეცინიაეებს ორი 1000 კვ-

იანი ფუტეხადი მასის შემცველი მუხტი უშუალოდ რეიდზე უნდა გადაეტანათ და ხომალდის ქვეშ დაეწყოთ. იმ დროს სევისტოპოლი დახურული ქალაქი იყო, რომელსაც ზღვიდან განსაკუთრებულად იცავდნენ, ამიტომ სხვა ქვეყნის წყალქვეშა ნავებისა და მეცინიათა აქტიურობა შეუმჩნეველი არ დარჩებოდა. ამასთან, მოძველებული, 1914 წლიდან იტალიის ფლოტის შემადგენლობაში მყოფი „ჩეზარე“ 1955 წლისათვის ღირებულ საბრძოლო ერთეულს აღარ მიაღწევდა.

მოვიანებით გერმანული ნაღმის ვერსია სხვადასხვა მიზეზთა გამო ზოგიერთი ექსპერტისათვის მიუღებელი შეიქნა. მაით დასკვნით, 1955 წლისათვის გერმანულ ნაღმებზე კვების წყაროები უკვე მოქმედებული, ხოლო ორივე ნაღმის გამართულ მდგომარეობაში ყოფნა შეუძლებელი იქნებოდა. აფეთქებების უშუალოდ, 0,5 წამი, მნიშვნელოვნად აღემატება მეორე ნაღმის მუხტის დეტონატორის ან არაკონტაქტური ამფუტის ინიცირებისათვის საჭირო დროს. შეიძლება ითქვას, რომ ორივე ნაღმი ერთმანეთის დაზოქვებულად, ცალ-ცალკე აფეთქდა რაც პროცესის ვილაცისაგან მართებს ნიშნავდა.

გამოკვლევებითა და ექსპერიმენტებით დამტკიცდა, რომ ხომალდის ცვირქვეშ მომხდარი აფეთქების ძალა გერმანული ფსკერული ნაღმის შესაძლებლობებს რამდენჯერმე აღემატებოდა. დაზიანების სასიათიდან გამომდინარე, გაკეთდა დასკვნა, რომ მუხტს ორმაგი კუმულაციური მიმართული მოქმედება ჰქონდა და საბრძოლო მასალა უშუალოდ ხომალდქვეშ, გრუნტზე არ ყოფილა.

შემდეგ ჩაინდა ახალი, სენსაციური ვერსია, რომ აფეთქების უკან საბჭოთა სპეცსამსახურები დგანან. მის მიზანს საბჭოთა სამხედრო-საზღვაო ფლოტის სარდლის, ადმირალ კუნცევიკის დასკვნებიდან და მისი პოსტიდან გადაყენება შეადგენდა. ცნობილია მაშინდელი საბჭოთა ლიდერის, ნიკიტა ხრუშჩოვის კუნცევიკთან ფლოტის განვითარების საკითხებზე დაპირისპირება.

1993 წელს ცნობილი გახდნენ ამ აქციის უშუალო შემსრულებლები: სვედანიშნულების ქვედანაყოფის უფროსი ლეიტენანტი და ორი მიჰმანი.

შემსრულებლებს სავსებით ჩვეულებრივი დავალება მიეცათ, — ჰერმეტიკის საშუალების საიმედოობისა და მარკისა „ნოვოროსისკის“ ბორტთან მიფანგეს, ჩაძირეს და შემდეგ აფეთქეს.

საინტერესოა, რომ 2005 წლის 30 ივლისს რუსეთის ფლოტში მთავის კატასტროფისთან ძალიან ახლოს იდგა. ნეფზე რუსეთის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის დღესთან დაცემარებული საზღვაო აღლუმის მზადებისას, სადარაჯო ხომალდი „ნეუკრატისის“ კეიპის ნაღმის განადგურების იმიტაცია უნდა მიეხდინა.

ნაღმის მუღაიყის აფეთქებამ ხომალდის კორპუსი დაზიანა და მასში 200 ტონა წყალი შევიდა. გამოძიებით გაირკვა, რომ ოციერტმე ნაღმში საჭიროზე 30-ჯერ მეტი ფუტეხადი ნივთიერება ჩადეს, ხოლო აფეთქება ხომალდიდან ისე ახლოს მოხდა, რომ „ნეუკრატისი“ ლამის ნევაში ჩაიძირა.

კანონიერი რჩევები

„არსენალი“ აგრძელებს რუბრიკას, რომელშიც კვალიფიციურ პასუხს გაუცემთ ყველა დანიტრესებულ პირს მათთვის სინტერესო საკითხებზე. კითხვებზე უპასუხებს ასოციაცია „სამართალი და თავისუფლება“, რომელიც უფასო იურიდიულ მომსახურებას სთავაზობს საინფორმაციო და სამხედრო მოსამსახურეებს. საკონტაქტო ტელეფონი: 95-89-80

1. დაწყებულია თუ არა სამხედრო სავალდებულო განკვეთა?

– საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების თანახმად გაწვევა დაწყებული იქნა 2006 წლის 10 იანვარს და აღთქმავდება 15 წლამდე.

2. ვინ თავისუფლებდა სამხედრო სავალდებულო სამსახურისაგან?

– სამხედრო სამსახურში გაწვევისაგან თავისუფლებიან:

ა) ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო სამხედრო სამსახურისათვის უკარგისად ცნობილი პირი;

ბ) პირი, რომელმაც სამხედრო სამსახური სხვა სახელმწიფოს სამხედრო ძალებში გაათავა;

გ) პირი, რომელიც სისხლის სამართლის მიმართ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის არის წინასამართლევი;

დ) პირი, რომელიც გადაის არასამხედრო, ალტერნატიული, შრომით სამსახურს;

ე) ასპირანტი;

ვ) პირი, რომელსაც მინიჭებული აქვს სამეცნიერო ხარისხი და ეწევა პედაგოგიურ ან სამეცნიერო მუშაობას;

ზ) ერთადერთი ვაჟი ოჯახში, რომლის ერთი წევრი მაინც დაიღუპა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის ბრძოლებში ან სამხედრო სამსახურის გავლისას.

საქართველოს პრეზიდენტი უფლებამოსილია გათავისუფლოს სამხედრო ვალდებულების მოხსნისაგან განსაკუთრებული ნიშით დაჯილდოებული წევრებმდე.

3. ვის გადაუვადებდა სამხედრო სავალდებულო სამსახური?

– წვევამდებს სამხედრო სამსახურში გაწვევა გადაუვადებდა, თუ:

ა) ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო სამხედრო სამსახურის გავლისათვის ღრუბით უკარგისად არის ცნობილი – ვალდებულნი არ არიან წვევამდე;

ბ) მის მიმართ აღიარებულია სისხლის სამართლის საქმე – შესაბამისი ორგანოების მიერ სათანადო გადაწყვეტილების მიღებამდე;

გ) არის აკრედიტებული უმაღლესი

საგანმანათლებლო დაწესებულების სტუდენტი – სწავლის დამთავრებამდე, უმაღლესი განათლების თითოეულ საფეხურზე;

დ) მან გადაიხდა სამხედრო სავალდებულო სამსახურის გადავადებისათვის „სამხედრო სავალდებულო სამსახურის გადავადების მოსაკრებლის შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი მოსაკრებელი;

ე) არის საშუალო ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის, დაწყებითი პროფესიული ან საშუალო სპეციალური სასწავლებლის მოსწავლე – 20 წლის ასაკამდე, თუ მას სასწავლებელში ჩარიცხვამდე არ ჰქონდა საშუალო განათლება;

ვ) პატრონის შრომისუნარო, მის ეკაყოფაზე მყოფ ბებიას ან პაპას, თუ მას არა ჰყავს სხვა კანონიერი მოძველები, რომელსაც შეუძლია მისი მოვლა-პატრონობა;

ზ) ჰყავს ორი ან ორზე მეტი შვილი;

თ) მის ეკაყოფაზე ოჯახის შრომისუნარო წევრი, რომელიც საჭიროებს მუდმივ მხრუნველობას და არა ჰყავს სხვა კანონიერი მოძველები, რომელსაც შეუძლია მისი მოვლა-პატრონობა;

ი) მის ეკაყოფაზე ოჯახის შრომისუნარო წევრი, რომელიც საჭიროებს მუდმივ მხრუნველობას, ჰყავს ცალკე ოჯახად მცხოვრები და, რომელსაც არ შეუძლია ოჯახის შრომისუნარო წევრის მოვლა-პატრონობა;

კ) მის ეკაყოფაზე არასრულწლოვანი ან/და იბოლი და-ძმა;

ლ) არის მღვდელმთმსახური ან სწავლობს სასულიერო სასწავლებელში;

მ) არის დღესირეთა;

ნ) მუშაობს სოფელში მასწავლებლად ან ექიმად;

ო) გაწვევის გადავადების უფლება მინიჭებული აქვს საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით;

პ) ჰყავს ერთი შვილი – შვილის შექნის დღიდან სამი წლის ვაით.

თუ წვევამდელი გაწვევის დღისათვის კანონმდებლობით დადგენილი წესით არცნობიერებულია, როგორც საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი, მას სამხედრო სამსახურში გაწვევა გადაუვადებდა არჩევნების შედეგების დაშლამდე. საქართველოს პარლამენტის წევრად არჩევის შემთხვევაში იგი თავისუფ

ფლდება სამხედრო ვალდებულების მოხსნისაგან.

4. ვისაზღვრავს სსრკ-ის შეიარაღებულ ძალებში, ხოლო შემდეგ სამსახური გააგრძელებს საქართველოს სახალხო არმიის, გამოათავისუფლებს ზღვრული ახაიის გამო. გთხოვთ, განმარტოთ, მეკუთვინს თუ არა გამოსასვლელი ერთჯერადი დახმარება და რა ოდენობით?

– სამსახურიდან დათხოვნისას სამხედრო მოსამსახურეებს ეძლევათ ერთჯერადი დახმარება ნამსახური წლების შესაბამისად:

ა) 2 წლამდე (მაგრამ არანაკლებ 6 თვისა) – სამშაგი;

ბ) 2-დან 10 წლამდე – ხუთმაგი, ხოლო ომისა და სამხედრო ძალების ვეტერანებს 10 წლამდე – ექვსმაგი;

გ) 10-დან 15 წლამდე – რვამაგი;

დ) 15-დან 20 წლამდე – ოთხმაგი;

ე) 20 წელი და მეტი – თორმეტმაგი.

იმ შემთხვევაში, თუ სამხედრო პირი დათხოვნილია სამხედრო პენსიის უფლებით, ერთჯერადი დახმარების განაგარებისას მხრუნველობაში არ მიიღება სსრკ-ის შეიარაღებული ძალების რიგებში ნამსახურების წლები.

5. ვარ სახელმწიფო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტის სამხედრო მოსამსახურე, ვვალდებ ინტელიზურ და გერმანულ ენებს, რა სახის დანამატი მეკუთვინს?

– სამხედრო მოსამსახურეს უცხო ენების ცოდნისა და სამსახურში პრაქტიკული გამოყენებისთვის, შესაბამისი ცოდნის დამატებულზე დასაფუძვლები საბუთის წარდგენის შემთხვევაში, ეძლევა თანამდებობრივი სარგოს შემდეგი დანამატი:

ა) დასავლეთ ევროპულ ენათა ცოდნისთვის – 10 პროცენტი;

ბ) აღმოსავლეთ ქვეყნების ენათა დასავლეთ ევროპულ ენათა ცოდნისთვის – 20 პროცენტი;

გ) აღმოსავლეთ ქვეყნების ორი ან დასავლეთ ევროპულ სამი ენის ცოდნისთვის – 30 პროცენტი.

6. კადრების განკარგულებაში ვყოფნის პერიოდში რომცემოა თუ არა ხელფასი?

– კადრების განკარგულებაში ვყოფნის პერიოდში სამხედრო მოსამსახურეებს უნარჩუნებლათ ფულადი სარგოები ბოლო დაკავებულ თანამდებობის შესაბამისად, წელთა ნამსახურების პროცენტული დანამატი და სასურსათო უზღუდვის სანაცვადო დაწესებული ფულადი კომპენსაცია არა უმეტეს ორი თვისა.

ანტიკური დედ სასრული მანქანები

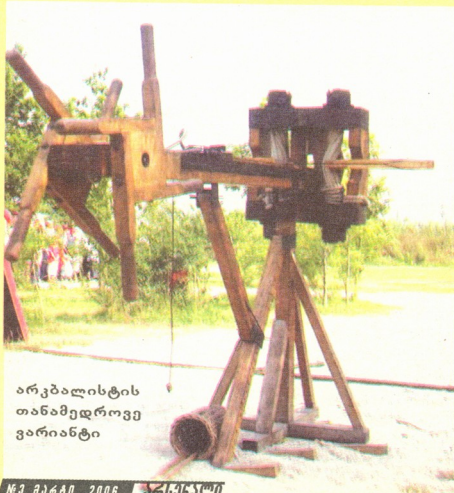
სასრული მანქანები ჩვენს წელადრიცხვამდე დაახლოებით 4 საუკუნით ადრე გამოიჩნდა. ამას დასტურებს როგორც არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილი სასრული მოწყობილობები, ასევე მათი მატერიალური მოხსენიების თარიღები. დიდილრი თავის ქრონიკებში წერს, რომ სირაკუზის გამგებელმა დიონისე უფროსმა სასწრაფოდ შეკრიბა საბერძნეთის საუკეთესო ინჟინრები (მათ შორის იყო არქიმედიც – დაახლოებით, 287-212 წ. წ. აღ-მდე) და უბრძანა, ქალაქის დასაცავად ლოსტატორცნები და სხვა სასრული მანქანები შეექმნათ.

ანტიკურ ხანაში არსებული სატყორცნი მოწყობილობების განვითარების სათავეები შვედ-ისრის პრინციპებიდან მომდინარეობდა, რომელიც კაცობრიობის ისტორიაში პირველ სასრულ იარაღად ითვლება. თუმცა, თუ სატყორცნი იარაღების წარმოშობის საწყისებს გავყევებით, იმ დასკვნამდე მივალთ, რომ პირველი ჭურვი ადამიანმა თავისი ძალის გამოყენებით ტყორცნა. უბრალოდ, აიღო ქვა და მოწინააღმდეგეს ესროლა. ეს ამბავი შვედ-ისრის გამოთვლებამდე უნდა მომდარეო. რაკი შვედ-ისარი შედარ-

ებით რთული იარაღი და რამდენიმე ნაწილისგან შედგება, რომლებიც ცალ-ცალკე უნდა გაკეთებულიყო, სავარაუდოა, რომ პირველყოფილი ადამიანი უფრო მარტივი იარაღის გაკეთებას მოიფიქრებდა. მაგალითად: აიღებდა ტყვიის ნაჭერს, აქეო-იქიდან გამოაბამდა ტყვიასვე თასმებს, თასმის ერთ მხარეს გაკეთებულ ფულუს მკლავზე წამოიკვამდა, მორისკი, შედარებით პატარას, ცერა თითზე.

მერე ტყვეში შესაფერისი სიდიდის ქვას წაღებდა (მე შერ გეტყვი, ვერ იპოვიდა!), თავზემთი დაატრიალებდა და საჭირო მომენტში ცერზე წამოკმულ თასმას გათავისუფლებდა, ტყვე გაიშლებოდა და ქვიცენტრიდანული ძალის მეშვეობით მიზნისკენ დიდი სისწრაფით გაფრინდებოდა. ამ უშველეს სასრულ იარაღს, რომელსაც ძველ ეგვიპტეში, იუდეასა და ელინისტური ხანის საბერძნეთში საომარ-

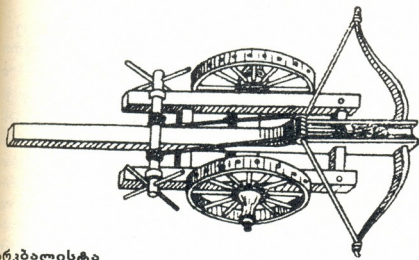

არკბალისტის თანამედროვე ვარიანტი

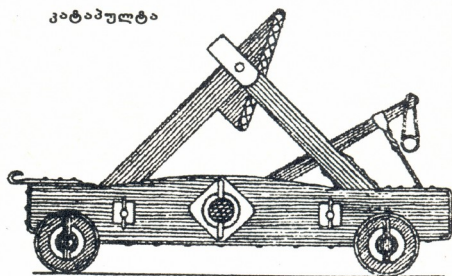

საომაშობის მწარმოებლებმა პატარას საჭირო კატორღულითადაც შეუძლიან

არკბალის ტა

კატაპულტა

ად ხმარობდნენ, ქართულად შურდული ეწოდება. იბერიასა და კოლხეთში ხეყინაპრები მას ბრძოლაში, სანადიროდ, საწყისოდ და სათამაშოდ იყენებდნენ. ქართულ მეომრებს, რომლებიც იტალიელი მისიონერის, ქრისტეფორო კასტელის ნახატებზე შურდულებით შეიარაღებული არიან გამოსახული, გვერდზე საშურდულე ქეების ჩასლაგებობით აბეგები, ანუ ტავარჯუხები ჰკიდიათ.

ცნობილია, რომ ქართველები ამ იარაღის ეფექტიანობას ბრძოლის დაწყებისას და გატყეული მტრის დასაზიანებლად იყენებდნენ.

შურდული ბაგრატიონთა გერბის ერთ-ერთი შემადგენელი ელემენტია, რადგან მათი გვარის ბიბლიურმა წინაპარმა დავითმა გოლიათი ამ იარაღით განგმირა.

ზოგიერთ ისტორიკოს-უთნოგარათა აზრით, შურდულის ნაირსახეობა, ანუ იგივე საომარი იარაღია ქართველი მამაკაცის ერთ-ერთი უძველესი თავსახურავი — ფფანაკი, რომელიც ისტორიულ წყაროებში XV საუკუნიდან ფიქსირდება. შურდულით მებრძოლ ან მონადირე იმერელს განუმა გაუწევდა და ქუდი რომ ვერ მოიხვლთა, გაჩენილ თავზე ტყავის შურდულით დაიღო და თავსები ნიკაკქემ გამოსცნა. შემდეგ შურდულ-თავსახურავი, ეტყობა, „მოიღა“ იქცა. მაული, ფარნა გადააკრეს და მუქარეგს კიდევ. მეცნიერთა აზრით, ამგვარად შეიძინა საომარმა იარაღმა თავსახურავის ფუნქცია.

რაც შეეხება თავად სატყორცნ მოწყობილობას, აჭარის მაღალმთიან რაიონებში ძველებური შურდულით დღესაც თამაშობენ პატარა ბიჭები, მაგრამ მოდი, ისევ ანტიკურ საბრძოლო მანქანებს დავუბრუნდეთ.

საინტერესო ფაქტია, რომ ძველი ბერძნები საერთოდ არ იყენებდნენ კონდახიან მშვილდს ანუ არბალეტს, რომელიც მათთვის კარავდ იყო ცნობილი და სახელად „გასტროფაგოს“ უწოდებდნენ. ამ იარაღს მშვილდიან შედარებით ის უპირატესობა აქვს, რომ დიდი სიძიმისა და ზომის ისრებს შორ მანძილზე ისვრის, მიუხედავად ამისა, ძველ საბერძნეთში „გასტროფაგოს“ პოპულარული არ იყო. ამის მიზეზად მეცნიერები ასახელებენ მაშინდელ ელინთა სამყაროში გამეფებულ ფიზიკური ძალის კულტს, უფრო სწორად, თავიანთი დღევნდარული დემურებისა და ნახევარდემურებისადმი მიბაძვას, რომლებიც ნამდვილი დღევმირები იყვნენ.

დრეკადი მშვილდი, რომლის მოხდვასაც დიდი ფიზიკური ძალა სჭირებოდა, უფრო ვაჟკაცურ იარაღად ითვლებოდა, ვიდრე არბალეტი, რომლის სასხლეტის გამოკვრა პატარა ბავშვსაც შეეძლო.

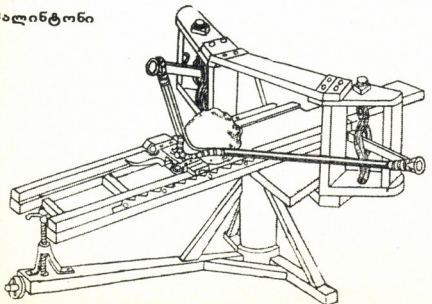
დოლდასტორცნები და სხვა სასროლი მანქანები ასრულებდნენ იმ სამუშაოს, რომლის გაკეთება ადამიანის ხელს არ შეეძლო, — ანგრევდნენ ციხეთა კედლებს, ძირავენდნენ საბრძოლო ხომალებს, ამიტომ მათი მშენებლობა და ტექნიკური სრულყოფა საშური საქმე იყო.

რომელები, ელინები, ეტრუსკები და მოვიანებით ჩინელები უდენიო სამყაროში სასროლად ბუნებრივი მასალების დრეკადობის ძალას იყენებდნენ, ძირითადად, ხეს, ლითონს, მცენარეულ ბოჭკოსა და ცხვილელების მცესებსა და მარლებს.

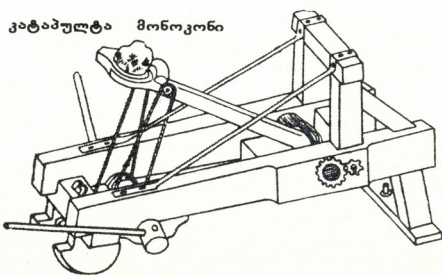
არსებობს სასროლი მანქანების რამდენიმე კლასიფიკაცია. მათგან უფრო პრაქტიკულების ამოსავალი წერტილი ჰურვის ტორცნისთვის განკუთვნილი ენერჯის წყარო იყო, ასეთად კი იმ დროისთვის მხოლოდ შეკუმშული დრეკადობისა და სიმძიმის ძალები მიჩნდათ. მცენარეულ ბოჭკოთა დაგეხილი ბაწრების დრეკადობას ისრების (ვეტიტონებით) და ქვის ყუმბარების (პალიტონებით) სასროლად იყენებდნენ.

ვეტიტონი და პალიტონი შედგებოდა ხის პორიზონტალური ჩარჩოსგან, რომლებიც ბორბლებზე ან საჩირებზე იდგა და ლაფეტის მაგივრობას სწევდა, მასზე მაგრდებოდა მარტევი შემოსაპრუნებელი და სიმაღლეზე ასაწევი დასამიზნებელი მოწყობილობები. თვით სატყორცნი მოწყობილობა კი წარმოადგენდა პორიზონტალურად განლაგებულ ხის დირებს, რომლებშიც ბოლოებიდან შესამდის მანძილზე დატანებული იყო ნახვრეტები თოკისთვის, რომელიც ბერკეტების საშუალებით იჭიმებოდა. თოკი სოლების მეშვეობით ნახვრეტებში მაგრდებოდა, რის შედეგადაც მისი ნესტისგან მოფონების კომპენსირება ხდებოდა.

ღარის შუა ნაწილში ჩასმული იყო

პალიტონი

კატაპულტა მონოკონი

მყარი ბერკეტები, ისინი თავიანთი დანიშნულებით იმავე როლს ასრულებდნენ, რასაც შველდის მძრები, მათ თავისუფალ ბოლოებზე კი ბავიერი მაგრებოდა. მთავარ სასროლ ღარში მოძირავდა სამკარინი სრიალა, რომელზეც ვაჭრილი იყო ბავიერი. სრიალას საომარ მდგომარეობაში მოყვანა მექანიზმის ბოლოს მოთავსებულ მორზე დახვეული ბაწრის მეშვეობით ხდებოდა, რომლის დატრიალებასაც რამდენიმე ჯარისკაცის ძალა სჭირდებოდა. ღარის დაჭიმულ მდგომარეობაში შენარჩუნება მარტივი რაზამკეტის საშუალებით ხდებოდა. შემდეგ სრიალას წინ ისარს, შუბს ან ქვის ყუმბარას ათავსებდნენ. პრიმიტიულ რაზაზე ჩაქურის დარტყმის შემდეგ ბავიერი თავისუფლდებოდა და ყუმბარა მიზნისკენ იტყორცვებოდა.

1903 წელს საქონელი არტილერიის გენერალ-ლეიტენანტი, ფოლოლოვის დოქტორი ე. შრამი ქალაქ დრეზდენში ანტიკური იარაღის რეკონსტრუქციას შეუდგა. იგი უძველეს წერილობით წყაროებს დაყრდნობ. ძველი ბერძენი ვამთააძმურელი, ვიტრუვიუსის ქრონიკებში აღწერილი ევტიონის 88-სანტიმეტრიან ისრებს 370 მეტრზე ისროდა. ამ სიშორიდან ისარს შექმნილი ბერძნული, ლითონგადაკრული, სამი სანტიმეტრის სისხის ზის ფარის გახვერტა. ამ დროს ისარი ფარში თავისი სიგრძობის ნახევრით გადიოდა და ფარს ამოფარებული მებრძოლის დაზიანება შექმლო. უდავოა, რომ ამ დროს ენერგიის გან-

სახლებული ნაწილი ისრის ბოძალ-ბუნიკის ფარანი შეჯახების დროს ისარჯებოდა, ამიტომ გაძველი ძალების გასაზრდელად ისრის წვერის ფორმის შეცვლა იყო საჭირო, მაგრამ გურჯერობით არა მოხერხებულა ძალა იმის შესახებ, რომ ძველ ბერძნებს ეს ხერხი გამოეყენებინათ. ისრის ფორმის შეცვლა შუა საუკუნეებიდან იწყება, როცა ბრძოლის ველზე რკინის აბჯრით შეჭურვილი რანდები გამოჩნდნენ. შრამის აღდგენილი პალინტონი გერვანკა სიმძობის ბირთვებს 300 მეტრის მანძილზე ისროდა. მათი მიზანში მოხვედრის ალბათობა მეცნიერს არ აღუწერია – საფიქრებელია, რომ ეს 450-გრამიანი ბირთვები, რომელთა საწყისი სიჩქარე წამში მხოლოდ ათეული მეტრი იყო, ენერგია კი 100-200 ჯოლის ტოლი ჰქონდა, 10-20 კმ იმპულსის შეთხვევაში მრისხანე იარაღად ითვლებოდა ბრძოლის ველზე.

კატაპულტი

ძველი ბერძენი მას „მონოკონს“ უწოდებდნენ, რომაელები კი „ონოგრს“. ლეკვად მოგვითხრობს, რომ გაუხველი ვირი, სახელად ონოგრი, რომელსაც მოსაკლავად მისდევდა, თავს წიხლებით ნასროლი ქვებით იცავს. ამ მანქანას ერთი ვერტიკალური ბერკეტი ჰქონდა, რომელზე ღარის მოძირაკის ცენტრში იყო ჩასმული. მოშვებულ მდგომარეობაში ბერკეტი სპეციალურ მოწყობილობას ეყრდნობოდა და ვერტიკალურად იდგა. ჩარჩოს უკან მხარეს გაკეთებული იყო ოწინარი და ჩამკეტი მექანიზმი, რომელიც ბერკეტს დაჭიმულ მდგომარეობაში ამკვრებდა. ოწინარის საშუალებით ბერკეტს უკან სწევდნენ, მის ბოლოს, ჩარჩომავებულ ადგილას („ციცხვში“) ღებდნენ ქვას ან უფრო სპეციფიკურ იარაღს (ცეცხლწაკობილი კუპრით სახე კასრი), ან შავი პირისკან მკვლარი ადამიანის გვამს (პირველი ბაქტერიოლოგიური იარაღი) და რაზას დარტყმით ათავსუფლებდნენ. მონოკონი ჭურვებს დაკიდებული ტრაექტორიით, ნაღბტყორცნივით ისროდა. ეს კი მაღალი ვალანგების გადღახვის საშუალებას იძლეოდა. მონოკონს მიზანს მთელი კონსტრუქციის შემობრუნების საშუალებით უსწორებდნენ, ხოლო გასროლის კუთხესა და სიშორეს სასროლი მანქანის წინ, მზრის ასამაღლებელი სოლების საშუალებით. საიტერესოა, რომ ამ მანქანას არ იყენებდნენ კლდიან გრუნტებ, რადგან სროლისას გამოწვეული ვიბრაციის საღვარი ვერ უძლებდა და სკდებოდა. მონოკონის სროლის სიშორე 300-500 მეტრი იყო.

ჩვენს წელთათრიცხვამდე მუორე საუკუნის საომარი მანქანები

ჩვენს ერამდე მუორე საუკუნეში ქტიბიუსის გამოგონებული მონოკონის ნარსახობა ფილმისა აღწერა. ეს ათავსებულ მუორე საუკუნის ძალის გამოყენებით მოქმედებდა. გენიალურმა ალექსანდრიელმა ინჟინრმა გააკეთა ლითონის როლინდარი, რომელთა დიამეტრი დასალოებით ნახევარი მეტრი იყო. მათში ზემოთ-ქვემოთ დგუში მოძრაობდა. ამ მჭიდოდ მოძრაე დგუშებზე მიმაგრებული იყო კატაპულტის ბერკეტები, ისე, რომ ღარის დაჭიმვისას დგუში ცილინდარი იჭირხნებოდა. ღარის დაშვების დროს შეკუმშული ჰაერი დგუში აწეებოდა და გარეთ აფდებდა. კატაპულტის ბერკეტები საწინააღმდეგე მანქანის გაიტყორცნებოდა და მოწყობილობა ჭურეს ისროდა.

რეკონსტრუქციამ აჩვენა, რომ ანტიკონი მხოლოდ მაშინა ეფექტიანი, თუ ცილინდრში წინასწარ 30 ატმოსფეროს რაოდენობის ჰაერი ჩაიტყუმებდა, ასე რომ, თანამედროვე „აირზამბარა“ ძველი ბერძენის გამოგონილი ყოფილა. ეს პრინციპი უცვლელად გამოიყენება ფართოდ გავრცელებული წყალქვეშა თოვების კონსტრუქციებში.

ანტიკონის არსებობის ფაქტი კადსტრებს, რომ ჩვენს წელთათრიცხვამდე მუორე საუკუნეში, მისი ეფექტიანად გამოყენებულა ჰაერის ჩასატყობი მძლავრი ტუმბოც არსებულა.

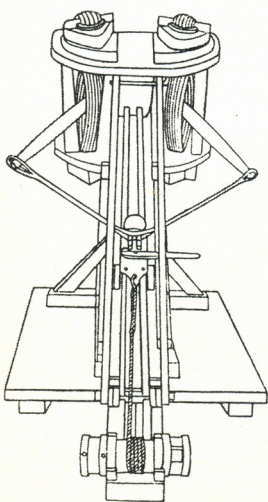
ლოენარდო და ვინჩის კოსმოსური ქვემეხი

ეს გამოგონება XV საუკუნეში დაიბადა და ხორცი მხოლოდ XX საუკუნეში შეეხსა, რადგან

ლოენარდოს ნაშრომის გარშემო რამდენიმე საკამათო საკითხი წარმოიშვა. მეცნიერებმა რამდენიმე აირღინამიკური და თერმოდინამიკური გათვლები გააკეთეს, რითაც დადასტურეს, რომ გენიოსებს დრო ვერაფერს აკლებს.

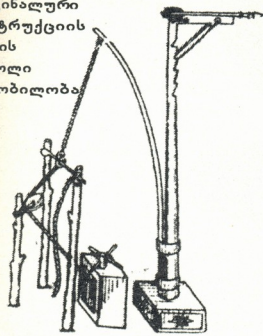
ლაპარაკია „ორთქლის ქვემეხის“ აღწერილობაზე, რომელმაც აღიარება ორთქლის ენოქშიც კი ვერ უკმა. გენიალურმა მსახვარმა და ტექნიკოსმა მოგვად გამოგონებათა შორის დეკორატივა ერთი სარკისე ბური, ანუ მებრუნებული ხელნაწერი, რომელსაც თან ესკიზებიც ახლავს. ეტრატზე გამოისახულია წყლით სავსე, ცეცხლზე შედგარი მოზრდენი ქვაბი, რომლის ზემოთა ნაწილსაც ორთქლსაღინარი დაკაქნილი ძალი გამოედის. იგი ჩამქვითი ბოლოვდება, სარქვის რემდეგ ძელი ფართოვდება, რომელიც შრამის მსხელი ნაქლიბითაა სავსე. გაფართო-

ვინტონი

ორგინალური კონსტრუქციის ისტრის სასროლი მიწყობილობა

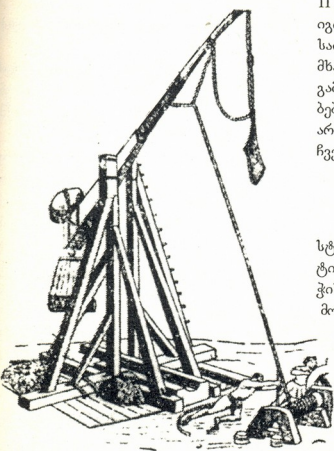
ბული მილის შემდეგ კი ლულა იწყება, რომლის ბოლოშიც ჭურვი დევს. დაკლანკილი და გაფართოებული მილების ქვეშაც ცეცხლი მოჩანს. ეს კი იმაზე მივჩინებებს, რომ ქვეშეხი მხოლოდ ერთქლით არ ისროდა.

როცა სარკველი იხსნებოდა, დიდი ტემპერატურის მქონე ორთქლი ვახუზებულ რკინის ნაქლიბზე რეაგირებდა, რის შედეგადაც რკინის ზედაწიწა წარმოიშობოდა. ის თავის მხრივ ორთქლისგან წყალბადს გამოყოფდა, წყალბადის ჰავალი კი ყუმბარას გატყორცნიდა.

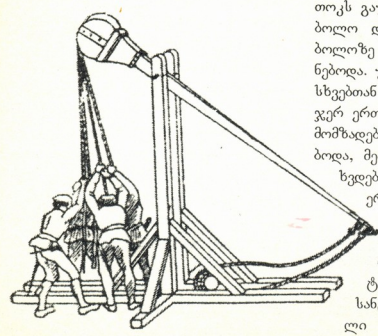
ამ იარაღს დღეს მსუბუქე აირის იარაღს უწოდებენ, რადგან გასატყორცნად დაბალი მოლეკულური მასის მქონე ნაწი გამოიყენება. მას შეუძლია ისეთი გაჩქარით გაისროლოს ყუმბარა, რომელიც ვერც ერთი დენითის გამოყენებით ვერ მიიღწევა. ერთ-ერთი ცდის შედეგად წამში 11 კილომეტრი სიჩქარე დაფიქსირდა, ესე იგი ძვირე კოსმოსური სიჩქარე. ძნელი სათქმელია, აგო თუ არა გენიალურმა მხატვარმა ეს მოწყობილობა, ანდა რატომ გამოიგონა ამდენი ტექნიკური საშუალებები, რომლებიც იმ დროისთვის საჭირო არ იყო, ან რა სიძალღებს მაიღწევდა იგი, ჩვენს დროში რომ ეცნობრა.

ონინარი

ლოდსატყორცი მოწყობილობები კონსტრუქციის მიხედვით თავიანთი სიმარტივით გამოირჩეოდა. ერთ-ერთი მათგანი ჭის ოწინარის პრინციპით მოქმედებდა. მიზრდული ხის ზრი არათანასწორ ზომაზე იხერტიტებოდა, მას რკინის კტს გაუწოდებენ და ვერტიკალურ სადგომზე დაამატრებდნენ, ისე, რომ იგი ზემოთქვეშით მოძრაობდა. მიკვლ ბოლოზე სიმძიმისთვის ლოდებს გამოაბამდნენ, შემდეგ ვრტელ მხარეს თოკის მეშვეობით დაბლა დასწევდნენ და დაამატრებდნენ, შემდეგ ციციხვისებურ დრულში ყუმბარას (ქვას ან ლოდს) ჩადებდნენ და თოკს გაუშუებდნენ. სიმძიმის გამო მოკლე ბოლი დაბლა ენარტყებოდა და ვრტელ ბოლოზე მოთავსებული ლოდი გაიტყორცნიებოდა. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს იარაღ სხვებითან მხარებითან პრაქტიკული არ იყო. ვერ ერთი, მის ხელმეორედ გასასროლად მომზადებას საათზე მეტი დრო სჭირდებოდა. მეორედ, მისი ჭურვები მიზანს არ ხვდებოდა. ამიტომ გასაკვირა ზოგიერთი ძველი მეტატანის აღფრთოვანება ამ საომარი იარაღით. ერთდერთი საომარი ოპერაცია, რომელშიც „ოწინარი“ ლოდსატყორცი შეუდარებელია, - დესანტის გადასხმა. იარაღის ვრტელი მხარის წვერში გამოაბამდნენ

ონინარისებრი საბრძოლო მანქანები

მოწნულ ვოდრებს, რომლებმაც მოიერიშე შეიძრები მოთავსდებდნენ ხოლმე, მას წყენელა ასწევდნენ და გაღაგანს მიუახლოვებდნენ, რის შედეგადაც შეიძრები კელღს მიდამ შეტევეზე გადაიოდნენ.

ლოდსატყორცი მანქანები ომებში დენის გამოგონებამდე გამოიყენებოდა. მათ კარგად იყენებდნენ მონღოლები, რომლებსაც ჩინური ლოდსატყორცები და მათი ჩინელი მოსამსახურეები ჰყავდათ (ტყვეები).

ახალ დროში სატყორცი აპარატები ზამბარანი კატაპულტის სახით გამოიყენებოდა პირველ მსოფლიო ომში, ხელეყუმბარების სასროლად. ეს დანადგარები უშუალოდ ხელმარტვე შეიძრების ნახელავი გახლდათ და სერიულად არ იწარმოებოდა. ნაღმტყორცების გამოიყენების შემდეგ კი მათი არსებობა ყველას დაავწყდა. თუმცა ნატოს ქვეყნების ზოგიერთი საგანგებო დანიშნულების რაზმის ჯარისკაცებს დღესაც ასწავლიან ქაშის მუშეებით ხელეყუმბარის გასროლას (შურდულის პრინციპი).

ახე რომ, მექანიკური სასროლი მანქანები, რომლებიც თავის დროზე ინიერული აზრის მახვილგონიერულ ნამუშეებრებად ითვლებოდნენ და შიშის ზარის სკემდნენ მოწინააღმდეგეს, საბოლოოდ ჩაბარდა ისტორიას.

ძველ სატყორც იარაღებს შორის მომავალი მხოლოდ და ვინჩის ქვეშეხი აქვს. თუმცა მისი თანამედროვე მეტკვიდრის კონსტრუქცია ლეონარდოს თუდაბარველ იღვას საგრძნობლად არის დაბრეული. ამერიკის შეერთებულ შტატებში ყოველწლიურად ტარდება არაოფიციალური შეჯიბრი ვოგონის ტყორცნაში. შეჯიბრებებში ჩეუელებრივ უღაბნიში ან ამომწრაი მარლიდანი ტბების ფსკერზე ტარდება ხოლმე, სადაც ადგილია გასროლი „ჭურვის“ სიმორის დადგენა და ვინჩის ფიზიკური დაზიანების რისკიც ნაკლებია, თუკი ვასროლილი ვოგრა მოზინდან გადისზარა. შეჯიბრების პირდა ვაკეცნობს, რომ ბაღჩეულის გასროლა ყოველგვარი დენითისა და ვოგრაზე დაყენებული მინიმოტორის გარეშე უნდა მოხდეს. ფაქტობრივად, ეს არის ძველი სასროლი მანქანების შემოდელეების შეჯიბრი. ერთი კატაპულტებს აკეთებენ, მეორეში - მძლავრ ზამბარებს და შეკუშულპაერინ ცილინდრებს იყენებენ. სხვები ვოგანტურ პნეუმოქვეშეხებს აკეთებენ. ვოგრასროლით თავიანთ ბაღჩეულ ჭურვებს მიზანში შიზრე კილომეტრის სიმორეზეც კი ტყორცნიან.

ამერიკული კანონმდებლობა პნეუმატური ან სატყორცი იარაღის ფლობას, არც მათ გაბარტებს, კალიბრსა და სროლის სიმორეს არ ზღუდავს.

საფრანგულ საქმისა და ავიაციის დასაწყისი საქართველოში

ადამიანებს დიდი ხნის წინ გაუჩნდათ პაერზე მძიმე საფრენი აპარატის შექმნის სურვილი, მაგრამ მისი ხორცშესხმა მხოლოდ გასული საუკუნის დამდეგს მოხერხდა. ამერიკელმა ძმებმა რაიტებმა სურვილი რეალურად აქციეს. 1903 წლის 17 დეკემბერს ორივე რაიტმა პლანერზე დაყენებულ შიგანვის ძრავის დახმარებით პირველივე ცდაზე, 12-ნობიანი ფრენისას, 37 მეტრი დაფარა და მინაზე დაეშვა. „ფლაიერ-1“-ის ისტორიულ ფრენას მსოფლიო ავიაციის განვითარებაში ეპოქალური მნიშვნელობა შეიძლება დასხვადასხვა ქვეყანაში ავიაციით დაინტერესდნენ.

ქართველი ავიატორები

რუსეთის იმპერიის განაპირა მხარედ მიჩნეულ საქართველოს საავიაციო საქმის ენთუზიასტები არ აკლდა და ამ საქმეში პირველი ნაბიჯები პლანერისტებმა გადადგეს.

ერთ-ერთი პირველი პლანერისტი ალექსანდრე შუკაშვილი იყო. ჯერ კიდევ ყმაწვილმა, 15 წლის ასაკში ფრინველის ფრენის პრინციპზე დაფუძნებული პლანერი ააგო, რომლის გამოცდა 1907 წელს წარუმატებლად დასრულდა. დამწევი კონსტრუქტორი მსგავსი აპარატების უკერძაპეტეოვანმა დარწმუნდა და მომდევნო ბიპლანი-პლანერი პროფესორ შანიუტის სქემით ააწყო. 1908 წლის 5 მაისს მახათას მთიან 5-6 მეტრის სიმაღლეზე 30 მეტრი იფრინა და მიწაზე შევიდობიანად დაეშვა. 1908-10 წლებში მას უკვე სხვადასხვა სქემის 6 პლანერი ჰქონდა აწყობილი და გამოცდილი.

პლანერებს ორიგინალური კონსტრუქციის თვითმფრინავი „კანარ“ (იხვი) მოჰყვა, რომელიც კონსტრუქტორმა 1912 წლის შემოდგომაზე გამოცადა. „კანარს“

სუსტი ძრავა ჰქონდა, ის 8 წუთზე მეტი ფრენის საშუალებას არ იძლეოდა.

მომდევნო თვითმფრინავები „კანარ-1“ და „კანარ-1 ბის“ იყო. 1914 წელს შუკაშვილი ტყვიამფრეველი აღჭურვილი სამხედრო „კანარ-2“ დააპროექტა, მაგრამ მსოფლიო ომმა საქმის ბოლომდე მიყვანის საშუალება არ მისცა. ალექსანდრე შუკაშვილი ჯარში მოხალისედ წავიდა, გატჩინის სამხედრო მფრინავთა სკოლა დაამთავრა და სამსახური სამხრეთ-დასავლეთის ფრონტის მესამე საკორპუსო ავიარაზში დაიწყო.

პირველი ქართველი, რომელსაც მფრინავის დამადასტურებელი ოფიციალური მოწმობა ჰქონდა, ბესარიონ ქებურია იყო. ავიაციით გატაცებულმა რკინიგზის ტექნიკოსმა პირველად 1908 წელს საკუთარი კონსტრუქციის ბამბუკის პლანერით დიღუბის ბორცვებიდან იფრინა.

1909 წლის ბოლოს საფრანგეთში ლეი ბლერიოს საფრენის სკოლაში განათლების მისაღებად გაემგზავრა და ექსთენიანი სწავლის შემდეგ, 1910 წლის

29 აგვისტოს, პილოტ-ავიატორის დიპლომაც აიღო.

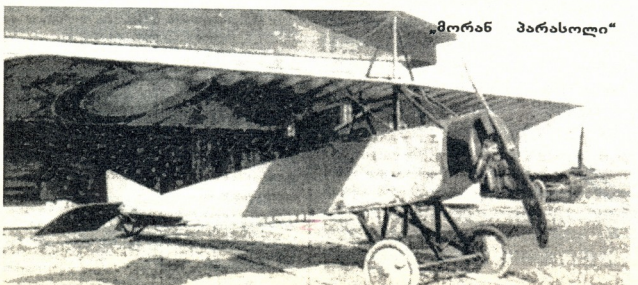
ქართველი მფრინავი საფრანგეთის თვითმფრინავ „პლერიო XI“-ით დაბრუნდა და რუსეთის სხვადასხვა ქალაქში საჩვენებელი ფრენები მოაწყო.

1910 წლის 24 ოქტომბერს ქებურია თბილისის თავზე პირველად იფრინა. არასაკმარისი სიმაღლის ძრავა თვითმფრინავის რამდენიმე აკრისის მიზეზი გახდა. ხელმოკლეობა ძლიერი ძრავას შექმნის საშუალებას არ აძლევდა და ქებურიას თვითმფრინავის გარემონტება თავად უხდებოდა. მრავალრიცხოვანი ავარიების მიუხედავად, მან 1912-13 წლებში ქუთაისში, ხონში, სამტრედიამში, სენაკში, ფოთსა და რუსუშში საჩვენებელი ფრენები მოაწყო.

1913 წლის 22 დეკემბერს, ბათუმში ფრენის დროს, ქებურიას ძრავამ ისევ უმტყუნა და ზღვაზე დაეშვა. მფრინავი გადარჩა, მაგრამ თვითმფრინავი საუფუძესიანად დაზიანდა. მალე ქებურია საფრენი აპარატით აღადგინა და 1914 წელს თბილისიდან ქუთაისში გადაფრინდა.

პლანერიზმით იყო გატაცებული გიორგი ტურევერკოვიც, თბილისელი ფოსტის ჩინოფნიკი, რომელიც თავისი ავტობუსის პლანერით დაფრინავდა. მოგვიანებით თვითმფრინავის აწყობას შეუდგა, მაგრამ საქმის ბოლომდე მიყვანა ვერ შეძლო. 1912 წლის 27 იანვარს, სასურთალოზე, არახელსაყრელ ამინდში პლანერით ფრენის ჩამოვარდა და დაიღუპა.

ქუთაისში პოდპორუჩიკმა გიორგი დაკომა თავის დენშნიტთან ერთად 1912 წელს თვითმფრინავის ავგანა კი მოახერხა, მაგრამ მცირე სიმაღლის ძრავა

„მორან პარასოლი“

ფრენის საშუალებას არ იძლეოდა. დი-
აჟომა, როგორც ნიჭიერმა კაცმა, ყურა-
დღება მიიქცია და იმ დროისათვის
სუკეთესო, სვეასტოპოლის ოფიცერთა
სავაიციო სკოლაში გაგზავნეს.

ავიატორობის დასაუფლებლად სა-
ფრანგებში, ლუი ბლერიის სკოლაში, სხვა
ქართველებიც სწავლობდნენ. 1910 წელს
სკოლა მიხეილ გრიგორაშვილმა, ხოლო
1911 წელს ვლადიმერ ერისთავმა
დაამთავრეს.

პირველი ქართველი სამხედრო მერი-
ნავი მიხეილ აბაშიძე იყო, რომელმაც
1912 წელს დაამთავრა სავაიციო სკო-
ლა სვეასტოპოლში და შემდეგ კიევში
მასწავლებლადა.

პეტერბურგის ოფიცერთა პარასაწი-
ნადმდგომ სკოლაში სწავლობდა კიდეც
ერთი ქართველი, კონსტანტინე ცომაძე,
მაგრამ მისი დასრულება ვერ მოასწრო.
1913 წლის 16 ივლისს, ფრენისას,
ტრაგიკულად დაიღუპა.

ავიაცი, და განსაკუთრებით პლანერ-
ობში, საქართველოს სხვადასხვა ქალაქში
ბევრს აინტერესებდა. ახალციხეში, ბა-
თუმში, ქუთაისში ავიაციის მოყვარულებმა
არაერთი პლანერი ააგეს, მაგრამ სათანადო
განათლების უქონლობის გამო მათი
მძლეობა მუტწილად მარცხით მთავრდებო-
და.

კავკასიის ფრონტზე

რუსეთის არმიაში სამხედრო ავიაციის
შექმნა 1910 წელს დაიწყო. პირველი
II თვითმფრინავი შუბოწირულობებიდან
შემოსული თანხით იყიდეს საზღვარგა-
რეთ.

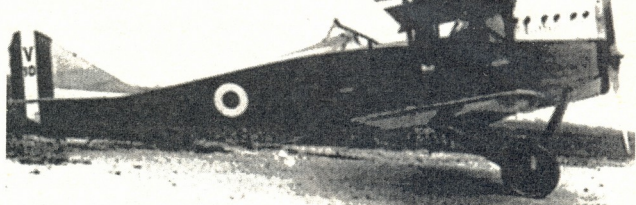
მომდევნო წელს საზღვრისპირა სიმა-
გრებში ავიარაზების ჩამოყალიბება გადა-
წყდა.

კავკასიის მიერში ავიაციის გამოყ-
ენება არ გამოყენების საკითხი იმ დროს
სერიოზულად განიხილებოდა. თვითმფრინ-
ავების დიდ სიმაღლეზე ფრენა არ შეე-
ძლებოდა და მუთთან დაჯახების დიდი სა-
შიშროებაც არსებობდა.

ბოლოს საღმა აზრმა გაიმარჯვა და
კავკასიაში პირველი სავაიციო რაზმი
ყარსის სასაზღვრო სიმაგრის გარნიზონში
ჩამოყალიბდა. იქვე მოშადა პირველი
აეროდრომი ასურენ-დასაშუბები მიუღ-
ენით, აივო ანგარი, საწყობები, სარემონტო
სახელოსნოები. აეროდრომის მშენებლო-
ბაში დიდი წვლილი აქვს შტაბნილი
პოლკოვნიკ ნიკოლოზ გრიგოლის ძე
ბარათაშვილს.

მსოფლიო ომის წინ რუსეთის არმი-
ის ავიარაზში შტაბით 10 თვითმფრი-

„ანსალო“ SVA-10

ნავი ირიცხებოდა, საიდანაც 6 გამანად-
გურებელი, 2 მზვერავი და აძენივე
საარტილერიო ცეცხლის მაკორექტირე-
ბელი იყო.

1912 წლისათვის ყარსის ავიარაზში
ორადგილიან 2 „ფარმან IV“-სა და 1
„ფარმან XVI“-ს თვლიდა, რომელთაც
ვერ მზვერავებად, ხოლო 1915 წლიდან
მხოლოდ სასწავლო მიზნით იყენებდნენ.

„ფარმანების“ გამოყენებას ბევრი ტე-
ქნიკური სირთულე მოჰყვა. აეროდრომი
ზღვის დონიდან 1750 მეტრზე მდებარე-
ობდა და თვითმფრინავი, რომლის ფრე-
ნის ზღარი 2500 მეტრი იყო, მიწაზე
აფრენის ორი კაცი გაჭირვებით ახერხ-
ებდა და ფრენის მაქსიმალური სიმაღლე-
ის მიღწევას დიდ დროს ანდობებდა. უმ-
ნიშნულეო სიჩქარე, 65 კმ/თ-ში, მაღ-
ლობებზე მყოფ თურქებს მაშინებიდან
დამიხინებული სიროლის საშუალებას
აძლევდა.

მეგვიანებით რაზმს „ნიუპორ IV“-
ები შეემატა. ამ ტიპის თვითმფრინავებს
განსაზღვრული სამხედრო დანიშნულება
არ ჰქონდა — ომის დროს მხოლოდ
მზვერავების მოვალეობას ასრულებდნენ.

კავკასიაში ავიაციის გასაძლიერებლად,
1914 წლის ბოლოს, ნავთლუდის აერო-
დრომზე პეტროგრადის საპირი ნაოსნო-
ბის ასეულის პირველი ნახევარსუელი
ჩამოვიდა, რომელიც „ფარმან XVI“-ის,
„ფარმან XX“-ისა და „ეუაზენ“-ის ტი-
პის თვითმფრინავებით იყო აღჭურვილი.

მაღე ნახევარსუელი ავიარაკან
გვალკოდა და მფრინავების მომზადებასთან
ერთად ავიარაზების ჩამოყალიბება დაე-
ვალა. 1917 წლამდე ავიარაკან ყარსის
I და სარაყამის II ავიარაზებში შეიქმ-
ნა. ბოლო, IV ავიარაზში თბილისში 1916
წელს ჩამოყალიბდა.

ავიაციის მშველელ განვითარებაში დიდი
როლი ითამაშა 1916 წლის 8 თებერვალს
(19 თებერვალს) თბილისის ავიარაკან
კავკასიის სავაიციო სკოლის ამოქმედე-
ბამ. სკოლა ოფიციალურად დებულების
დამტკიცების შემდეგ, ოღნავ მოვიანებით,

1916 წლის 23 აპრილს (6 მაისს) გაიხს-
ნა.

სკოლაში საფრენისო საქმით დაინ-
ტერესებულნი ოფიცერები ირიცხებოდნენ.
ბოძავალ მფრინავთა განკარგულებაში 15
თვითმფრინავი იყო. სწავლება „ფარმან
IV“-ით ან „ფარმან VII“-ით იწყებოდა
და მომდევნო ტკაპზე „ფარმან XVI“-ის
ან „ფარმან XX“-ის ათვისება ხდებოდა.

სწავლის დასრულების შემდეგ უფრო
გამოცდილ მფრინავებს გამანადგურებელზე
„მორან G“ და „მორან პარასოლზე“,
ხოლო დანარჩენებს მზვერავ „ეუაზენზე“ ან
„კოლონებზე“ ფრენა უწყევდათ.

1915 წელს კავკასიის ფრონტს დაე-
მატა ციმბირის V ავიარაზში, რომელიც
კავკასიის III რაზმად გადაკეთდა და
ურბიის ტბის ახლოს მდებარე აერო-
დრომიდან მოქმედებდა. III ავიარაზის
მფრინავებს სხვებთან შედარებით უკეთე-
სი ტიპის ავიარაკანადგურებლები: „მო-
რან-მონოკო“, „მორან G“, „კოლონ-
G-4“ და „კოლონ- G-3“ ჰყავდათ.

I მსოფლიო ომის დროს მფრინავები-
სათვის დავალების შესრულება საკმაოდ
რთული და თან სარისკოც იყო. თითო-
ფრინავი მაშინ ახალ საშუალებას წარ-
მოადგენდა და იყო შემთხვევებით, როცა
ჯარისკაცები თავიანთ საფრენ აპარატებს
ცეცხლის შეცდომით უხსნიდნენ. ზამთარში
დია კაბინებში ფრენაც გაუსაძლისი იყო,
მაგრამ პილოტები დაფრინავდნენ და
მოწინააღმდეგებე ღირებულ ინფორმაციას
მოიპოვებდნენ.

ომის დასაწყისში თვითმფრინავები,
ძირითადად, მზვერავების მოვალეობას ას-
რულებდნენ. დაზვერვა მომიშვლებულ,
უტყუო აფდლებში კარგ შედეგს იძლეო-
და. დაკვირვების ძირითადი ობიექტები
სოფლები და გზები იყო, რომელთაც
თურქეთის არმია იზებრებდა და საბრძო-
ლო საშუალებებს იღებდა.

მეგვიანებით თვითმფრინავებმა ავიარ-
აკანადგურებლებისა და ბოძამწმენების
მოვალეობები შეითავსეს. ბოძამდრებისას
თვალთ შეწინეულ სამიხნეებს მტორეკა-

ლიბრან, მსუბუქ 4, 6, 10, 16, 32-კილოგრამიან ბომბებს ხელთ უშენდნენ. ამგვარი დაბომბვა მხოლოდ ფსიქოლოგიურ ეფექტს ქნობდა და დაშინების საშუალებას წარმოადგენდა. შედარებით მძიმე ბომბები ომის ბოლოს გამოჩნდა. ცნობილია, რომ კავკასიის ფრონტის მფრინავებმა 1916 წლის 16 ოქტომბერს თურქების სამხედრო ბანაკები დაბომბეს იმაკ მაიდანსა (სურეთის ჩრდილო-დასავლეთით) და ტაკელის რაიონებში, აგრეთვე 2 ხიდი მდინარე ეფრატზე.

ომის დასკვნით ეტაპზე თვითმფრინავებს აეროფოტოგრაფიები, საარტილერიო ცეცხლის კონტროლირება და მეკავშირეობა უწევდათ.

მოელი ომის განმავლობაში კავკასიაში ავიაციის გაძლიერებას ყურადღება არ ექცეოდა და თვითმფრინავებიც ნაკლებად იყო. რუსეთში რევოლუციის წინ, 1917 წლის 1-ელი ივნისისათვის, კავკასიის ფრონტზე ვარსის, აზრუმისა და ერზურუმის აეროდრომებზე 104 თვითმფრინავი ჰყავდა, მაგრამ საფრენი აპარატების უდიდესი ნაწილი დაზიანებული ან გაუმართავი იყო. სათადარიგო ნაწილები აღარ შეზღუდულა და დარჩენილ აპარატებს დაზიანებული თვითმფრინავებიდან მოხსნილი ნაწილები არემონტებენ.

ავიაციის ინსპექციის მონაცემებით, 1917 წლის 11 ოქტომბრისათვის კავკასიის 800 კმ სიგრძის ფრონტის ავიარაზმებში საფრენად ვარგისი ათამდე თვითმფრინავი თუ მოიძებნებოდა.

იმ დროისათვის ავიარაზმებში ასეთი მდგომარეობა იყო:

I რაზმში – დაფრინავდა 1 „ნიუპორ XXI“ და 1 „კოდრონ“ G-4; იყო რამდენიმე „იკორნი“ G-3 და „ეუპანურ“ LA, მაგრამ მღვიერ შეღავათებული მფრინავი;

II რაზმში – 6 თვითმფრინავიდან დაფრინავდა 1 „ნიუპორ XXI“, 1 „კოდრონ“ G-4 და 2 „კოდრონ“ G-3;

III რაზმში – დაფრინავდა 5 მხვერავი, მათ შორის, 2 „იკორნი“ G-4;

IV რაზმში – 2 „კოდრონზე“ 7 მფრინავი მოდიოდა.

საფრენად ვარგისი თვითმფრინავების სიმცირის გამო მფრინავებს უფერან რეკრიობით უწევდათ.

კავკასიაში რუსულ ავიაციას სერიოზული დაპირისპირება არ ჰქონდა და დანაკარგები ერთეულებით იფარგლებოდა. თვითმფრინავების დაკარგვის მთავარი მიზეზი მათი გაუმართაობა იყო.

მდგომარეობა ომის ბოლოს გამოსწორდა, როცა თბილისის ავიაპარკს ახალი თვითმფრინავები შეემატა, მაგრამ

დაწყებული რევოლუციური პროცესების გამო ფრონტზე საფრენი აპარატები აღარ იგზავნებოდა.

1916 წლის თებერვალში, აზრუმის დაკარგვის შემდეგ, თურქებმა კავკასიაში ავიაცია გამოიყენეს. გერმანული „ალბატროსები“ რუსულ თვითმფრინავებზე ძლიერი იყვნენ და თან შორსაც დაფრინავდნენ, რუსების ზურგში შემოდრიოდ და ბომბებს ყრიდნენ. რუსულ თვითმფრინავებთან შეხვედრას რამდენიმე უშედეგო საჰაერო ბრძოლა მოჰყვა.

კავკასიის ავიარაზმებში ბევრი ქართველი მფრინავი მსახურობდა: დავით სხინიაშვილი, ანატოლი მანსვეტოვი, ბიძინა და სიკო დავითაშვილები, ვიქტორ ხეჩინაშვილი, სოსო ციციშვილი, ვიკო ავალიანი, ალექსანდრე ანთაძე, პავლე იაკობაშვილი და სხვები.

1913 წლის სექტემბრიდან ვარსის რაზმში მფრინავ-დამკვირვებლად პორუჩიკი მიხეილ მაჭავარიანი დაინიშნა. 1914 წელს მან გატჩინის სასწავლებელი დაამთავრა და ომის დროს კავკასიის ფრონტზე მსახურობდა. მაჭავარიანს ზშირად უხებდოდა მოწინააღმდეგის პოზიციების დაზვერვა და 1916 წელს, „ნიუპორ XXI“-ზე ფრენისას, კავკასიაში თურქების ერთადერთი თვითმფრინავი – „ალბატროს“ C III ჩამოადაღო.

თურქი მფრინავი ვეფეგი ფევაში გამოცდილი პილოტი იყო, – ბაღდადის ფრონტზე ბრიტანელთა 2 „ბრისტოლი“ უკვე ჩამოგდებული ჰქონდა. ევონა, კავკასიაში რუსები „ბრისტოლზე“ დაფრინავდნენ და უფრო ძლიერ „ნიუპორთან“ შეხვედრა მისთვის მოულოდნელი აღმოჩნდა.

ცალკე აღსანიშნავია შავი ზღვის ფლოტის ავიაცია, რომელსაც საქართველოს სანაპიროზე III საჰაერო დივიზიონში შემავალი საჰაერო სადგური „მათუში“, საჰაერო პოსტები „ისხუში“ და „ფოთი“ ჰქონდა. ქვედანაყოფები აღჭურვილი იყვნენ გრიგორევიჩის კონსტრუქციის M-5 და M-9 ტიპის მფრინავი ნაკებით.

1917 წლის მაისიდან შავი ზღვის ფლოტის საჰაერო დივიზიონში მფრინავ-დამკვირვებლად მივლინებულ იქნა პორუჩიკი ერისთავი, რომელიც იქ გრუნდერთა საკორპუსო ავიარაზმიდან გადავიდა. 1917 წლის ივნისიდან ავადმყოფობის გამო შევებულებაში გაუშვეს და შემდგომში თეთრგვარდიელების შავი ზღვის ფლოტში მსახურობდა.

მეორე ქართველი საზღვაო მფრინავი პრაპორშჩიკი კანდელაკი იყო, რომელიც 1917 წლის კამპანიის დროს შავი ზღვის ფლოტის III საჰაერო დივიზიონში მსახურობდა.

ეროვნული ავიაციის შექმნა

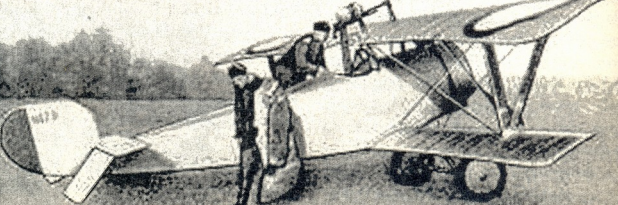
კავკასიის ეროვნული სამხედრო ფორმირების ჩამოყალიბებისას (1917 წლის ბოლი – 1918 წლის დასაწყისი) ყველაზე მეტი საავიაციო ტექნიკა საქართველოს შეხვდა. ფრონტიდან გაღმტჩანილ საფრენ აპარატებს თბილისის ავიაპარკსა და საავიაციო სკოლაში მიღებული ახალი თვითმფრინავები დამატდა. აღსანიშნავია, რომ აზერბაიჯანს 1920 წლისათვის 3 თვითმფრინავი ჰყავდა, ხოლო სომხეთი საერთოდ ავიაციის გარეშე დარჩა.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პარლამენტის მიერ 1918 წლის 20 აპრილის მიღებული კანონის „საქართველოს რესპუბლიკის რევოლუციური არმიის ორგანიზაციის შესახებ“ მეორე მუხლით, საავიაციო გუნდი ერთი პარკითა და 2 საავიაციო რაზმით სატექნიკო ბატალიონში შევიდა.

თავის მხრივ, სატექნიკო ბატალიონი შედგოდა სამხედრო-ტექნიკურ ვარგებში, რომლის მეთაური გენერალი ქაიხოსრო თაყაიშვილი იყო.

ავიაციის დისლოკაციის ადგილია თბილისის შერჩა, სადაც უკვე იყო ორი აეროდრომი. 1918 წლის ზაფხულში პილოტების მოსამზადებელი საავიაციო სკოლა ამოქმედდა. საავიაციო გუნდი 189 კაცზე იყო გათვლილი და უფროსად

„ფარმან“ XXI

ეროი მებრძოლი მარტივი საბრძოლო მანქანა შიშის ზარს სცემდა მე-11 არმიის მებრძოლებს

გამოცდილი მფრინავი, შტაბსკაპიტანი მიხეილ მაჭავარიანი დაინიშნა.

მაჭავარიანს საავიაციო ტექნიკა მძიმე მდგომარეობაში დაეხდა. სხვადასხვა აეროდრომზე მიტოვებული თვითმფრინავებიდან ბევრი დაღწეული, დაშლილი და გამოუსადეგარი იყო. არ იყო სათანადო ნაწილები. ტექნიკური პერსონლის 80% და მფრინავთა დახლეობით 50% უქმად იყვნენ. სხვები სახლებში დასაბრუნებლად ხელსაყრელ დროს ელოდნენ.

მიხეილ მაჭავარიანისა და საავიაციო საქმის ერთგული ადამიანების მონღოებით თანდათან მოხერხდა გაფანტული და მიტოვებული საავიაციო ტექნიკის მორგება, თბილისის საავიაციო სკოლის ყოფილი შერობის მოწესრიგება, პედაგოგთა შერჩევა, კურსანთთა მიღება, აეროდრომის ფართობის ორჯერ გაზრდა და სამსაუბრისათვის საჭირო პირობების შექმნა.

1918 წელს დაშლილი და დაზიანებული თვითმფრინავებისაგან სასწავლო „მორან-პარასოლ L“-ის აწყობა მოხერხდა, მაგრამ ავიაციის განსვითარებლად ეს საკმარისი არ იყო.

1918 წლის 10 ოქტომბერს გოლოვინის პროსპექტზე ქართული არმიის პირველი ალუმი ჩატარდა, რომელშიც ქვეითები, კავალერისტები, არტლერიისტები, მესანერგები, ქართულ-გერმანულ ლეგიონი და მფრინავთა გუნდიც მონაწილეობდნენ.

სამხედრო მინისტრის 1919 წლის 20 თებერვლის №46-უ ბრძანებით, საავიაციო გუნდში სამხედრო მფრინავებად ჩაირიცხნენ: შტაბსკაპიტანი ნიკოლოზ მაყაშვილი, შტაბსკაპიტანი ვლადიმერ

სტროვეი, პორუჩიკი ერმელე თოხაძე, პორუჩიკი დავით მესხიშვილი, პოდპორუჩიკი სიმონ დავითაშვილი, პოდპორუჩიკი გრიგოლ მალაშვილი, პოდპორუჩიკი ალექსანდრე მაყაშვილი, პრაპორშჩიკი პავლე გრიგოლაშვილი, მოხალისე მფრინავი გივი ავალიანი.

მფრინავ-მეთვლეკეებად: კაპიტანი ბორის ლოლობერიძე, კაპიტანი ვასილ თოხაძე, კაპიტანი ვეგენი კიკნაძე, შტაბსკაპიტანი ალექსანდრე ლილობერიძე, შტაბსკაპიტანი ალექსი იაკობაშვილი, პოდპორუჩიკი გრიგოლ მესხიშვილი, პოდპორუჩიკი დავით კანდელაკი, პოდპორუჩიკი გიორგი უშვერიძე, პოდპორუჩიკი ილია ამაშუკელი, პორუჩიკი სერგო მაჭავარიანი, პრაპორშჩიკი ნიკოლოზ უშვერიძე.

სავიაციო სკოლაში: კაპიტანი გიორგი ბლაგოღატანი, შტაბსკაპიტანი იოსებ ციციშვილი, შტაბსკაპიტანი ვლადიმერ ბოგომოლოვი, შტაბსკაპიტანი ალექსანდრე შუბოლდუკი, პორუჩიკი ბიძინა დავითაშვილი, პორუჩიკი ვიქტორ ფელანდშილი, პოდპორუჩიკი ბორის პრიუმბერგი, პოდპორუჩიკი ლევან ყანჩელი, პოდპორუჩიკი ნიკოლოზ კასრაძე, პოდპორუჩიკი ბორის ნიკოლსკი, კორნელი პროკლე კილტავა, პრაპორშჩიკი შალვა ხიზანიშვილი.

სავიაციო გუნდის უფროსის მოვალეობის დროებით აღმსრულებლად 1919 წლიდან კაპიტანი ნიკოლოზ მაყაშვილი დაინიშნა.

ქართულ ავიაციას მოქმედებული ტექნიკის ექსპლუატაცია უწყვედა, რაც გახშირებულ ავარიებს იწვევდა. 1918 წელს ავარია 18 აპარატმა განიცადა, სადინაც 4-ის აღდგენა ვერ მოხერხდა.

1919 წელს 32 ავარიას 6 თვითმფრინავის დაკარგვა მოჰყვა, 1920 წლის 8 თვეში 29 შემთხვევას 7 თვითმფრინავი შეწერია. ყველაზე საშუალო კი ის იყო, რომ ავარიებს ზოგჯერ მფრინავების სიცოცხლე ეწირებოდა.

1920 წლის 11 აგვისტოს დღის 7 საათზე „სოპჟინ-კემლით“ ფრენისას დაღუპა საავიაციო გუნდის უფროსი მაიორი მაყაშვილი. 28 აგვისტოს, დღის 6 საათზე, სასწავლო ფრენისას 20 მეტრის სიმაღლიდან თვითმფრინავის გაუკვრელები მიზეზით ჩამოვარდნა მფრინავ კილტავას დაღუპვით დასრულდა.

სინდულეტის მოუღვადავად, ქართველი პილოტები დაფრინავდნენ და საბრძოლო დავალებს ასრულებდნენ. როგორც გენერალი გიორგი კვიციანიძე წერს, საზღვრისპირა რაიონებში ავიაცია სადაზღვევები მოზინთ დაფრინავდა. ყოფილა შემთხვევები, როცა ფრენისას თვითმფრინავს ძრავა უჩერდებოდა და მფრინავი თავისი ოსტატობის წყალობით ახერხებდა დაჯდომას.

ქართველი მფრინავები დაფრინავდნენ ბორჯომის, ახალციხისა და სოხუმის ფრონტებზე. 1920 წლის 5 მაისს წითელ ხილთან აზერბაიჯანის მხრიდან წითელი არმიის ნაწილების მოგერიებისას საქართველოს ავიაციამ მტრის პოზიციებს ყუბარები დაეყარა.

ქართულ ავიაციაში გამოცდილი მფრინავები მსახურობდნენ ერთ-ერთი, დავით სენინაშვილი, 1920 წელს ვახტანგისკენ გაფრინდა და მცინვარდულის ფოტობიძე გადაუღო.

1920 წლის დასაწყისში ფლიაკეკა-ზიდან თბილისში 4 „სოპჟინ-კემლი“ გადმოფრინდა. თვითმფრინავები თბილისისაკენ თორთვარდელმა პილოტებმა მამონ წამოიყვანეს, როცა ქალაქში წითლები შემოდოდნენ.

სავიაციო გუნდი ქართული არმიის ყველაზე დისციპლინირებული ქვედანაყოფი იყო. დეზერტირები თითქმის არ ჰყავდათ, მამონ, როცა სხვა ნაწილებში ეს პრობლემა მოწვევდ იდგა. 1920 წლის 25 აგვისტოს მონაგებებით, საავიაციო გუნდში 189 კაციდან სახეზე 172 იყო.

1920 წლის სექტემბერში გენერალი თაყაიშვილი სამხედრო მინისტრისათვის გაგზავნილ მოხსენებაში საპაეო საქმეში სამხედრო ინჟინერის რაოდენობის გაზრდას მოითხოვდა. ამისაგანს ევროპაში მფრინავების გაგზავნაში არ პილოტეჩნიკურ სამხედრო ტექნიკუმთან 2-3-წლიანი განყოფილების გახსნაში ხელადა.

ავიაციის მთავარ მოვალეობად კვ-

ლაიციზაციას დასწავრა რეჟიმა. თუმცა საქართველოს გარეხის მოაერსოვრად, გენერალ-ლეიტენანტი ილია ოთიშელძემ ახალი წინადადება გამოვიდა. 1921 წლის 3 იანვრის საქართველოს მთავრობისათვის გაგზავნილ მოხსენებაში ის წერდა: „სრულიად აუცილებლად გვთხოვ, დავემუშუო ბოძმშილი აეროპლანების, რომელთაგან თითო ყრის 40 ფუთ ასაფეთქებელ ნივთიერებას; საავტომობილო და საავიაციო ბენზინის შექმნას, რომელთა გარეშეც ჩვენ სრულიად არ გვექმნება ისეთი მძლავრი საშუალებები, როგორცაა საპერო დაბომბვა და ავტოსატრანსპორტი დაზვერვა“.

საქართველოს საშუალო ბოძმამშენები ესაჭიროებოდა, მაგრამ ასეთი თვითმფრინავები მაშინ ადვილად წარმოადგენდა.

1920 წლის აგვისტოში ავიაციის რეორგანიზაციისა და ახალი ტექნიკის შესყიდვის საკითხი დადგა.

იმ დროს ერთ-ერთ მოწინავე საავიაციო ქვეყნად იტალია ითვლებოდა და თვითმფრინავების შესაძინად პოლიკონივი მჭავარიანი გაუზავნა. ტურინში, „ასსალდოს“ ფირმაში მოლაპარაკებები წარმატებით დასრულდა და არგენტინაში მშენებელი „ასსალდო“ SVA-10-ზე შეჩერდა. დაშლილი და ფუთებში ჩაწყობილი თვითმფრინავები გვერდით დატრიალდა და საქართველოში გამოიგზავნა. ქართული მინაცემები, იტალიაში 10, ხოლო რუსული მინაცემები კი – 20-25 თვითმფრინავა ნაყიდი.

„ასსალდო“ SVA-10 ორადგილიანი მზერავა, ძრავა 220 ცხმა, იყო სამადვილიანიც, სიქარე 200 კმ/სთ-ში, ფრენის ხანგრძლივობა 3 საათი, შევლო 205 კგ ბოძის ტარება.

ხელშეკრულების თანახმად, 1920 წლის ნოემბერში თვითმფრინავების ჩასაბარებლად ობლივილი იტალიელი მფრინავი ამბროსიო ლოვადინო და მექანიკოსი ტემალინი ჩამოვიდნენ. ლოვადინო გულგატეხილი და დაწყვეტებული დანახა, როცა აწყობილი თვითმფრინავები დახვდა. არ ელოდა, თუ ამას ქართული მფრინავები და მექანიკოსები დამოუკიდებლად შეძლებდნენ.

ომი თბილისთან

ბოლშევიკური რუსეთის აგრესიის წინ ქართული ავიაცია 50-56 თვითმფრინავს, ხოლო მე-11 წითელი არმიის თბილისის დაჯგუფებას კი 16-ს თოვლიდა.

აგრესიის ქართულმა ავიაციამ რამდენიმე საპერო დარტყმას მიიყენა, რასაც თავად რუსი სამხედროები აღნიშნავენ.

პირველად ქართული თვითმფრინავები 1921 წლის 19 თებერვალს გამოჩნდნენ. იმ

დღეს, გამოჩინაბა, წითლების 58-ე ბრივადის 173-ე მსროლელმა პოლკმა სადგერის სოფანლული დაიკავა.

რუსები წერდნენ: „მოწინააღმდეგე რეზერვები წამოსწია და სამი ვავამანა-ტარბლის დახმარებით კონტრშეტევაზე გადამთვია. მოწინააღმდეგის ორმა ვავამანა-ტარბლებმა ყარაჯალარის ხაზზე წამოიწია და თავისი ცვეხლით საავიაციო ვარების არტელერეას პოზიციებიდან მოხსნა აიძულა. 58-ე ბრივადის ნაწილები ზურგიდან დაიკვირბოლა. ჰაეროდან მოწინააღმდეგის ორი თვითმფრინავი საბჭოთა ნაწილებს ბოძავდა. 58-ე ბრივადის პოლკები იძულებული გახდნენ, უკან დაეხიათ იალღუცის ქედის ჩრდილოეთ ფერდობზე. 58-ე ბრივადის დანაკარგებმა იმ დღეს 530 კაცი შეადგინა“.

გენერალი ვიორე კვინიტაძე ივრენდა: „უკან დასულებს დაეღვნა საარტლერი ორი ცვეხლი და შემდეგ ვავავაგენთ აეროპლანები, რომლებმაც თავიანთი ბოძების მარავი დაუნდობლად გაჩანავეს“.

ქართული არმიის პირველი კონტრშეტევა წარმატებით დასრულდა და ოპერაციაში ავიაციამ თავისი წვლილი შეიტანა. მარცხით დასრულდა წითლების სარდლის ბრძანება და 19 თებერვალს ვადამწყვეტი დაარტყმით თბილისის აღების ვეგმა.

ავიაციის გამოყენება მე-11 წითელი არმიისად კჰინდა განზახსული, ხოლო სამხრედ თბილისის ვავალი და ნათელი იყო შერჩეული, მაგრამ რაღაც მიზეხით საპერო დარტყმები არ ვახორციელდა.

მორევერ ქართული თვითმფრინავები 24 თებერვალს თბილისიდან 12 კმ-ში, ყარაჯალარის გამოყოფან გამოჩნდნენ.

გენერალი ვიორე კვინიტაძე წერდა: „23 თებერვალს მოწინააღმდეგის ვავამანა-ტარბლები დილიდანვე გამოჩნდნენ ფოილოთბილისის რკინეზაზე და ნათელს რადრევერტ მოუახლოვდნენ, მაგრამ ჩვენი არტლერიის ცვეხლმა ვაფარა. მაშინ გამოჩნდნენ აეროპლანები და ბოძები ჩამოყარეს. მე ამ დროს ნათელისაკენ ავტომობილი მივიდილი, როცა აეროპლანის ბოძი გზაზე დაეცა და ავეთქდა“.

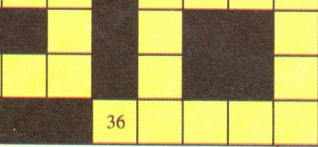
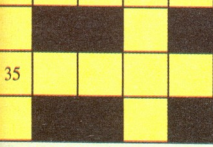
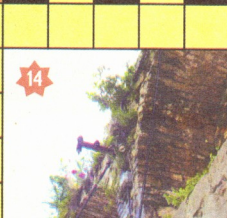
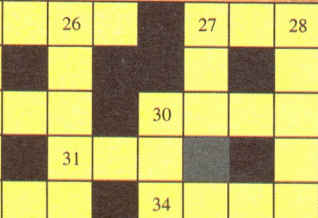
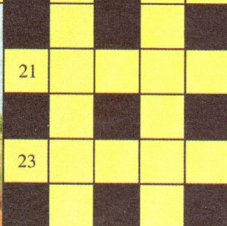
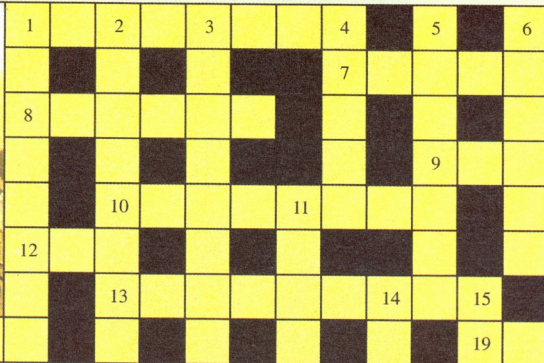
იმ დღეს მუღულდნულად მკვეთრად ავიცავ, წამოვიდა თოვლი და ქარბუქი ამოვარდა. მაღლა ცაში 4 თვითმფრინავი გამოჩნდა და მე-11 არმიის №5 ვავამანა-ტარბლის სახენიტო ქვეყნებში მზავყოფნაში მივიდა. სახენიტო ზაღებმა ჩამოვარდნილი ბოძების აფეთქებები და სტეენა დაერთო. ერთი თვითმფრინავი დახმარა და მიწისქვე ძირს სრავად წამოვიდა. დანარჩენები მკვეთრად ზევით აიჭრნენ და თბილისის მიმართულებით გაუჩინარდ-

ნენ. საბჭოთა წყაროების ინფორმაციით, თვითმფრინავებმა დახლოებით 30 ბოძი ჩამოავდეს, მაგრამ რკინეზას მხოლოდ ერთი მოხდა.

თბილისში წითლების შემოსვლის შემდეგ საავიაციო გუნდი თვითმფრინავებით ბაღუშში გადაფრინდა. ლაპარაკი იყო თურქეთში ტექნიკასთან ერთად პირადი შემადგენლობის გადასვლის თობაზე. 20 მფრინავი-ფივიციდან კონსტანტინეპოლში წასვლა მხოლოდ ორმა აჯობინა, თუცა მალე ისინიც უკან მობრუნდნენ.

უკვე ემზარავიამო ყოფინას გენერალი ვიორე კვინიტაძე ავიაციის გამოყენებასთან დაკავშირებით საინტერესო დასკვნას აკეთებს: „როც შეგებება ავიაციას, მე კატეგორიულად უნდა უარყოფილი ბრალდებები, რომელსაც კონსტანტინეპოლში მათი მისამართით ვისმენ; ამბობენ, თითქოს ავიაციამ არ ვაკეთოს ის, რაც შეეძლო. ეს ლაპარაკი საუფუელს მოკლებულია. ავიაციამ კეთილხანდისიერად და თავდადებულად აკეთებდა იმას, რასაც ავალბებდნენ. იმ პირობებში სხვა ამის ვაკეთებდა უკეთესად ვერ შეეძლებოდა. მოტანალი სადაზვერეო ინფორმაცია ყოველთვის სწორი იყო; ბოძი ოლის დროს დაულდავლად მიფრინავდნენ და მოწინააღმდეგის ვარების ბოძავდნენ; ავიატორები ყოველთვის დავალებას ითხოვდნენ და ამის ვაკეთებდა ვაკეთებდი მდგომარეობაში მყოფი თვითმფრინავებით მეტისმეტად განხილული იყო. ახლად ნაყიდი თვითმფრინავები არ დაფრინავდნენ სექციალური ზევის უქონლობის გამო, რომელიც ნაყიდი არ იქნა, ვინაიდან ნოე ყორდანამ იტალიაში საუკეთესო თვითმფრინავები აიძოვს დროს ეს ხარევათი პირადი ყომო ალა. უნდა გენახათ მფრინავების გულგატეხილობა, როცა ვავას საუკეთესო თვითმფრინავები, ხოლო მოწინააღმდეგე და მისი აეროპლანები ვერ გაანადგურეო. ეკონომიურობა, რომელიც ყორდანამ ვაკეთა, ჩვენ მთრად დავევდა, მაგრამ მფრინავებმა თავიანთი მოვალეობა გულმოდინებლად შეასრულეს. იყო მარცხის შემთხვევები, მაგრამ კეთილი ბოლითი. ერთ-ერთი სტროვეი იძულებული გახდა, ძრავის გაჩერების გამო ძირს, ჩვენს ვარებსა და მოწინააღმდეგეს შორის წამოსულიყო. კაპრისული ძრავა კვლავ ამუშავდა და მფრინავმა შეძლო პერში ასვლა. მე არ დავუშე მფრინავთა მისამართით არანარ საფეველებს. პირიქით, – მაღლობის მეტი არაფერი გვექმნის“.

კრიკიანი კრიკიანი

თარაზულად: 1. ამერიკული წარმოების პისტოლეტი; 7. ძველბურთი თოფი; 8. ციბირის დამპყრობი; 9. მცირე ჩრდილი; 10. თვითმკვლელობის წეხი ააზონიაში; 12. ბუხის ნაყოფი; **13.** ცხენოსანი ჯარი; 16. ძველბურთი მრავალნიშნობიანი ზის სახსვდრო ხომალდი; 19. ღამის ფრინველი; 20. ბოსტნული; 21. ჟორე სიმენონის დეტექტივების პერსონაჟი; 22. გერმანიის სახელმწიფო იმპერია; 23. არაბული სახელმწიფო; 24. რკინიგზის ხაზი; 27. სამხედრო მოსამსახურის ადკაზმულობა; 29. სამწახნავოვანი პირის მქონე პატარა ხანჯალი; 30. აზერბაიჯანის დედაქალაქი; 31. ნაპოლეონ I-ის

ოფიციალური მხატვარი; **32.** მოკლეულლიანი ქვეშეხი ე.წ. კიდული (დაქანებული ტრაექტორიით) სროლისთვის; 34. ფრანგული ავტომობილი; 35. საარტილერიო იარაღის მწარმოებელი ებრაული ფირმა; 36. აშშ-ის სახმელეთო ჯარების ერთ-ერთი არსენალის სახელწოდება. **შეხულად:** 1. ძველბურთი შვეიცარიული გრძელტარანი შუბი, რომელსაც წამოცმული აქვს ცულისმაგვარი პირი; 2. საზღვაო ბაზირების ამერიკული ფლოტის რაკეტა; 3. ერთგვარი რუსული პისტოლეტი; 4. მშვილდით სატყორცნი; 5. ერთგვარი ქვეშეხი; 6. შვეიცარიული რევოლვერი; 11. შოტლანდიური ნაგავი;

14. დამხმარე საფორტიფიკაციო ნაგებობა, ციხესიმაგრის ზღუდის წიხი; 15. აშშ-ის ერთ-ერთი უდიდესი სამხედრო პოლიგონი; 16. უმაღლესი სამხედრო წოდებულება; 17. ბერძნული ვაგეშანტრანსპორტიორი; 18. პარტიზანული რაზმების შეჭრა მტრის ზურგში საბრძოლო მოქმედებისთვის; 25. ორთაბრძოლა რაიმე იარაღით; 26. ძლიერი ქარი; 27. ქუთისასური ღული; 28. შეცნენება ამოუცნობი მფრინავი ობიექტების შესახებ; 30. სპეციალური გემა, რომლითაც სრულტყეზე გადაკავთ რკინიგზის ვაგონები და ავტომობილები; 33. ოგოსლაველი დიქტატორი.

ურნალის წინა ნომერში გამოქვეყნებული „არსენალორის“ პასუხები: **თარაზულად:** 1. ოქრუაშვილი; 7. ინფანტერია; 8. ასკერი; 9. რეიკიავიკი; 13. მარანი; 14. ფუგაზი; 16. კორალი; 17. ტატამი; 18. საბა; 19. ლიხტა; 21. ტიპიკონი; 24. აგენტ; 27. ტოკაი; 28. არია; 29. რეკავილი; 30. აგამენონი. **შეხულად:** 1. კორია; 2. ტრეფიკინგი; 3. ლანერი; 4. ფურტერი; 5. ტრანია; 10. ვერარუსი; 11. სკანდელაბრი; 12. სნიდიკატი; 13. მარკეტანტი; 14. ფლოტლია; 15. კარე; 20. ზენე; 22. პეტარდა; 23. კოკარდა; 25. ინდოლი; 26. ბასიჯი.

ამბოხებები, რომლებმაც მიმანს ვერ მიაღწიეს

მიზეზი მეორე:

ამბოხებულბაჲმ საჭირო მომენტი ვერ გამოიყენეს

სანქტ-პეტერბურგი, 1825 წელი

დეკაბრისტთა აჯანყების მიზანი, უარველეს ყოვლისა, მეფის დამხობა, ბატონყმობის გაუქმება და კონსტიტუციის შემოღება იყო.

1825 წლის 14 დეკემბერს სენატს ფეიქონდა დელეხაზი ახალი იმპერატორის, ნიკოლაი I-ის წინაშე სწორედ ამ დროისთვის დანიშნულ დეკაბრისტებმა აჯანყება. იმპერატორმა ეს გაიგო და ფიცის დადგმა იმეფ დღეს უფრო ადრე გადმოიტანა. როცა 11 საათზე ამბოხებულ პოლიტანთა ერთ-ერთი სენატის მოედანზე მივიდა, სენატორები უკვე იმლებოდნენ. მიუხედავად ამისა, მოვიანებით ბერი თეიმომხილელი და თავად იმპერატორის ატყვიცნება, რომ ამ დღეს დეკაბრისტებს ძალაუფლების ხელში ჩაგდებას რეალური შანსი ჰქონდათ. ზამთრის სასახლის დამცველი გვარდიელები უარს ამბობდნენ დეკაბრისტებისთვის ცვეხლის გახსნაზე, ასე რომ, მათ შეეძლოთ დაუბრკოლებლად აეღოთ სასახლე. გარდა ამისა, ამბოხებულებისთვის მხარი უნდა დაეჭირა ხალხსაც, მაგრამ ამბოხებულნი რატომღაც აყენებდნენ. ერთი პოლიკო მიულ საათი ელოდებოდა დანარჩენებს, მაშინ, როცა მათ ვადადეღებას არაფერი უშლიდა ხელს. თავად სერგეი ტრუბეცკოი, რომელიც წინა დღეს შეთქმულებმა ახალი რუსეთის დიქტატორად გამოაცხადეს, მოედანზე საერთოდ არ გამოცხადდა. მიუხედავად ამისა, დღეს თუ არა გარისკვა. აჯანყების უკანასკნელ წუთებში კი, როცა დეკაბრისტებს მათზე ორჯერ მეტი ძალა დაუპირისპირდა, ოფიცერებმა ახალი დიქტატორი აირჩიეს.

დეკაბრისტებს რომ მტკიცედ ემოქმედათ, რუსეთის ისტორია შეიძლება სავსებით სხვაგვარად წარმოთქმოდა. სენატის მოედანზე იმ დღეს 1271 კაცი მოკლეს. დეკაბრისტთა ხუთი ციხური სიკვდილი დასაჯეს. 120 კაცი ციხურში გადასახლეს — არც ერთი მათგანი უკან აღარ დაბრუნებულა.

მიზეზი მესამე:

ხელისუფლებამ შემთხვეული ბანზარხაჲ შეიტყუა

ვესმინსტერი, 1605 წელი

ანგლიკანური ეკლესიის დარსებლან ბრტანელ კათოლიკეებს ერთადერთი

მიზეზი პირველი:

მონინალმდებოს სიპარჲჲ და ალლოიანობა.

მაღრიდი, 1981 წელი

1981 წლის 23 თებერვალს პოლკოვნიკმა ანტონიო ტეხერომ ესპანეთში სამხედრო დიქტატურის დამყარება სცადა. მისი გეგმით, მეფე ხუან კარლოსი ამბოხების დროს მუსაფითი უნდა გაეროთ. ამასობაში კი პისტოლეტებშიმეგენილი პარლამენტარები სამხედრო მთავრობას მისცემდნენ ხმას და მეფეც იძულებული შეიქცეობდა, პარლამენტის გადაწყვეტილება დაემტკიცებინა. მიუხედავად ამისა, მეფემ არ მიიღო აუდიენციანზე მისული პიროვნება, რომელსაც მუსაფითი უნდა შეეცადა მონარქი. მეფემ პარლამენტის პირდაპირი ტრანსლაციის ჩართვა ბრძანა. ქვეყანამ დაინახა, რომ დარბაზში ისროლდნენ და მეფის დასაცავად აღდგა. ამბოხებულთა ბრძანებით ვაჟმანსტანსკო დივიზიამ ტელევიზორი დაიკავა, მაგრამ როგორც კი ვარისკაცებმა გაიგეს, მეფე ჩვენ მხარეზე არ არისო, თვითნებურად დაიწყეს პოზიციების დატოვება. ლაშქრ ხუან კარლოსმა ქვეყანას ამცნო, რომ ამბოხება ჩახშობილა.

ძალაუფლება მუქთად არავის უგარდებოდა ხელთ და არც არავინ გაცემს. შეთქმულება, ამბოხება, აჯანყება — უნოდეთ, როგორც გინდათ, ყველა მათგანი ადამიანთა ერთი ჯგუფის მცდელობაა, რომ ძალაუფლება წაართვას მეორეს. ამბოხებათა მაგალითებს ნებისმიერ ისტორიულ ეპოქაში იპოვით. რევოლუციისგან განსხვავებით, შეთქმულებებში ბერიც ხალხი არ მონაწილეობს და არცერთ დიდ სივრცეს მოიცავს. აჯანყების მიზეზი შეიძლება სხვადასხვანაირი იყოს. აქ ლიდერი ოცნებობს დიქტატორის ჩამოგდებაზე, იქ მსახურს სურს ბატონის ადგილის დაკავება. აქ წინამძღოლი თავისუფლების ესწრაფვის, იქ — სიმდიდრის. შეთქმულებიც სხვადასხვანაირად მოქმედებენ და ამასთან სცენარიც დროის შესაბამისად იცვლება. ხანჯალით ჩახადობიდან მეამბოხებები სამხედრო ტექნიკის გამოყენებით პუტჩებამდე მივიდნენ. წარსულში შეთქმულები მმართველი პირისა (მეფის, ტიარნის, დოჟის) და მისი თანამოაზრეების დახმარების ლაშობდნენ. დღეს, როცა ამბოხებებს პუტჩს უწოდებენ, ხშირად აჯანყება უსისლოდოდ ჩაივლის ხოლმე, მაგრამ არის გამონაკლისებიც. ბოლო ათწლეულის განმავლობაში საქართველო მსგავსი მცდელობების ვირავლეს განიცდიდა. იმედია, გარდობის რეგულაციამ ამ ყველაფერს წერტილი სამუდამოდ დაუსვა. ჩვენ კი გინდად სხვადასხვა ერისა და დროის მაგალითებზე გაჩვენოთ თუ რა გავლენა აქვს უბრალო შემთხვევითობებს ხალხებისა და სახელწიფოების ბედ-იბაღზე. და მინც, რატომ? ჩაღვლაგდება ხოლმე ესა თუ ის ამბოხება? როგორც ისტორიიდან ირკვევა ამის რამდენიმე მიზეზი არსებობს.

უხვნილი ოცნება ჰქონდათ — რომის პაის გავლენის აღდგენა კუნძულებზე. ელისაბედ I-ის გარდაცვალების შემდეგ მათი იმედები მარია სტიუარტის ვაჟის იმედი ჰქონდათ, მაგრამ გამეფებულმა იაკობმა ყველა ანტიკათოლიკური კანონი ძალაში დატოვა. ამ გარემოებით გამწარებულმა რამდენიმე დიდებულმა ხელისუფლებს ყველა წარმომადგენლის ერთად მოშორება გადაწყვიტა. ცნობილი იყო, რომ 1605 წლის 5 ნოემბერს მეფე პარლამენტის მორიგი სესიის გასსანს უნდა დასწრებოდა. შეამოხებმა ვესტმინსტერის საბატოს სარდავი საწყობად დაიქირავეს და დენთით სავსე კასრებით აავსო... თუკე ერთ-ერთმა შეამოხებმ, სერ გრეკემმა საყუთარი ცილისძმა (ლორდთა პალატის წევრი) სასიკვდილოდ ვერ გაიმეტა და ანონიმური წერილი მისწერა, რომელშიც 5 ნოემბრის სხდომაზე დასწრებისგან თავის შეკავებას ურჩევდა. ლორდმა წერილი მეფეს გადასცა... შეამოხებები საქვეცნოდ ჩამოახრჩვეს, გადარჩენილმა პარლამენტმა კი უფრო გამაჟკაცრა კანონმდებლობა.

ვენეცია, 1310 წელი

1297 წელს ვენეციის დიდ საკანონმდებლო ორგანოში მხოლოდ პატრიციათა ოჯახების წარმომადგენლები შედიოდნენ. ამის გამო ვენეციელთა შებენიერი იყვნენ საკმაოდ დიდი ნაწილი უკმაყოფილო იყო. ერთ-ერთმა მათგანმა, ბაიამონტე ტიეპოლომ მცირერიცხოვანი, მაგრამ კარგად ორგანიზებული საიდუმლო არმია შექმნა. გეგმის მიხედვით, 1310 წლის 15 ივნისს არმია დოკების სასახლეს მოუხლოვდებოდა. დოკ გრადნივოს აიძულებდნენ უარი თქვა თანამდებობაზე და დიდი საბჭო დაეთხოვა. ამის შემდეგ ტიეპოლო დიქტატორი გახლბოდა და რესპუბლიკა-

ში სამოქალაქო თანასწორობას აღადგენდა, მაგრამ ყველაფერი ჩაიშალა. ტიეპოლოს ერთ-ერთი თანამოაზრე ჯარისკაცებს საიდუმლო ბარათებს სახლების კარების ღრწოებიდან აწვდიდა. ერთ-ერთი კარი ლომისთავიანი სახელურით უნდა ეცნო, მაგრამ ასეთსახელურანი კარი ვენეციაში უამრავი აღმოჩნდა და ერთ-ერთი ბარათი დოკის ნათესავეებს ჩაუვარდა ხელი. დოკებმა შეთქმულებს გამოსვლა აცადეს. სან მარიოს მოედანზე შეთქმულება მეთაური ტიეპოლო აყვამ აღმოჩნდა, უკან დაიხია და შეტაკებისას მოკვდა. აჯანყების ჩახშობისთანავე ხელისუფლებამ ათია საბჭო შექმნა, სადაც ანონიმურ წერილებს, „სივანელსა“ და მოქალაქეთა აღიარებებს განიხილავდნენ. საფოსტო ყუთებად ხაზადიდებულ ლომის თავებს იყენებდნენ.

მიზეზი მეოთხე: წინამძღოლის სიკვდილი

გენუა, 1547 წელი
ფიესკის გვარის წარმომადგენლების შეთაურებით ამოხვეულებმა სავალერი ფლოტი ჩაიგდეს ხელთ და ქალაქის საზღვაო გასასვლელი ამოკვეციეს. სენატმა მამნვე მდილო ლუიჯი ფიესკის დოჯად გამოცხადების გადაწყვეტილება, ხოლო მისი წინამორბედი დოჯი ღორია ვერუიდან გააპარეს. ახალარჩეული დოჯი სენატიდან ფლოტის დასათავლიერებლად პორტში წავიდა და... ერთ-ერთ გაღერაზე ასვლის დროს სველ ფიცარზე ფეხი დაუსხლტა, წყალში ჩავარდა და იქვე დაიხრწო. იმავე წუთს ძველი დოჯის მგობრებმა შიკრიკი აფრინეს ღორიასთან. ის უმაღლე დაბრუნდა ქალაქში და უშეთაუროდ დარჩენილი ამბოხების მონაწილეებს თავები დააყრდინა.

რომი, ჩგ. წ-აღ-მდე | საუკუნე

კატილინამ, ძალაუფლებას მოწყურებულმა რომელმაც არისტოკრატმა ვარწმეო თანამოაზრები შეშოკირბდა და გადაწყვიტეს: შეთქმულები თორმეტი მხრიდან ცვეხლს წაუკიდებდნენ რომს, სენატორებს დახიციავდნენ და ქალაქს აიღებდნენ, მაგრამ შეთქმულება გასცეს და კატილინა რომიდან გააძევეს.

მაღე ეტილიაში ისევე მოახერხა ჯარის შეკრება და მთავრობის ლეგიონებს შეებრძოლა. კატილინა შუაგულ ბრძოლის ველზე დაიღუპა, ისე, რომ კონსულად გახლბოდა არ ეღირსა.

უაზ „პანთერი“

უცნაურად მრავალფეროვანი და საოცარია სხვადასხვა ეროვნებათა ტრადიციები: იაპონელებს საერთოდ არ გააჩნიათ საცინებელი სიტყვები და ამისთვის ძირითადად სპეციფიკური ლექსიკით მდიდარ რუსულ ენას იყენებენ. ჩინელი თავს შეგაკლავს, თუ „მწვანე კუ“ უწოდებ, ხოლო რუსმა დედამას და ცოლ-შვილის აუტად სსენება შეიძლება გააბატოს, მაგრამ თუ „კაზიოლი“ დაუძებთ ლავე კვერცხვით შეგასკდება. ასეა თუ ისე გასაკვირია, რომ საბჭოური (მეტწილად, პოსტ-საბჭოურიც) გზების მეუფეს, ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ ავტომობილ უაზს რუსებმა მოფერებით „კოზილიკი“, ანუ „კაზიოლი“ უწოდეს. ჩვენში ამ მანქანას დღემდე „კალხონიკად“ მოიხსენიებენ, თუმცა კოლმეფურებოცა და ის ქვეყანაც, სადაც ისინი მრავლად იყო, უკვე დიდი ხანა აღარ არსებობენ. ჩვენს მასალაში, ძირითადად, რუსულ მეტსახელს გამოვიყენებთ, რადგან უფრო შესაფერისად გვჭვწვება.

გოლი ვეასრით მისა...

უაზ-კალხონიკ-კაზიოლი მეორე მსოფლიო ომის დროინდელი ამერიკული სამხედრო „ჯიპს“ შიდაძეითაა შექმნილი და თავიდანვე სამხედრო დანიშნულების იყენებდნენ.

რუსული აბრევიატურა YAZ ულანოვსკის ავტოტრანსპორტის ნიშნავს. სწორედ ამ ქარხანაში იბადებოდა და აქედანვე ნაწილდებოდა „უაზები“ საბჭოთა მდილიცა და არმაში. ამ მანქანებით გადაადგილებოდა პარტაპარატი მოუვალ ადგილებში პოლიტმომხადების შესამოწმებლად. ყერძო პირისთვის „უაზი“ ფუფუნებას წარმოადგენდა, ასე იყო პერესტროიკამდე, ხოლო, როცა ახალმა რუსებმა ასფალტის

„ვიდეებს“ გემო გაუგეს და საზუმაოდ შეაქციეს ზურგი საბჭოთა ყველგანმავალს, ულანოვსკის ქარხნის მესვეურებს რაღა დარჩნოდა, „კაზიოლის“ მოდერნიზაციას შეუდგნენ, მაგრამ... რუსებს ხომ ტანები უფრო კარგად გამოისდი, ვიდრე მანქანები, პოდა, მოდერნიზებულ „კალხონიკს“ ჩვეულებრივ რესორებზე შესკუპებული ძარა, დენიკონ-ბულონიისეული ხიდები, კაპოტკეშ მოთავსებული კარბურატორიანი YMG-421 ძრავა აქვს, რომლის წარმოშობაც „ვოლგა გაზ-21“-ს უკავშირდება. საღონში ბერკეტების მიული წყებაა. მოკლედ, ყველაფერი ისეა, როგორც „უაზის“ დაბადების პირველ წლებში, მაგრამ დროის

მსვლელობის ნიშნები მაინც შეიმწნევა. „კაზიოლის“ წინა პანელი შავი პლასტიკ-ასითაა მოპირკეთებული, საჭის რგოლს სქელი პლასტიკები აქვს შემკორული, აქვს პილირგამაძლიერებელიც. „უაზ-08“ ტიპის მანქანის გადაძრელები და საკარძლები, ეს უკანასკნელიც ისე ირყევიან, თითქოს მათი დამაგრება დაავიწყდათო. არავითარი ხმაურიზოლაცია, რუბინის იატაკზე აქა-იქ რუბინის რაღაც უპადრუკი ნაკვერი დაუვლიათ, კარებსა და ძარას შორის თიისისმიხსო ღრიტოებია. კარის სახელურები თინავე ძალდატანებას იღწენება. ყოველივეს მოუხედავად, „კაზიოლის“ ფასი 170 ათას რუბლს, ანუ 6.000

გამავლობაში „კოზილიკი“ მართლა შეუდარებელია

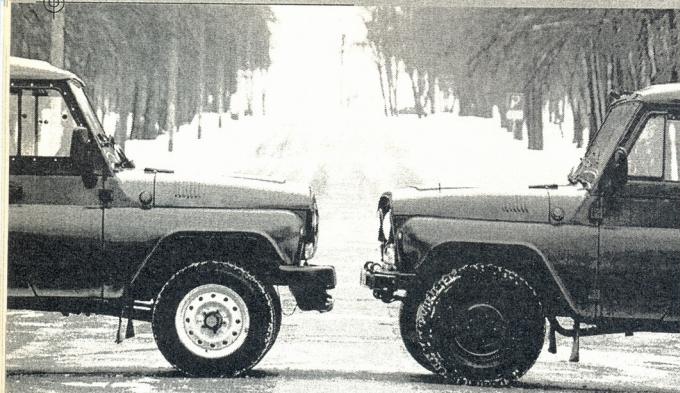

საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

UAZ HANTER

რუს კონსტრუქტორებს მიანიათ, რომ ახალი მოდელი შექმნეს (მარცხნიდან) „ჰანტერი“ და „კოზლიკ-კალხონიკი“

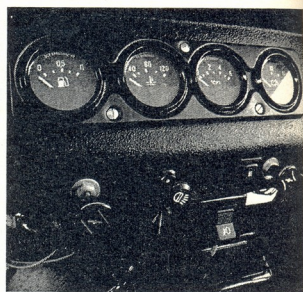
დოლარს უდრის (ისევ სახელს დაუბრუნდებით. რუსები მანქანებს რატომღაც ცხოველებს აღარებენ, თან ევროპელები-სგან განსხვავებით, აიგურასა და ვეფხვს კი არა (Opel Tigra) – გაბუღს, თხასა და მისთანებს. საინტერესოა რამ გამოიწვია ეს?!)

შენი, ამ სტატიის მკითხველი უკვე დაიძაბა: თუ ასეთი ცუდი და ძვირი მანქანაა, მაშ, ჟურნალის გვერდები რატომ დაუთმეს. გამოვიტყდებით, ძალიან ბევრი წერილი მოგვდის თხოვნით „კალხონიკის“ გაშუქების შესახებ. ამ „მოუშინაურებელ თხაზე“ წერა კი, როგორც ხედავთ, მხოლოდ ნეგატიური მხრიდან შეიძლება (როგორც მიხვდით, ჩვენ არ ვიზიარებთ ოსტა ბენდერის აზრს იმის შესახებ, რომ ავტომობილი მხოლოდ გადაადგილების საშუალებაა. XXI საუკუნეში ავტომო-

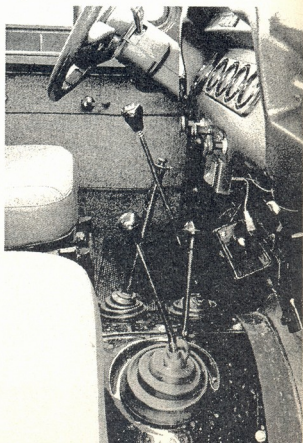
ბილი გადაადგილების კომფორტული საშუალება უნდა იყოს, თორემ გამაგლებით „ლუაზიც“ არ არის ცუდი, არადა... „ზაპოროჟეცია“?!). ამიტომ ვცადეთ „უახის“ მოძვენო, ახალი ვერსიის (რა ხმამაღლა ჟღერს) – ე. წ. „ჰანტერის“ (მონადირე) შესახებ დავაწერა. მართალია, ვე მონადირეც ვერაფერი შეიღია, მაგრამ „კოზლიკთან“ შედარებით ნამდვილი კომფორტის ეტალონია.

2003 წლიდან ქარხანამ ათიეისა ახალი (კონსტრუქტორთა აზრით) UAZ Hunter. არ ვიცი, დამთხვევა თუ ულანოვსკელი „პიარშიკების“ ღრმა ჩანაფიქრი, მაგრამ სიტყვა „ჰანტერი“ უღერადობით „ჰამერს“ მოგაგონებთ. რაც შეეხება თავად ავტომობილს, „ჰამერისგან“, როგორც ცა მიწისგან, ისე განსხვავდება. „ჰანტერს“ თავისი წინამორბედისგან განსხვავებით

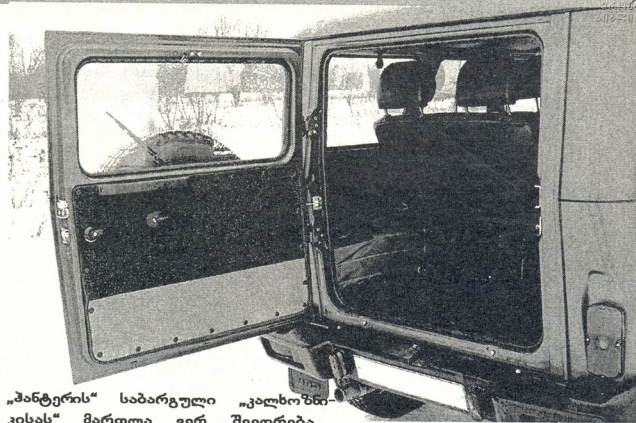
არმოული ბრეზენტის ტენტის ნაცვლად თუნუქის სახურავი, ფრთების დახვეწილი მოცუვნილობა და სწორი პროპორციები აქვს. ავტომობილს ერთობ უხდება შავი პლასტიკის ბამპერები, ახალი სარკები (პატარა, მაგრამ მოსაზრებელი), თორა შეღებილი 16-ლიუმბანი ფოლადის ბორბლები და გამოსაღები მუხთუე კარი. იგი მოდიფიცირებულ ჩარჩოზეა აწყობილი, რომელიც სამსაყრდენიანი ძალოვანი ავრე გატითაა აღჭურვილი. წინა ხიდი ზამბარის საკიდრებზე ჰკიდია, უკანა კი თხელფირფიტან რესორებს ეყრდნობა. ახალი ხილები Spricer-ის ტიპისაა, ფსკერზე ხმაურსაწინააღმდეგო საფერხია გადაფარე ბული. სავარძლებს მარგველირებელი საშუალებები აქვს და უფრო ნაკლებდ ირეყვან, ვიდრე „უაზიკში“. უკეთესა მარაზე კარების მორგების ხარისხიც (უფრო ვიწრო დრიპობაა – თითი არ ეტყვა). „მიკოკლიმატის სისტემა“ იფევა – მკაცრად შეკრული ვენტლატორიანი ყუთი და ვიწრო ნაჭდევები წინა მინსთან. არ აქვს დეფლექტორი პანელზე, არც

„კალხონიკის“ ინტერიერი (მარჯვნივ) დალოცვლ 50-იანებს მოგაგონებთ. თუმცა, თანამედროვეობით „ჰანტერიც“ ვერ დაიკვეხნის...

„ჰანტერის“ საბარგული „კაბლონი“ კისას მართლა ვერ შეედრება...

პერიოდები უკანა მზარისთვის. ძველი, უკანა ორნაწილიანი კარის ნაცვლად ერთი გამოსაღები კარი, რომელზეც ფანჯრის საწმენდა დაყენებული, სირთულეს შეუქნის ძველ „უაზის“ შერეულ მძლიობს, რადგან „ჰანტერით“ გრძელი ფიცრების, არმატურისა და მილების გადატანა ახალი კარის გამო პრაქტიკულად შეუძლებელია. ძველი კი თითქოს საგანგებოდ ამისთვის იყო მოწყობილი. გარდა ამისა, მესხეთე კარი ისეთი მძიმე გამოვიდა, რომ საეჭვოა ანჯამებმა დიდხანს გაუძლონ. მასზე ხომ სათადარიგო საბურავია მიმაგრებული.

ალბათ, შეგიძინევათ, შექნიშნათან „უაზი“ დაძვრას რომ ავციანებს, ეს იმიტომ ხდება, რომ მოჭიდების პედალი ძალიან მძიმე და მოუხეშავი აქვს. გარდა ამისა, „უაზის“ კოლოფის პირველსა და მეორე სინქარეს სინქრონიზატორები არ აქვს, რაც ვიბრაციას იწვევს, მხოლოდ მესამე და მეოთხე სინქარეა სინქრონიზებული. იმ შემთხვევაში, თუ ძალიან მოინდობთ, ძველი 84 ცხენისძალიანი ძრავათი შეიძლება პირველი სინქარით 40 კმ/ს-ის მაღალით, მეორეთი – 60-ს, მესამეთი 80 კილომეტრს, საიდომეტრზე კი „კაზილის“ სულ 120 კმ აწერია.

მისგან განსხვავებით „ჰანტერს“ 2,7 ლიტრის მოცულობის, 128 ცხენისძალიანი, თექვსმეტსარტკლიანი ЗМЗ-409 ძრავა უფას და სინქარეთა კოლოფიც გაუმჯობესებული აქვს. ამის გამო ადგილიდან სწრაფად დაძვრაც არ უჭირს და მანევრირების უნარი და დინამიკით თავის წინამორბედს ბევრად სჯობს. ასევე გაუმჯობესებულია მუხრუჭებიც – წინ დისკური მექანიზმები და უკან გაუმჯობესებული დოლურა მოწყობილობები „უაზიკთან“ შედარებით უკეთესია, რომელსაც

მუხრუჭის პედალის დიდი ფუჭი სვლა და ინტენსივობის ცუდი მგრძობლობა აქვს, „ჰანტერის“ პედალი კი დრეკადი და საკმაოდ ინფორმატიულია.

„ჰანტერი“ აბაღ სინქარეზე ასფალტთან გზაზე თითქოს მიცურავსო. მისი საჭის პილოტაჟამდიერებელი უზრუნველყოფს ოდნავ მოძრაობაზე მკვეთრ რეაგირებას: უგზობის პირობებში იგი რბილი ამორტიზაციისა და ახალი საკიდრების წყალობით თავის უპირატესობას ამჟღავნებს. იქ, სადაც „უაზიკი“ თხასეთი ხტობას დაიწყებდა, „ჰანტერი“ თავსეღური თავაჯერებით ავრბობებს სვლას.

უსამართლობა იქნებოდა, „უაზიკის“ უპირატესობებიც რომ არ აღვეყინებნა. მართალია, ის გზატკეცილზე უთოსავით მოძრაობს და უგზობის პირობებში თხასავით დახტის, მაგრამ მას თანამედროვე უცხოურ ყველაგანმავლებთან შედარებით არაერთი უპირატესობა აქვს. მთავარია,

„უაზიკის“ მძლიობს არ იჩქარის და ცველგან გაივლის. გარდა ამისა, მძლიობს არ უშინია, რომ მანქანაში რამეს გაღუნავს ან გატყვს, ირველივ ცველაფერი ხომ რკინისა. მეცხრამეტე საუკუნეში ერთმა რუსმა მწერალმა და მოაზროვნემ მსხვილივინიერულად აღნიშნა, რუსეთს ორი ძირითადი პრობლემა აქვსო – „ДОРОГИ И ДУРАКИ“. ჩვენი აზრით, ამ მხრივ ჩვენს მეზობლად ბევრი არაფერი შეცვლილა (უბრალოდ, „დურაკები“ მოუმრავლდა). სამწუხაროდ, ვერც ჩვეინათ მოასწრეს ცველა გზის შევითება და რაკი ასეა, ადრეც „უაზიკის“ მომსახურებაზე უარის თქმა და მისი „ჰანტერად“ გადაკეთება (ეს უკანასკნელი 1000 დოლარით მეტი ღირს), მთ უმეტეს, რომ ახალი ძველისგან ბევრით არ განსხვავდება. რუსი სპეციალისტები ამბობენ, რომ „ჰანტერი“ იგივე „კაზილია“, ოლიონდ „კაზილია“ დიდი ასითი. დმერთმა მშვიდობაში მოახმართო!

019/27

PPK

ჯაიმს ბონის საყვარელი პისტოლეტი

საქვეყნოდ ცნობილი სათავადასავლო მხატვრული ფილმების მთავარმა გმირმა „აგენტმა-007“-მა, იმავე ჯაიმს ბონდმა ამ პისტოლეტით არაერთხელ „გადარჩინა“ მსოფლიო, როდესაც უიმპაქტურ და მოხერხებულ პისტოლეტს სხვადასხვა უბიძღვანელო და დაძვრება და ზუსტი გასროლით ბოლოს უდებდა ჩვენი პლანეტის აფეთქების მსურველებს.

ფილმში თავბრუდამხვევი ტრიუკები ცნობილი გერმანელი კონსტრუქტორის ფრიც ვალტერის PPK-ს ტიპის პისტოლეტით ტყვიად როდი სრულდებოდა, რადგან PPK – ფიცი Polizei Pistole Kriminal – კრიმინალური პოლიციის პისტოლეტი 1931 წელს სწორედ იბოტომ შეიქმნა, რომ ფი ვალტ-

მულ პოლიციელს ვიბით მალულად ეტარებინა.

„ვალტერის“ მარკის პისტოლეტები გერმანული მოკვლევულიანი სასროლი იარაღის ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუშაა. აგრე უკვე რამდენი საუკუნეა გერმანული საარაღო წარმოების ერთ-ერთი ცენტრი ტიურ-

ინგიის პატარა ქალაქი ცელა-შლისაა ვერ კიდევ მე-18 საუკუნეში ავეუსტ თეოდორ ალბრეხტ ვალტერმა აქ საარაღო სახელსონი გახსნა, რომელიც ძირითადად სააღრი იარაღს აკეთებდა. 1886 წელს მისმა შიამომავალმა კარლ ვალტერმა ძველი სახელისონის ბაზაზე ახალი არტოუ დიდი სწარმო გახსნა, სადაც უკვე 15 კაცი მუშაობდა ახალ ფაბრიკას მისი დამარსებლის – „კარლ ვალტერის“ სახელი ეწოდა და ცვეხლსაროლი იარაღის სამოქალაქო სახეობებზე დაიწყო მუშაობა. თუმცა ფირმას მსოფლიო სახელი არა სანადირო და სასპორტო იარაღმა, არამედ თვითდამტენმა პისტოლეტებმა მოუტანა. მოკვლევულიანი იარაღის უახლოესი ნიმუშების შექმნელები კარლ ვალტერის ვაჟები – ფრიცი, ერინი და ვერვე გახდნენ. პირველი მსოფლიო ომის დრის ფრმა „კარლ ვალტერი და ვაიოჟლებმა“, სხვა საარაღო წერილ წარმოებებსა და მანქანასაშემუშებლო ქარხნებთან ერთად, საბირილო ცვეხლსაროლი იარაღის სახელმწიფო შეკვეთებს ასრულებდა.

გასული საუკუნის 30-იან წლებში კარლ ვალტერის ვაჟმა ფრიცმა იარაღის მოწარმელებს ახლა უკვე საქვეყნოდ ცნობილი – საარაღო P-38 და საპოლიციო პისტოლეტები PP და PPK შესთავაზა.

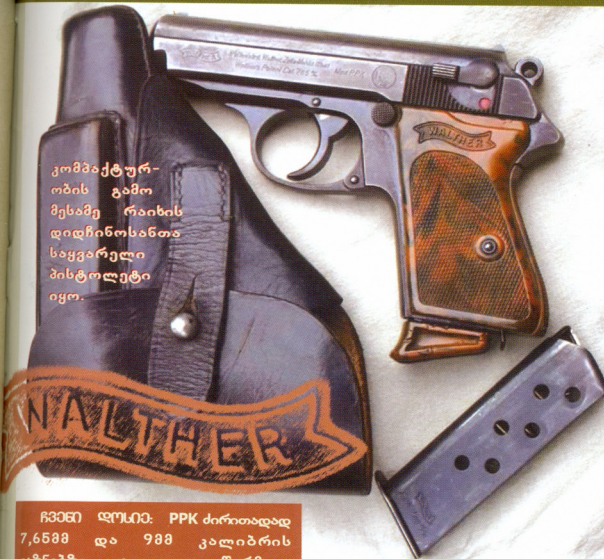
PPK-ს წინამორბედი საპოლიციო PP ვალტერმა 1929 წელს აწყო და მასში გამოიყენა ახალი კონსტრუქცია, რომელიც ძირფესვიანად განსხვავდება მანამდე გავრცელებულ

PPK-ს კონსტრუქციული თავისებურებები მაკაროვმა PM-ში, ხოლო სტეკაინმა ავტომატურ APC-ში „გადაიღეს“.

სახელობითი PPK

კომპაქტური
ობის გამო
მესამე რაიხის
დიდიროსანთა
საყვარელი
პისტოლეთი
იყო.

ჩვენი დონი: PPK ძირითადად 7,6588 და 988 კალიბრის ვაზნებზე გათვლილი ინარმოებოდა, თუმცა უფრო სერიოზულ იარაღად, რა თქმა უნდა, 988 PAR-ზე გათვლილი PPK მიჩნეოდა. იგი ვაზნების გარეშე 650 გ-ს იწონის. შვიდგაზნიანი მჭიდოთ კი პისტოლეტის მასა 720 გ-მდე იზრდება. პისტოლეტის სიგრძე 15,5 სმ-ია, ხაიდანაც 8,3 სმ დუღაზე მოდის. ტყვიის სანყისი სიჩქარე 3008/68-ს არ აღემატება, რაც მარტივი კონსტრუქციის მყვური გამოყენების შესაძლებლობას იძლევა.

სისტემაზე - ლულაზე ჩამოცმული უკუმომქვევი ზამპრის საშულებით საკეტი წინ არის წაწეული. ვასროლისას წარმოქმნილი ენერგია (ენერგია, სხვათა შორის, არცოე ისე დიდა და 264 ვოლუს არ აღემატება 9მმ-იანი „პარბულუმის“ ვაზნის შემთხვევაში) საკეტს უკან გადააფილეს, მაგრამ იმის გამო, რომ უკუევის საკეტის მასა გასროლილი ტყვიის მასაზე გაცილებით მეტია, საკეტი ბერად უფრო ნელა გადააფილდება და ტყვია ლულის პირის დატოვებას გაცილებით დრე ასწრებს, ვიდრე საგზნიდან გასროლილი ვაზნის მასრა მარჯვნივ გადამოვარდება. შეუქმნული უკუმომქვევი ზამპრის ენერგია კი საკეტს საწყის მდგომარეობაში აბრუნებს, რომლის დროსაც ხდება გაღატყვა - მორევა ვაზნა

მჭიდოდან საგზნეში გადაინაცვლებს. PPK-ს კონსტრუქციის თავისებურება სხვადასხვა ჰეყვანაშც გამოიყენეს. იმის შერდომ პერიოდში საბჭოთა კავშირში შექმნილ მკაროის PIM და სტერკის აიპი პისტოლეტებში უკუმომქვევი ზამპრა ლულის გარშემო ისევე განთავსეს, როგორც ვალტერმა PPK-ში გააკეთა. „არსენალის“ გამოცდილი PPK ნახე-ვარ საუკუნეზე მეტ ხანს ითვლიდა, მაგრამ იგი ბერად არაფრით ჩამოუვარდებოდა თანამეროვე პისტოლეტებს. თუნდაც იმ-ტომ, რომ PPK-ს მოხერხებული ტრაი, ჩახმახის რბილი დაშუება და უკუევის მერე იმპული აქვს ჩენი აზრით, PPK-ით უფრო ადვილია მზანში მოხვედრა 20-25 მ-ის დისტანციაზე. ვიდრე PIM „მკაროი“, თუმცა მეთხველი შეიძლება სხვაგვარად ფიქრობეს. PPK დლესაც ერთ-ერთი ყველაზე პაპულარული იარაღი მოულ მსოფლიოში და მათ შორის საქართველოშიც. ჩენთან იმის დროინდელი გერმანული PPK-ები ფინ-ტოდან დაბრუნებულ ვეტერანებს ალაფად ჩამოქრდათ და შერდვ მბლიცის შიშით ისე გადაამაყდნენ, მერე თავად უჭირდათ მიბენა. ბერმა ნალაფარმა გერმანულმა PPK-მ კი ქართულ ჩრქებში „პოვა აღსასრული“ - კაგაბეს თუ მბლიცისგან შემთხვეული დასასხესები მათ ჩენმაში ჩაუბახებდნენ ხოლმე. მას შემდეგ, რაც საქართველოს კანონმდებლობით დაშუებულ იქნა მოკლეოლიანი იარაღის დაშუედვა სახლში შენახვის უფლებით, სხვა პისტოლეტებთან ერთად PPK-ებც გამოჩნდნენ იარაღის ქართულ მაღაზრებში. 7,65 მმ კალიბრის ნახმარი PPK-ების ფასი დაახლოებით 500 დოლარს შეადგენდა, ხოლო უცხოოიდან შემოტანილი ახალი ამოიკული PPK-E-ების დირებულემ კი 2000-ს დოლარსაც მაღლქა.

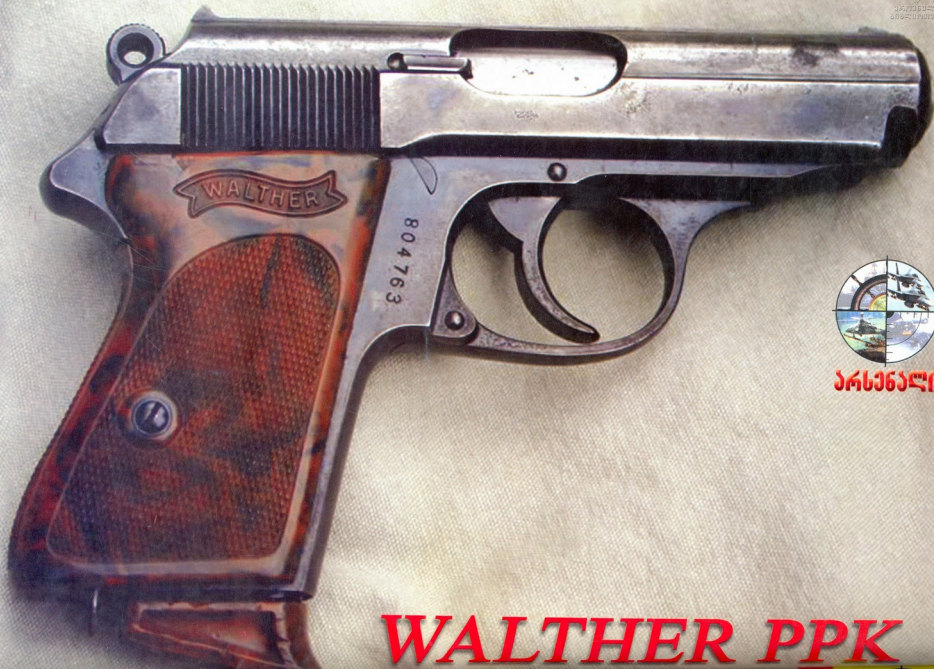
ირაკლი ალადაშვილი

ხშირად შეხვედებით PPK-საც, რომელიც ე.წ. „ბეკოს“ ტყვიებს ისვრის

ბული ცნობილი ბრუნების სისტემის პისტოლეტებისგან. ბრუნების პისტოლეტებში უკუმომქვევი ზამპრა (რომელიც ვასროლის შერდვ პისტოლეტის საკეტს უკან აბრუნებს) ლულის ქეობის მოთავსებული. ვალტერმა კი PP-მა და PPK-ში უკუმომქვევი ზამპრა უმუალოდ ლულის გარშემო განთავსა, რის გამოც პისტოლეთი უფრო კომპაქტური გამოიდა, თუმცა გარკვეულწოდ გაიზარდა პისტოლეტის სისქე. PP და PPK-ს საცემ-სასხლები მექანიზმი ირმე მოქმედისა. პისტოლეტებს აქვს როგორც ავტომატური, ისე არავტომატური დამკვლები, რაც მათი მოხმარების უსაფრთხოებას ზრდის. თუ პისტოლეტს ვადატნი და ვაზნის მჭიდოდან საგზნეში გავზაენი, ჩახმახის თავზე პატრა დრო ამოიწვა, რაც იმაზე მანიშნებს, რომ პისტოლეთი საბრძოლო მდგომარეობაშია. PPK-ს ავტომატური მუშაობის პრინციპი დაფუძნებულია თავისუფალსაკეტთან

არსენალი

WALTHER PPK

PAH-2 Tiger

საჰაერო ძალები

